

Att transformera platsspecifikt - Lantmännens pir i Ystad industrihamn.

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Faculty of Landscape Architecture,
Horticulture and Crop Production Science

Titel: Att transformera platsspecifikt - Lantmännens pir i Ystad industrihamn

Title: Site-specific transformation - The Lantmännens pier in Ystad industrial harbour

Erik Hampus Andersson Sundén

SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet

Master's programme, EX0814 Master Project in Landscape Architecture, 30 hp

Avancerad nivå, A2E

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Avdelningen för landskapsarkitektur, Alnarp

Kurskod: EX0814

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Handledare: Caroline Dahl, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Huvudexaminator: Gunilla Lindholm, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Biträdande examinator: Linn Osvalder, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2019

Nyckelord: Transformation, Platsspecifikt analys, Hamnomvandling, Processkompassen, Landskapsarkitektur

Omslag: Fotografi Hampus Sundén

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Sammanfattning

Med bakgrund i en kritisk diskussion i hur hamnomvandlingsområden ofta går i en monoton och generisk utveckling ämnar denna studie att förstå hur Lantmännens pir i Ystads kommun kan transformeras.

Syftet med detta arbete är att studera och kreativt undersöka Lantmännens pir utifrån teorier som behandlar platsens olika spatiala lager och inbörden av det platsspecifika begreppet. Följaktligen är målet att formulera transformationsidéer baserat på transformationsteori och platsanalys samt exempel inom stadsbyggnad och landskapsarkitektur.

Uppsatsen är indelad i tre olika delar, en teoristudie, en analys av lantmännens pir och en del som behandlar transformationen av piren. I teoridelen beskrivs Lisa Diedrich teorier om platsens *fysiska, dynamiska och immateriella* egenskaper. Dessutom används Carol Burns och Andrea Kahns teorier som undersöker platsen som begrepp. Vidare redogör denna del Helene Schytters teorier om det främmande och heterogena industrilandskapet.

Transformationen utgår från transformationsteori framförd av Ellen Braae. Hon presenterar fyra transformationsparadigmer: *Optimerad, Olik, Kontinuerlig och Kultiverande - Transformation*. Gemensamt för samtliga är att transformationsparadigmerna betonar ett platsspecifikt förhållningssätt samt att de förhåller sig till ett dåtids-, nutids- och framtidsperspektiv. I denna del kompletteras Braaes teorier med designprinciper och exempel inom stadsbyggnad och landskapsarkitektur som *adaptiv* och *tolererande design* men även *bruten kvartersstruktur* och *adderande byggnadsvolymer*.

Metoden som används i denna studie är design research, en iterativ process där teori och kreativa och experimentella aspekter utgör fundamentet i den undersökande forskningen. Processen har således pendlat mellan att testa idéer genom skiss samtidigt som forskning och fackmaterial har studerats för att producera ett trovärdigt resultat.

I slutsatserna kring *bruten kvartersstruktur* och *adderande byggnadsvolymer* konstateras det att dessa principer kan vara fungerande metoder för att möta den främmande industriarkitekturen i form och struktur. Det konstateras även att *tolererande* och *adaptiv design* kan tillämpas för att möta havets dynamiska karaktär med stigande havsnivåer samt att *tolererande design* kan tillämpas i en situation där intensiva vågkrafter utgör ett hot.

Abstract

With background in a critical discussion of how postindustrial waterfront areas often go into a monotonous and generic development, this essay intends to understand how Lantmännen's pier in the Ystad municipality can be transformed.

The purpose of this work is to study and creatively examine Lantmännen's pier based on theories that deal with "site" as concept and the meaning of site specificity. Consequently, the goal is to formulate transformation-ideas based on transformation theory and examples from urban planning and landscape architecture.

The work is divided into three different parts, a theoretical study, an analysis of Lantmännens pier and a part that deals with the transformation of the pier. The theoretical part describes Lisa Diedrich's theories about site specificity and the physical, dynamic and immaterial aspects that constitute a site. In addition, Carol Burns and Andrea Kahn's theories about the concept of "site" are described. Furthermore, this part explores Helene Schytter's theories of the alienated and heterogeneous industrial landscape.

The transformation is based on transformation theory introduced by Ellen Braae. She presents four transformation paradigms: *Optimized*, *Different*, *Continuous* and *Cultivating - Transformation*. Common to all is that the paradigms emphasize a site-specific approach and that time constitutes a significant aspect within each. In this part, Braae's theories are supplemented with design principles such as *adaptive* and *tolerant design* but also examples

from theories derived from urban planning and landscape architecture, these are *transfigure the perimeter block* and *add ons*.

The method used in this study is design research, an iterative process in which theory, creative and experimental aspects form the basis of the investigative research. The process has thus shifted between testing ideas through sketch, while research have been studied to produce a credible result.

In the final discussion, it is concluded that the concepts of *transfigure the perimeter block* and *add ons* can be good methods to integrate new forms and structures into the industrial landscape. It is also found that *adaptive* and *tolerant design* can be applied to secure and adapt the quay to threats of rising sea levels. Finally, the conclusion also states that *tolerant design* can adapt the quay to a situation where short term dynamic water forces, such as intense waves stands as a threat.

Östersjön   Silo 1   Silo 1   Silo 2   Silo 3   Magasin 1   Silo 4   Magasin 2

Bild 1: Lantmännens pir

Parkeringsplats

Stadskärna

Centralstation

Färgeläge polenfärja

Sandskogen

Planerad hamnflytt

Bornholmsterminalen

Bild 2: Panoramavy 55 meter ovanför mark på taket från en Silo 2 på Lantmännens pir

Polenterminalen

Polenterminalen

Lantmännens pir

Bornholmsterminalen

Bild 3: Vy över hamnlandskapet met Lantmännens pir som fond

Innehållsförteckning

Introduktion	11		
Bakgrund	11		
Syfte	12		
Frågeställningar	12		
Metod och tillvägagångssätt	12		
Material	13		
Begrepp/Definition	14		
Avgränsningar	14		
1. Teori	16		
1:1 Platsen som begrepp	17		
1:2 Att läsa platsen	18		
1.2.1 Processkompassen	22		
1.3 Det heterogena landskapet	23		
1.4 Transformation	25		
2. Analys	28		
2.1 Ystad, en översikt	29		
2.2 Lantmännens pir, en exkluderande plats	30		
2.3 Minnen	32		
2.4 Diskurs	34		
2.5 Kommunikationer	35		
2.6 Kopplingar och barriärer	36		
2.6.1 Möjligheter	37		
		2.7 Atmosfär	38
		2.7.1 Innerstaden	40
		2.7.2 Hamnområdet	41
		2.8 Mellanrum	42
		2.8.1 Pirens mellanrum	43
		2.8.2 Möjligheter	43
		2.9 Pirens monstuösa former	44
		2.9.1 Volymer	45
		2.9.2 Metamorfos	46
		2.9.3 Strukturer möts	47
		2.9.4 Möjligheter	48
		2.10 Grönstruktur	49
		2.10.1 Sandskogen	50
		2.10.2 Återväxt i entropins spår	51
		2.10.3 Möjligheter	52
		2.11 Naturliga processer	53
		2.11.1 Havets tillgänglighet i Ystad	55
		2.11.2 Södra piren	56
		2.11.3 Norra piren	57
		2.12 Sammanfattning	58

3. Transformation	59	4. Slutsats och diskussion	85
3.1 Intentioner	60	4.1 Processer före och efter transformation	86
3.2 Koncept	62	4.2 Diskussion	87
3.3 Ett möte med havet	63	4.3 Slutsats	88
3.3.1 Optimerad transformation	64	4.3 Vidare forskning	91
3.3.2 Tolererande design	64		
3.3.3 Adaptiv design	65	5. Källförteckning	93
3.3.5 Transformationsidé - Breddad kajpromenad	66		
3.3.6 Transformationsidé - Flytande och svävande gränser	67		
3.3.7 Transformationsidé - Vattnets väg in i piren	68		
3.4 Kontraster	69		
3.4.1 Olik och kontinuerlig transformation	70		
3.4.2 Omprogrammering	70		
3.4.3 Adderande byggprocesser	69		
3.4.4 Ny form åt det slutna kvarteret	72		
3.4.5 Transformationsidé - Återbruk	73		
3.4.6 Transformationsidé - Adderande volymer	74		
3.4.7 Transformationsidé - Porösiet	75		
3.4.8 Transformationsidé - Skalförskjutning	76		
3.5 Återväxt	77		
3.5.1 Cultivation transformation	78		
3.5.2 Cementparken	78		
3.5.4 Transformationsidé - Sandskogen på piren	79		
3.6 Sammanfattning	81		
3.6.1 Illustrationsplan	82		
3.7 Metod och material	83		

Bakgrund

”Riv skiten och bygg nytt”, detta var orden från en tjänsteman på ett samrådsmöte, gällande stadsutveckling av Ystad industrihamn, i Ystad 2017. Yttrandet hade föranletts av en diskussion angående strategier för en silos framtid på Lantmännens pir i industrihamnen. Tjänstemannens reaktion går att koppla till den terminologi som Helene Schytter (2010) introducerar, i texten “Havnen og det heterogene byrum” i tidsskriften *Den senmoderne by*, för industrilandskapet. De ord som Schytter beskriver industriarkitekturen med är laddade med värderingar, ofta negativa, som exempelvis ”främmande”, ”ful”, ”smutsig”, ”monstruös” och ”chock”. Detta kan vara ord som väcker känslor på ett personligt plan, eventuellt bortanför landskapsarkitektur, precis så som tjänstemannens ord.

Istället för att “riva skiten och bygga nytt” ämnar jag i denna studie att undersöka hur Lantmännens pir kan utvecklas och transformeras. Att industriområden transformeras från industri till urban blandstad verkar vara en del av en global trend som pågått i städer runt om i Europa sedan mitten av 1980-talet. Detta skriver Lisa Diedrich (2013) i sin doktorsavhandling *Translating Harbourscape, site specific design approaches in contemporary european harbour transformation*. Mot denna utveckling förhåller Diedrich (2013, s. 22) sig kritisk och menar: “att utveckling av hamnområden har gått i en generisk riktning, att hamnutvecklingsprojekt, både i hur de är programmerade och gestaltade, ser likadana ut runt om i världen trots lokala, geografiska och sociala skillnader”. Även Schytter (2010, s. 101) är kritisk mot en ofta monoton stadsutveckling i en postindustriell kontext. Hon efterfrågar analys som med fokus på stadens heterogena rum kan peka ut kva-

litéeer vid de områden som står till grund att transformera. Både Diedrich och Schytter konstaterar således att vattennära industriområden idag ofta är föremål för en monoton och generisk stadsutveckling. Trots denna kritik från båda författarna lyfter Diedrich fram exempel på transformation med platsspecifika kvalitéer. I en intervju i tidsskriften *Movium Magazin* menar hon att Stapelbädden och skateparken i Västra hamnen i Malmö har genomgått platsspecifik transformation där de gamla industrilokalerna har fått nytt liv och anpassats till dagens urbana situation (Kolbjörn 2012).

Mot denna bakgrund, som introducerar en terminologi för industrilandskapet, en kritisk diskussion av samtida hamnomvandlingsprojekt samt exempel på platsspecifik transformation ämnar jag i denna studie att studera Lantmännens pir i Ystad och undersöka hur en denna kan transformeras platsspecifikt.

Bild 4. Lantmännens pir i Ystad. Foto: Ystad (2018)

Syfte och mål

Syftet med detta arbete är att genom design research studera och kreativt undersöka Lantmännens pir utifrån teorier som behandlar platsens olika spatiala lager samt innebörden av det platsspecifika begreppet. Vidare är syftet att studera och identifiera problem och kvalitéter baserat på pirens fysiska, dynamiska och immateriella egenskaper. Följaktligen är målet att formulera transformationsidéer baserat på transformationsteori och exempel inom stadsbyggnad och arkitektur.

Frågeställningar

Hur kan platsspecifik transformation omvärdera pirens och dess strukturers användning och funktion samt integrera det främmande industriella landskapet i fråga om form, struktur och grönska?

Hur kan transformation tillämpas för att tillgängliggöra och möta havets dynamiska karaktär med kortsiktiga och långsiktiga processer?

Metod och tillvägagångssätt

Den metod som jag baserar min forskning på är design research som Murray Frasers redogör för i sin bok *Design Research in Architecture* (2013). Fraser tar avstamp i en universell uppfattning om vad forskning innebär och hänvisar till Research excellence framework, REF, och Research for Australia, RFA. REF beskriver forskning som en process av undersökande som

leder till nya insikter och hur denna kunskap slutligen kan delas. Medan RFA beskriver forskning som ett verktyg för att skapa nya kunskaper utifrån existerande kunskap på ett nytt och kreativt sätt (Fraser 2013, s. 1).

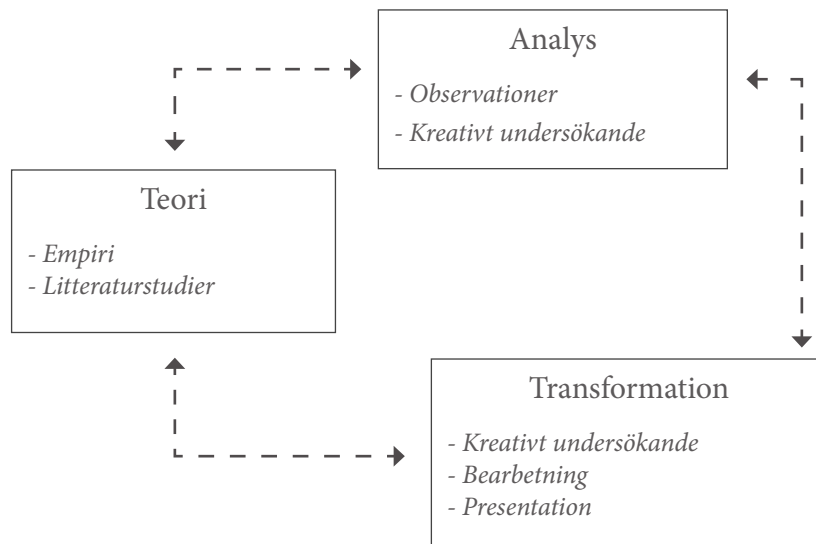
Design research faller enligt Fraser inom dessa breda definitioner om vad som bör klassificeras som forskning och involverar generella forskningsmetoder som att skriva, testa, validera och debattera (Ibid). Vidare menar han att inom Design research utgör den kreativa aspekten en stor del av den undersökande forskningen (Fraser 2013, s. 2). Metoden som tillämpas i detta arbete kan beskrivas som en öppen process där den centrala beståndsdelen består av de resultat som jag har kommit fram till baserat på efterforskning och undersökningar i transformationen av Lantmännens industripir.

Tillvägagångssättet i detta arbete har framförallt präglats av två arbetsmetoder, den ena är en skrivbordsprocess och den andra är en undersökande process i fält. I skrivbordsprocessen har jag genomfört litteraturstudier, skrivit, skissat samt bearbetat bildmaterial digitalt. I fält har jag fotograferat, antecknat, mätt och skisserat för att samla information om platsen samt för att bilda mig en subjektiv uppfattning om platsens volymer, material, skala och strukturer. Grundläggande i dessa processer har varit att analysera för att sedan både testa och validera mina idéer. Avslutningsvis är systematiken i detta arbete baserat på både teoretiska resonemang och subjektiva upplevelser i relation till platsen.

Material

Material som jag tillgått i denna studie kan delas in i två kategorier baserat på arbetets arbetsmetoder.

Skrivbordsprocessen har framförallt präglats av litteraturstudier. Denna process började med sökord i Google scholar, samt SLU-bibliotekets sökmotor. Jag sökte på begrepp som exempelvis: "Post industrial waterfront", "Site", "Climate change", "havsnivåhöjningar", "site specificity", "transformation", "Nordhavn". Utifrån dessa sökord introducerades jag via Google scholar till Lisa Diedrichs avhandling *Translating Harbourscape, site specific design approaches in contemporary european harbour transformation, Havnene og det heterogene byrum - Nordhavn betragtet gennem georges batailles heterologi* och *Housing in the river city: rethinking place and process*. I Diedrichs avhandlingen refererar hon till Carol Burns och Andrea Kahns bok *Site Matters*. En bok som fanns tillgänglig på Biblioteket i Alnarp. Två andra böcker som jag introducerades till via SLU-bibliotekets sökmotor var *Beauty redeemed: recycling post-industrial landscapes* samt *River. Space. Design*. Utöver denna litteratur har jag fått tillgång till Ortofoto och CAD - underlag av Ystad kommun, samt fått ta del av muntlig information efter att deltagit i kommunens samrådsmöte för utvecklingen av hamnområdet i Ystad. Jag har även via kommunens hemsida tagit del av kommunens fördjupade översiktsplan för Ystad hamnområde. Vid ett tillfälle fick jag även möjlighet träffa en anställd från Lantmännen för att ställa frågor om deras verksamhet, under detta besök fick jag ta del av historiskt bildmaterial från piren. De redskap jag främst fick användning för i den undersökande processen var pennor, skissblock, kamera och måttband. Dessa blev ovärderliga

Bild 5: Iterativ Arbetsprocess

i dokumentationsprocessen av Lantmännens pir.

Begrepp/Definition

Arbetet utgår i huvudsak från litteratur på engelska med teoretiska förklaringsmodeller och ord. Fortsättningsvis och löpande under arbetet använder jag svensk översättning av nyckelord som definieras nedan.

Site: Plats

Site specific: Platsspecifik

Site specificity: Platsspecifika värden/egenskaper

Site reading: Att läsa platsen

Structure: Strukturer

Material: Material

Processes: Processer

Practices: Användning

Atmosphere: Atmosfär

Memories: Minnen

Discourse: Diskurs

Optimised transformation: Optimerad transformation

Difference transformation: Olik transformation

Continuity transformation: Kontinuerlig transformation

Cultivation transformation: Kultiverad transformation

Avgränsningar

Staden är under ständig förändring och Braae (2013, s. 293) menar att kontinuerlig transformation är en reflektion av hur vi tolkar och kommunicerar det förflutna i nutid och framtid. Tidsaspekten i detta sammanhang är en del av den urbana transformationen, att staden kontinuerligt förändras. Även Dietrich (2013, s. 22) tar upp tidsaspekten och ställer sig kritisk till den samtida och ofta statiska planeringsprocessen, att planprogram i sin utformning är rigida dokument som inte främjar dynamiska och föränderliga aspekter i den urbana utvecklingen. Detta kan, i min mening, vara intressant att undersöka för att studera hur tidsaspekten bättre kan integreras kommunal planering?

Området är till ytan mycket omfattande. Transformationen av Lantmännens pir fokuserar på utvalda platser/situationer på piren och utelämnar andra delar av hamnområdet för en mer schematisk presentation. Arbetet är därför begränsat i både skala och detaljeringsgrad. Transformationen av Lantmännens pir kommer huvudsakligen fokusera på att presentera strategier och koncept för utvalda platser och inte avhandla detaljer eller tekniska lösningar.

En aspekt i detta arbete är att tillgängliggöra piren för människorna i Ystad. På grund av tidsbrist har jag inte haft möjlighet att studera sociala aspekter och genomföra intervjustudier eller sociotopstudier av hur hamnområdet används idag.

1. Teori

Som huvudlitteratur och teori i detta arbete utgår jag främst från Carol Burns och Andrea Kahns bok *Site Matters*, Lisa Diedrichs avhandling *Translating Harbourscape, site specific design approaches in contemporary european harbour transformation*, Helene Schytters artikel ”Havnen og det heterogene byrum” samt Ellen Braaes bok *Beauty Redeemed*.

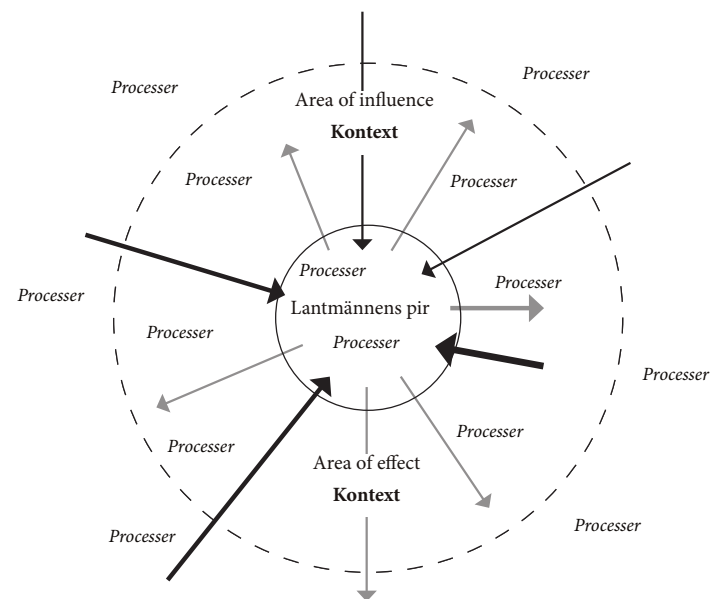
I *Site Matters* redogör Burns och Kahn för begreppet, ”site”, att detta är en del av ett större sammanhang, bortom juridiska eller kartografiska gränser. Principiellt utgår de från att gränser är flytande, att eventuella förändringar på en plats även modifierar och influerar system som är utanför den givna platsen (Burns & Kahn 2005, s. 6). Diedrichs avhandling tar avstamp i en kritisk diskussion av postmoderna designprinciper som har dominerat stadsutvecklingen de senaste decennierna. Som ett led i denna kritik anser Diedrich att det platsspecifika begreppet blivit både urholkat och urvattnat (2013, s. 74). Med utgångspunkt i industriella hamnovandlingsområden undersöker hon begreppets innebörd, vad det begreppet egentligen innebär. Dietrich (2013, s. 95) presenterar ett analytiskt ramverk för att utvärdera platsspecifika värden och centralt i denna analys är begreppet ”site reading”, ett sätt att läsa och analysera det platsspecifika genom ett antal olika filter och utifrån platsens fysiska, dynamiska och immateriella egenskaper. Schytter (2010) introducerar en terminologi för industrilandskapet som hon kallar för det heterogena landskapet. Denna terminologi behandlas som ett komplement till Diedrichs forskning i processen att läsa platsens platsspecifika egenskaper. Som underlag och stöd i transformationsprocessen använder jag mig av transformationsteori som både Dietrich och Braae behandlar i sin forsk-

ning. Braae liksom Dietrich anser att hur vi läser platsen är relaterat till hur den transformeras och att transformation är relaterat till tid och processer. I Braaes bok *Beauty redeemed* (2015, s. 290 - 293) introducerar hon fyra transformationsparadigmer. Var och en konkretiseras med sin egen transformationsstrategi men gemensamt för dem är att de inte föreslår specifika former eller handlingar (Braae 2015, s. 293).

1. 1 Platsen som begrepp

Burns och Kahn (2005, s. 5) menar att inom designdiskurs refereras "site" i stor utsträckning till ett begränsat geografiskt område som inte relaterar till dess omgivningar. I *Site Matters* utgår Burns och Kahn från att begreppet är en del av ett större sammanhang, de skriver att varje nytt projekt kan skapa nya förutsättningar både inom det givna området men även modifiera och influera system utanför det givna området (2005, s. 6). Detta är i linje med hur Braae resonerar i sitt kapitel om transformationsteori, där hon citerar Alexandre Chemtoff: "Everything is changed with whatever is Changed". Han menar enligt Braae (2015, s. 285) att vi endast behöver förändra en utvald del för att helheten skall förändras. Vidare utvecklar hon resonemanget, att objekten och platsen står i relation till dess omgivning och att dess existens kan härledas till omgivningen samt påverka situationen som de är en del av (2015, s. 285). Det kan tolkas som att alla tre författarna menar att det som utgör en plats, är sammansatt av flera korrelerade lager samt komplexa system som inte är oberoende av yttre faktorer. I deras bok vill Burns och Kahn ge en djupare innebörd av begreppet "site" och beskriver detta utifrån tre korrelerade utgångspunkter och perspektiv. **Area of control** är den plats som definierar Lantmännens pir. **Area of influence** samt **Area of effect** behandlar platsen som ett system, vilket innebär att processer i en större

kontext kan påverka platsen samt att processer inom piren kan påverka processer i en större kontext (Burns & Kahn 2005, s. 6)

Bild 6: Dynamiskt diagram över platsens olika lager. Processer i detta sammanhang relaterar till tid i det avseendet att processer kan vara både långsamma och snabba.

”Site” enligt Burns och Kahn

Area of control: Den fysiska och juridiska platsen	-----	Lantmännens pir
Area of influence: Utomstående processer som har en påverkan på platsen	-----	Processer i en pirens kontext som har en påverkan på platsen
Area of effect: Hur platsens design påverkar processer utanför platsen	-----	Processer inom platsen som har en påverkan på pirens kontext

1. 2. Att läsa platsen

I sin avhandling diskuterar Dietrich (2013 s. 3) hur strukturer och den spatiala karaktären från 1800- och 1900- talets tunga industrier kan integreras i det urbana sammanhanget som hon menar är en stor utmaning inom stadsbyggande idag. Vidare konstaterar hon att både i Europa och i ett globalt perspektiv har planerings och utvecklingsprojekt av vattennära industriområden resulterat i generisk statsbyggnad med liknande lösningar och samma innehåll med exempelvis dyra bostäder, shopping och kontorskomplex (Ibid). Även Schytter är kritisk mot den ofta monotona stadsutveckling i en postindustriell kontext. Hon menar att man genom heterogen analys och med fokus på stadens heterogena rum kan peka ut kvalitéerna vid de områden som står till grund att transformeras (Schytter 2010, s. 101). Mot denna bakgrund om likriktning inom arkitektur och urbant stadsbyggande trots geografiska, sociala och historiska skillnader, undersöker Dietrich (2013, s. 3) närmare vad platsspecifika värden egentligen innebär.

Enligt Diedrich är det platsspecifika ett vanligt begrepp inom design och stadsplanering. Hon anser att begreppet till en viss grad har blivit överanvänt och att det saknar både ordentlig definition och substantiell grund. Trots detta används det som ett positivt och normativt begrepp inom design som vetenskapsgren (Diedrich 2013, s. 74). Detta har enligt henne i sin tur bidragit till att legitimisera design där arkitekter och stadsplanerare själva hävdar att designen förstärker de platsspecifika kvalitéerna (Ibid). Om det platsspecifika begreppet säger Diedrich följande i en intervju med Movium magasin "Det är korkat att bevara till exempel en gammal kran eller några tegelhus och bygga nya grejer runtomkring och sedan tro att man varit

rättvis mot arvet på platsen" (Kolbjörn 2012). Diedrich förhåller sig således kritiskt till hur det platsspecifika begreppet både används och har använts inom landskapsarkitektur och stadsplanering.

I sin avhandling utgår Diedrich (2013) från existerande hamn-omvandlingsområden och genomför fallstudier av flertal hamn-utvecklingsprojekt i Europa. Utifrån dessa redogör hon med exempel på vad platsspecifik design enligt henne innebär och erbjuder följaktligen arkitekter och stadsplanerare ett analytiskt ramverk som redskap för uppdatering och djupare förståelse av den platsspecifika idén (Ibid). Med hjälp av denna modell har hon granskat hur platserna har transformerats platsspecifikt. Transformationsprocessen delar hon upp i tre kategorier "Site reading", "Site editing" och "Site specificity". I detta arbete förhåller jag mig främst till den förstnämnda, "Site reading". Diedrich utvecklar detta och menar att "site reading" kan delas upp i sju olika filter som är kopplade till varandra och värderas olika för att slutligen generera ett narrativ som beskriver både vad som är funnet men också ett förslag till förändring, nämligen "site editing" (Diedrich 2013, ss. 40 - 92).

"Site reading" erbjuder enligt Diedrich ett tolkningsverktyg bestående av olika filter av platsspecifika egenskaper som enligt henne inte adresseras eller kombineras med nuvarande och konventionella analysmetoder, dessa är: **strukturer, material, processer, användning, atmosfär, minnen** och **diskurs** (2013 s. 50). Följaktligen delar Diedrich in dessa filter i tre huvudsakliga aspekter, nämligen platsens **fysiska, dynamiska** och **immateriella** egenskaper (2013, s. 95).

Diedrich analytiska modell är en akademisk metod och redskap för att både utvärdera platsspecifika nyanser och kvalitéer men också för att gradera tolkningsfrihet i hur platsspecifika värden har översatts i vad hon kallar transformationsprocessen (2013, ss. 34 - 90). Hon motsätter sig idén att hennes forskning ska användas som en universell design approach för alternativ hamntransformation. Dock betonar Diedrich att hennes forskning adresserar intressenter som är involverade i hamnomvandlingsprojekt, att det analytiska ramverket är inrättat för att påverka platsspecifik utveckling (2013, s. 294). Av denna anledning använder jag mig av Diedrich analytiska ramverk som ett redskap i både analys och transformationsprocessen i detta arbete.

Fysiska egenskaper

Det Diedrich benämner som fysiska egenskaper består av platsens materiella och strukturella filter. För att undersöka och granska den fysiska sammansättning behöver platsen samt dess kontext studeras med fysisk närvaro, att med sinnliga intryck få djupare förståelse och kunskap om detta. Material, kan enligt Diedrich utgöra allt från byggmaterial, till stora och små föremål (2013, s. 44). Detta kan tolkas som att fast materia som exempelvis stål, asfalt, betong faller under denna kategori. Detta filter kan genom detta konstaterande följaktligen studeras genom att exempelvis kombinera fotografi, anteckning och skiss.

Strukturer kan enligt Diedrich studeras med både formella diagramstudier till en dialog mellan komplexa strukturer i det spatiala sammanhanget (2013,

s. 91). Utifrån Diedrich beskrivning av detta filter kan strukturer studeras i flera lager samt detaljnivåer. En analys med utgångspunkt i detta kan därför utgöras av formella diagramstudier där exempelvis volym och rumsliga skeenden granskas. Den kan förslagsvis även innehålla jämförande studier av strukturella situationer (med en viss grad av tolkningsfrihet).

Dynamiska egenskaper

Dynamiska egenskaper består av de filter som Diedrich benämner som platsens processer och användning (2013, s. 91). Enligt Diedrich kan processer läsas ur två olika förhållningssätt, nämligen ett objektivt och ett subjektivt (Ibid). En objektiv läsning av naturliga processer kan tolkas som att förstå och studera hur exempelvis väder, vind och eventuella klimatförändringar har eller kan ha för påverkan på en plats eller situation. Detta kan göras genom att både fysiskt undersöka platsen samt att studera och ta del av kunskap från offentliga dokument och forskning. Vidare kan detta ge insikt om hur bland annat havsnivåhöjningar, ökad nederbörd eller torka i framtiden kan drabba en situation.

Det andra förhållningssättet innebär en subjektiv uppskattning av naturlig processer som exempelvis estetisk succession och förfall men även återväxt av naturens inneboende processer (Diedrich 2013 s. 92). Estetisk succession och förfall är även något som Schytter behandlar och beskriver som entropiska processer (2010). Att analysera succession och entropi genom subjektivitet, kan tolkas som att studera materiell nedbrytning men även planerad

eller oplanerad naturlig återväxt och tillväxt. Detta kan i sådant fall främst studeras genom att fysiskt läsa platsens succession och egenskaper.

Användning är det andra dynamiska filter som bygger på forskning från sociologi och urbana studier som undersöker människans användning av en plats (Diedrich 2013 s. 92). Diedrich menar att användning är en plats-specifik aktivitet som involverar kontinuerlig appropriering i det urbana rummet av människor (Ibid). Detta kan förstås och tolkas som att undersöka hur människor bland annat rör sig, pausar, umgås och aktiverar sig i en viss kontext eller på en plats. Detta borde följaktligen analyseras och studeras genom att fysiskt observera aktivitet och användning genom platsanalys. En sådan analys kan genom detta ställningstagande både vara passiv, genom iakttagelser men även aktivt genom intervjustudier.

Immateriella egenskaper

Platsens immateriella egenskaper utgörs enligt Diedrich av följande filter; minnen, atmosfär och diskurs (Ibid) Hon menar att studier inom stadsplanering och landskapsarkitektur, kulturstudier och fenomenologi utgör en teoretisk utgångspunkt för dessa filter (Ibid)

Diedrich beskriver minnen och menar att dessa kan bestå av en mångfald av kulturella och personliga erfarenheten men även att det kan skapas som en kollektiv historia. Av denna anledning kan minnen vara ett bra redskap för att bilda sig en uppfattning om varför en plats ser ut som den gör. Vidare menar Diedrich att minnen har en viss abstraktions och kan därför vara svårt

att ta på. Därför yttrar sig detta filter främst genom skriftliga och muntliga källor (Ibid). Detta kan filter kan studeras genom att bland annat ta del av historiskt redogörande material i text, bild eller intervju.

Atmosfär är enligt Dietrich central i frågan om platsspecifika värden (Ibid). Hon hänvisar till ordets innebörd inom forskning av två olika grenar. Atmosfär inom fenomenologisk teori, beskrivs som ett temporärt fenomen som producerats mellan platsen och besökaren (Ibid). Inom design används atmosfär som ett konceptuellt redskap och kan undersökas visuellt, i modell och skriftligt genom platsobservationer (Ibid). Båda grenarna är abstrakta i den meningen att atmosfär beskrivs som en subjektiv tolkning av antingen ett temporärt fenomen eller genom de konceptuella redskap som Diedrich beskriver. Gemensamt för båda, är att detta filter troligtvis inte kan, med trovärdighet, analyseras utan att besöka platsen. En tolkning av att studera atmosfär i en transformationsprocess, är att denna analys kan innebära början på en dialog mellan arkitekten och platsen, med andra ord ett sätt att komma närmare platsens essens.

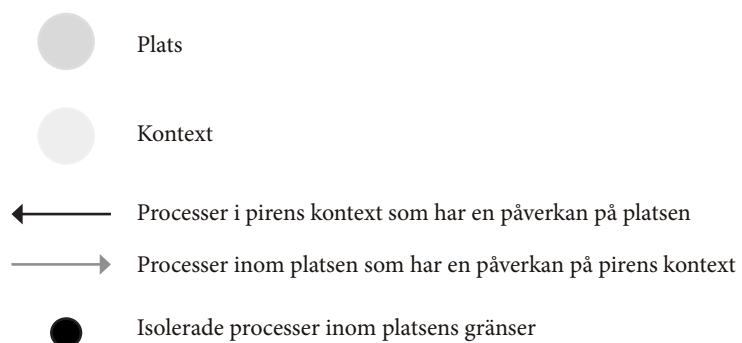
Diskurs innebär hur en designer läser och förhåller sig till både kommunala planeringsdokument och den platsspecifika frågan (Ibid). Vidare menar Diedrich, att detta filter innebär studier av visuella och skriftliga planeringsdokument eftersom att designerns intentioner kommer att jämföras med dem som står beskrivna (Ibid). Detta kan tolkas och läsas som att designer har tolkningsfrihet i den platsspecifika frågan och kan därför genom transformation ställa sig frågande, i varierande grad, till kommunala planeringsdokument.

Processkompassen

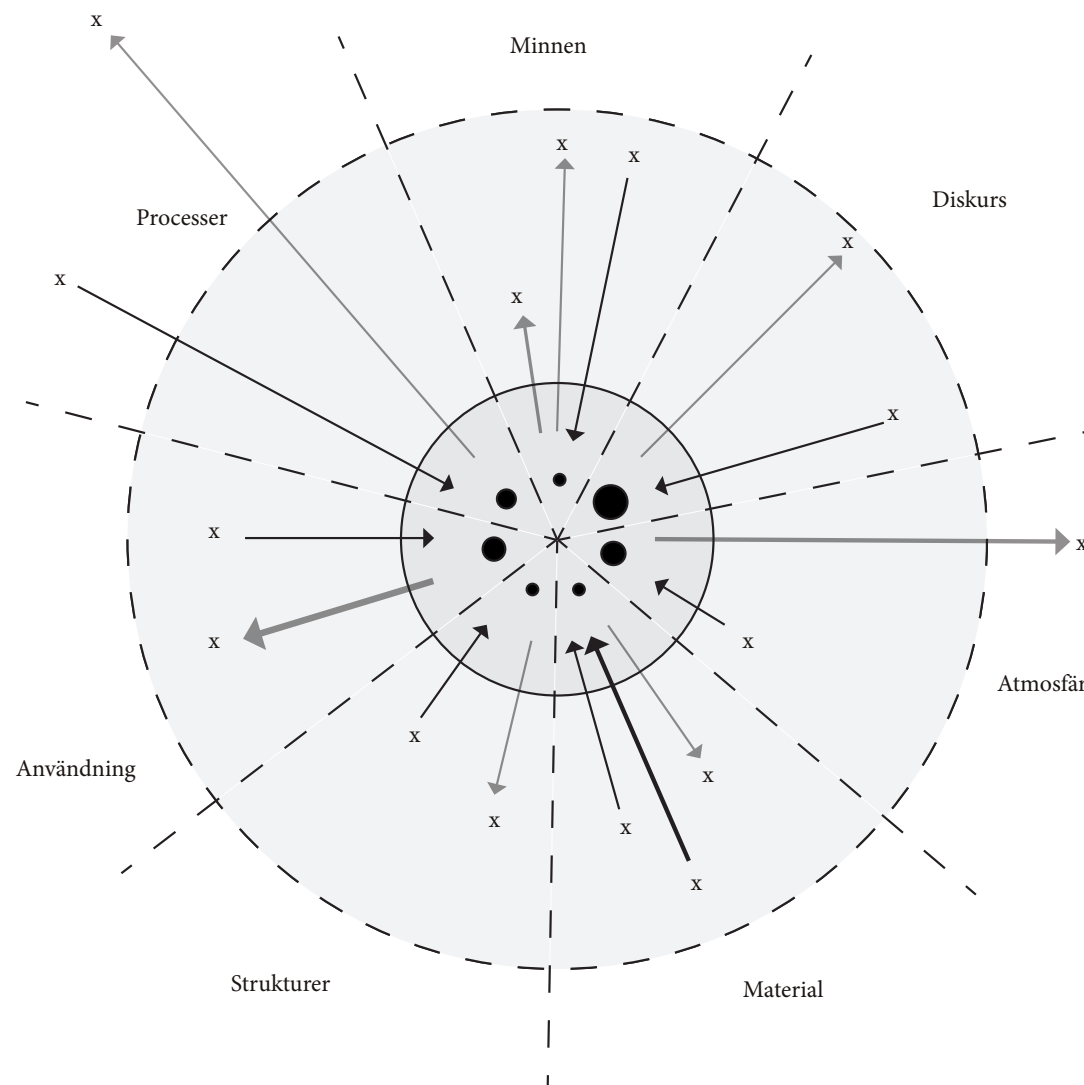
Genom att ta del av både Burns och Kahns teorier samt Diedrich forskning kan dessa teorier redovisas i ett diagram som visar hur de samspelar. Diagrammet kan fungera som ett tredimensionellt verktyg för att läsa platsen olika spatiala lager samt Diedrich sju filter samtidigt. Diagrammet föreslås att heta processkompassen eftersom att det likt en kompass kan guida läsaren i vilken riktning processer rör sig.

Processkompassen

Bild 7: Cirkeln är indelad i sju lika stora delar som illustrerar platsspecifika egenskaper utifrån Diedrich sju filter. Inom respektive del kan det finnas möjlighet att identifiera underkategorier (X). Linjerna är streckade eftersom att gränserna är flytande, det enda undataget är cirkeln i mitten som illustrerar den definierade platsen. Det ljusgråa fältet är platsens kontext, bortanför den sträckade linjen breder kontexten ut sig obegränsat.

De svarta cirklarna illustrerar platsspecifika egenskaper inom platsens gränser, cirkelnas storlek varierar med hur stor påverkan respektive process antas ha inom platsen. Pilarna indikerar platsspecifika egenskaper som kan påverka platsen eller platsens kontext. De kan variera i tjocklek, längd samt mängd. Tjocklek illustrerar hur stor inverkan respektive process kan antas ha. Längd illustrerar geografisk omfång. Mängd kan innebära att fler aspekter (underkategorier) kan vara påverkande faktorer inom samma process. Värt att påpeka är att processer inte behöver värderas positivt eller negativt. Genom att använda detta diagram studeras både platsens olika lager och platsspecifika egenskaper samtidigt.

1.3 Det heterogena landskapet

I texten *Havenen og det heterogene byrum* utgår Schytter från filosofen George Bastilles begrepp och terminologi om det heterogena för att beskriva industrihamnens karaktär (Schytter 2010). Georges Bastilles använde det heterogena begreppet i *the science of what is completely other* och lanserade sin teori på 1920-talet som en marxistisk, sociologisk och psykoanalytisk-inspirerad civilisationskritik. Detta var en reaktion mot vad han ansåg vara den tidens enkelriktade ideal och framväxande fascism (Schytter 2010, s. 86). Han presenterade ett radikalt alternativ, i motsats till den tidens politiska och sociala ideal och utgick från tillvarons irrationalitet och baksidor, d.v.s. allt det som uppfattades som meningslöst och orent. Schytter applicerar hans begreppsvärld på industriarkitekturen (2010 s. 86). Det heterogena tanksättet, pekar på exkluderande mekanismer på både ett privat och samhällsmässigt plan och arbetar för en återetablering av den moderna människans relation till det som inte är rådande ideal, den så kallade heterogena sfären (Schytter 2010, s. 86). Vidare menar hon att det homogena och heterogena kan förstås som ett kompletterande förhållande, där det homogena representerar samhällets produktiva del medan det heterogena kan beskrivas som det som faller bortom detta ideal (Ibid).

Med denna bakgrund menar Schytter att industriarkitekturen kan förstås som ett heterogent uttryck på ett både materiellt och mentalt plan (2010, s. 92). Heterogenitet kan därför användas som begrepp inom stadsbyggnad och följaktligen som utgångspunkt i att söka efter potentiella möjligheter i överskridandet av det bekanta och välkända för att vidare förvärva det främmande i industrilandskapet som enligt Schytter besitter ett chock-estetiskt

uttryck och sublim fascination (2010 s. 86 - 92). Detta exemplifierar hon genom att beskriva hur det främmande formspråket tar sig i uttryck i industriarkitekturen från början av 1900-talet med rykande skorstenar, blottlagda rörsystem, enorm skala, monotona ytor och frånvaro av utsmyckningar (2010, s. 91). Att detta är något som överskrider det bekanta och uttrycker något icke-mänskligt och maskinellt (Schytter 2010, s. 91).

I sin text analyserar Schytter Nordhavn i Köpenhamn som ett heterogent stadsrum, ett område som har många likheter med Ystads industrihamn och lantmännens pir. Nordhavn studerar hon utifrån att industriområden besitter "främmande" egenskaper med heterogena kvalitéer som hon kallar för entropiska processer, estetisk chock, exkluderande platser och monstrosa former.

Schytter uttrycker det monstrosa som något amorft, dvs. något som avviker från det standardiserade som onaturligt och fult (Schytter 2010, s. 88). Vidare menar hon att det monstrosa öppnar upp för ett estetiskt alternativ som motsätter sig vad hon menar är: "den monumentala idealiseringen inom arkitektur av det vertikala och välproportionerliga och föreslår istället förhållande av monstrets regellösa former" (Schytter 2010, s. 88). Denna terminologi kan komplettera Diedrich teorier om vad hon menar är platsens fysiska sammansättning, med andra ord platsen strukturella filter (Diedrich, 2013, s. 91).

En exkluderande plats är enligt Schytter det marginella och begränsade som

befinner sig inom stadsrummet men samtidigt skiljer sig från det etablerade samhället. Vidare menar hon att det heterogena stadsrummet har en begränsad karaktär och kan påminna om något som orent och främmande (Schytter 2010 s. 87). Detta kan vara ett komplement till vad Diedrich föreslår är platsens strukturella men även atmosfäriska filter. Det förstnämnda kan vara att platsens fysiska strukturer upplevs som exkluderande genom att de exempelvis utgör barriärer eller förhindrar flöden, det sistnämnda kan vara att platsen upplevs som exkluderande på grund av den främmande karaktären.

Den främmande karaktären kan vidare beskrivas utifrån det som Schytter beskriver som estetisk chock. Hon menar att den heterogena platsen har en rad likheter med det sublima landskapet, där det estetiska upplevs som destabiliserande och främmande. Med andra ord att stadsrummet inte upplevs som något bekant och istället är främmande i betydelsen av vad Bastilles betecknar som ångestfyllt och katastrofalt (Schytter 201, s. 88).

Entropiska processer kan enligt Schytter beskrivas som den degraderande processen av det heterogena. Hon beskriver det som den formmässiga upplösning och självnedbrytande process mot oordning, smuts och formlöshet. Även Diedrich behandlar processer som ett filter för att analysera platsens dynamiska egenskaper, av denna anledning kan Schytters terminologi vara behjälplig i att beskriva denna process. Hon anser att industrihamnen tillför diversitet i den urbana kontexten, vidare menar hon att det heterogena är ett betydelsefullt fenomen inom postindustriell stadsbyggnad (Schytter 2010, s. 85).

1.4 Transformation

I sin bok *Beauty redeemed* redogör Ellen Braae för begreppet transformation och erbjuder läsaren ett ramverk med vad hon namnger transformationsparadigmer. Precis som Diedrich efterlyser hon en ny innebörd för begreppet design och erbjuder därför läsaren sin syn på vad transformation innebär och vad skillnaden mellan detta och traditionell design inom arkitektur kan vara. Enligt Braae är transformation inte designerns egen kreation. Resultatet beror på platsens innehåll, vad det är och omgivningen (Braae 2015, s. 285). Detta bekräftas av Diedrich som menar att "site editing" har att göra med att utveckla och introducera en ny innebörd av begreppet design nämligen att omvandla och transformera det som redan existerar (Diedrich 2013, s. 55). Braae menar att transformation kräver av designern att vara kreativ i selektion och adaptation istället för faktisk kreation, samt att ha en förmåga att finna istället för att uppfinna (Braae, 2015, s. 214). Det handlar följaktligen mer om att omforma än att forma något nytt (Ibid). Diedrich bekräftar detta tankesätt och menar, att ur ett designperspektiv innebär transformation en förändring av något från ett tillstånd till ett annat och pendlar mellan att ta reda på vad som finns och testa hur det skulle kunna bli (Diedrich, 2013 s. 55). Detta är enligt Diedrich i stark kontrast till nutida och vanligt tilltagna arkitektoniska koncept inom design som utgår från ex novo, det vill säga ingenting (Diedrich, 2013 s. 54). Vidare menar Braae att transformation betyder att förändra någonting till någonting annat på ett sådant vis att förändringen förhåller sig till ursprunget. (Braae 2015, s. 312). Med denna bakgrund kan det påstås att både Braae liksom Diedrich efterfrågar en medvetenhet samt kunskap om platsspecifika värden som en del av transformationsprocessen.

Det kan med denna beskrivning av transformation vara oklart var skilljelinjen mellan transformation och design går. Braae avhandlar denna diskussion i *Beauty redeemed* och lyfter fram både skillnaderna men påpekar även att det i flera avseende korrelerar med varandra.

Hon menar att transformation inte är design som vi är vana vid och som praktik skiljer sig detta tankesätt fundamentalt åt från vad hon kallar "design from scratch" (Braae 2015, s. 312). Vidare beskriver Braae skillnaderna mellan dessa två tankesätt på ett illustrerande vis. Hon menar att transformation är bundet till det existerande, medan design är en konstruktion i tänkande (Ibid). Följaktligen skriver hon att transformation inte sker framför skrivbordet i en ritstuido utan kräver närvaro och observation av en plats som en del av handlingen i transformationsprocessen (Braae, 2015, s. 285). Även Diedrich betonar skillnaden mellan dessa två tankesätt och menar att transformation skiljer sig från hur design ofta tar sig i uttryck idag, att projekt landar i en konstruktion representerat på ett tomt pappersark ofta genom diagram, sektioner, planer och vyer (Diedrich 2013, s. 55). Både Braae och Diedrich betonar således hur dessa två tankesätt skiljer sig åt. Samtidigt som Braae betonar skillnader mellan dessa två tankesätt, lyfter hon även fram hur de är korrelerade, hon menar att transformation använder samma arbetsmetoder och redskap som design inom arkitektur men utgår från ett annat ramverk av förståelse (Braae, 2015, s. 285). Braae understryker även att transformation är integrerat i en rad olika designdiscipliner som förhåller sig till en specifik kontext under designprocessen (Braae 2015, s. 284). Hon konstaterar att transformation är integrerat i designpraxis precis som

att traditionell design är ett element som kan kopplas till transformationsprojekt (Ibid).

Braaes fyra transformationsparadigmer

Avslutningsvis presenterar Braae fyra transformationsparadigmer som definierar olika transformationsprocesser samt strategier genom konceptuella diagram och exempel från platser som genomgått eller genomgår transformation. Gemensamt för samtliga paradigmer är att de förhåller sig till tid på olika sätt samt att de inte föreslår specifika former eller handlingar.

Kontinuerlig transformation- Detta innebär enligt Braae en förlängning från det förflutna till nutid. Men även att nya inslag bör bidra till att artikulera ställningstagande från det förflutna i form, atmosfär eller materialitet (2015, s. 293). Denna paradigm kan tolkas, precis som den är namngiven, att exempelvis ett objekt kan transformeras i funktion, det vill säga, att ursprunglig intention kan renderas i förmån till något annat.

Kultiverande transformation - Är enligt Braae en designstrategi där tidsapsekten är den viktigaste byggstenen. Designers roll är att observera och att återkoppla efter transformation. Framtiden är obestämbar därför förlitar sig denna strategi på materialets egenskaper och utveckling. Den bygger således på dynamiska aspekter och materialets inneboende dynamik. Ett exempel kan vara hur vegetation förändras över tid beroende på både inre och yttre faktorer. Braae menar att: "Designerns handlande baseras därefter på kunskap och utvärdering om hur

material, flöden och ogripbara faktorer utvecklas" (Braae, 2015, s. 300)

Olik transformation - Bygger enligt Braae på kontraster mellan det gamla och det nya (2015, s. 294). Att det föregående och det nya skiljer sig fundamentalt från varandra men att båda förstärks av den andres närvaro. Det kan innebära att estetiska uttryck i kontraster och brytningar i tid genom att exempelvis addera nya material (Braae, 2015, s. 294). Att tillämpa denna strategi kan tolkas som att kunskap om platsens strukturella sammansättning och inneboende karaktär är väsentlig, eftersom att den exempelvis föreslår addering som kan kontrastera mot det som är befintligt.

Optimerad transformation - Enligt Braae innebär detta förhållningssätt att tänka i termer av sanning och essens, att det närmast står över diskussion och tolkning (2015, s. 303). I sin bok exemplifierar Braae detta tankesätt med en byggnadsrestaurering. Hon menar att transformationen är optimerad om den restaureras till vad den borde vara istället för att restaurera den till vad den en gång var (Braae 2015, s. 296). Vidare exemplifierar hon denna teori med att ge en historisk trädgård och ett nytt bevattningssystem (Braae 2015, s. 303). Denna teori kan följaktligen tolkas som att närma sig essensen av en plats eller objekt för att i en transformationsprocess ta reda på vad det är eller vad det borde vara.

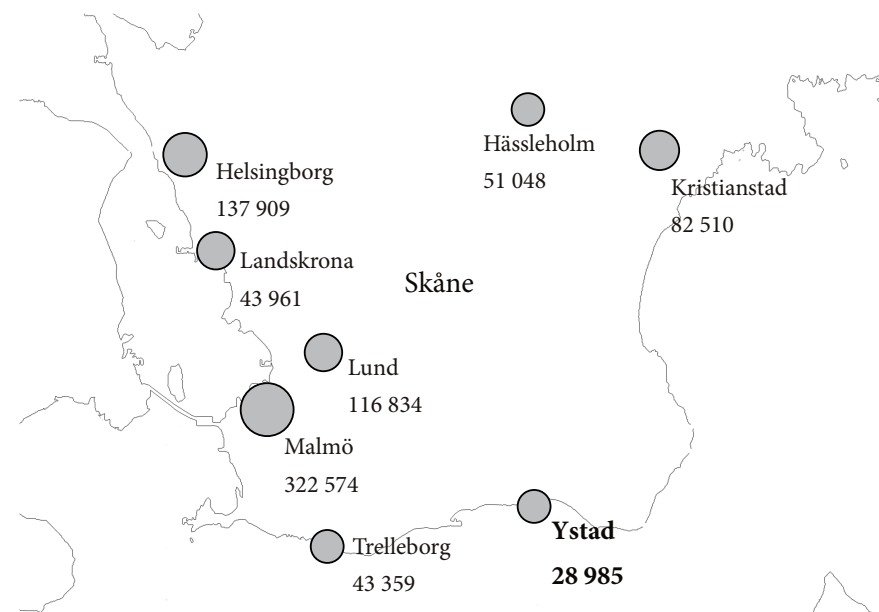

2. Analys

I följande del analyserar jag Lantmännens pir utifrån de teorier som jag tidigare redogjort för. Det vill säga Burns och Kahn teorier om innebörden av begreppet "site", samt Diedrich sju filter om platsspecifika värden och Schyrters terminologi om det heterogena landskapet. Dessa teorier tillsammans med mina kunskaper som landskapsarkitekt och analys kan bidra till att identifiera platsspecifika processer i pirens olika spatiala lager. Analysen kan således sammanfattas med processkompassen i den avslutande delen av detta avsnitt.

2.1 Ystad, en översikt

Det geografiska området som idag är Ystad har varit befolkat sedan 1200-talet och i slutet av medeltiden var befolkningmängden 1750 personer, samma befolkningmängd som i Lund och Landskrona. Under 1700-talet expanderade staden på grund av handel och sitt vattennära läge och i slutet av detta århundrade var Ystad hamn Skånes största exporthamn. Befolkningen ökade i Ystad och i början av 1900-talet låg befolkningmängden på 9800 personer. Enligt Ystads fördjupade översiktsplan bodde det 28623 personer i kommunen 2014, befolkningmängden stagnerade följaktligen något under 1900-talet (Ystad kommun 2014). Under 1900-talet stagnerade ekonomin i kommunen, många viktiga näringsverksamheter flyttade till de större städerna i västra Skåne. Bland annat beslutades att stambanan med tågtrafik skulle dras till Trelleborg samt att kontinentaltrafiken flyttades dit. Av denna anledningen förlorade ystad en viktig roll som port till kontinenten (Ibid). Enligt ystads fördjupade översiktsplan, kan denna utveckling påverkat stadsutvecklingen på sådant vis att Ystads historiska stadskärna bevarades och undvek den rivningsvåg som många andra svenska städer drabbades av under 1960-talet (Ibid).

Bild 8: Karta över Skåne med invånarantal i de större tätorterna (Ystad kommun 2014)

2.2 Lantmännens pir, en exkluderande plats

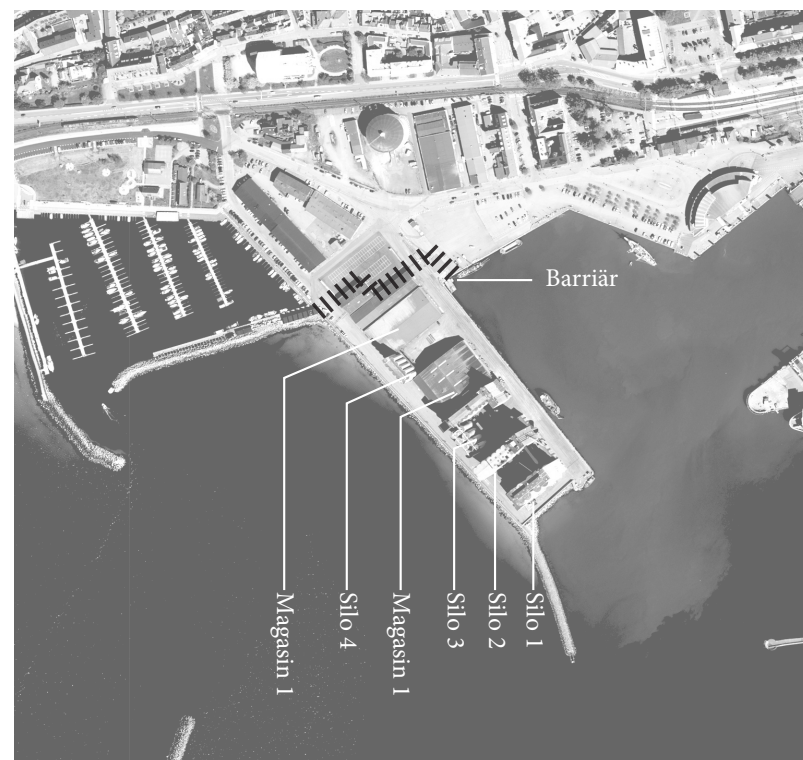
Aktivitet inom Lantmännens pir är idag endast avsedd för lantmännens verksamhet och området är avstängt för allmänheten sedan 2007¹. Piren är vad Kahn och Burns menar är Area of control, med andra ord den fysiska och juridiska platsen. I detta fall definieras området med en både tydlig juridisk och fysisk gräns eftersom ett staket samt byggnadsvolymer utgör barriärer mot området utanför samt förhindrar flöden in till piren. Enligt både Schytter (2010, s. 89) och Diedrich (2013, s. 92) kan detta läsas in som en exkluderande plats med både uteslutande strukturell karaktär och atmosfär.

Idag används piren uteslutande för spannmålsproduktion av Lantmännen med sex heltidsanställda på piren. Det är endast silo 1, 2 och 3 som är aktiva och används för detta ändamål. Silo 4 på mitten på piren är avstängd och används inte². De andra byggnaderna använts som magasin och förvaring av spannmål. Lantmännen arrenderar marken av kommunen och de planerar att flytta verksamheten senast 2020 eftersom att kommunen inte förnyade hyreskontrakt på grund av kommunens vilja att expandera stadskärnan till hamnområdet. Kommunen har köpt ut byggnaderna från Lantmännen som i sin tur kommer att flytta sin verksamhet till Hammenhög i östra Skåne för att sedan skeppa ut produktionen i Helsingborg (intervju). Verksamheten och produktionen av spannmål är följaktligen processer som har en påverkan på händelser och aktiviteter inom näringsliv utanför piren.

1 Peter Närvik Driftchef Lantmännen Lantbruk, 2018 - 11 - 05

2 Peter Närvik Driftchef Lantmännen Lantbruk, 2018 - 11 - 05

Detta fenomen kommer troligtvis att förändras i framtiden med förändringar inom piren som kan påverka processer i piren. Ett exempel kan vara att utveckla målpunkter, rekreation eller boendemöjligheter på piren, aspekter som ökar incitament till att vistas där. Detta kan följaktligen påverka rörelse och flöden utanför Lantmännens pir.

Bild 9: Identitet på byggnadsvolymer och barriär som förhindrar rörelse till piren. Foto: Ystad kommun (2018)

Figur 1: Piren kan även på ett mentalt plan upplevas som exkluderande samt att den skiljer sig från det etablerade samhället. Detta kan illustreras genom att söka på Eniros karttjänst, där det framgår, kartografiskt, genom det gråa fältet i kartan att lantmännens pir skiljer sig från de befolkade delarna av Ystad. Genom denna illustration kan Lantmännens pir, för att använda Schytter terminologi, tillskrivas som ett heterogent fält i Ystads stadsrum (Schytter 2010, s. 89). Foto: *Eniro*

Bild 10: Barriärer som idag utgör hårda och tydliga gränser mot pirens industrilandskap.

Bild 11: Tydlig signal om att piren ej får beträdas.

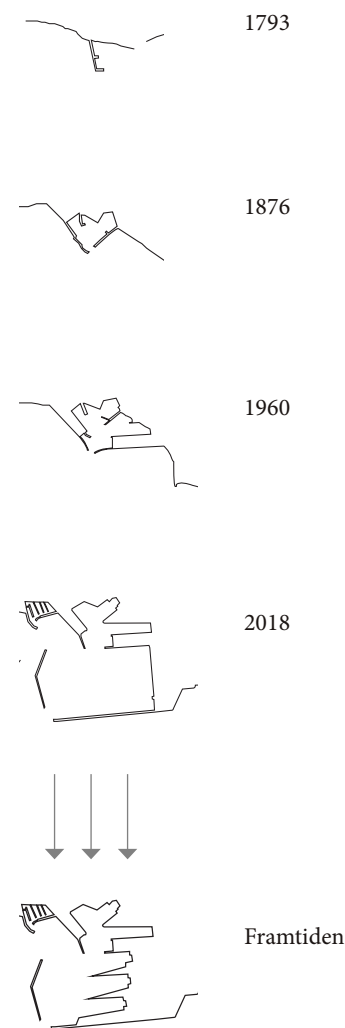
2.3 Minnen

Genom att studera historiska bilder (se bild på nästa sida) av piren, framgår det att verksamheter inom piren hade en större koppling och påverkan på yttre processer i pirens kontext. Denna koppling avslöjas av ett rikt fartygsliv samt ett aktivt järnvägsspår mot piren¹. Detta har troligtvis att göra med att järnvägar i större utsträckningar användes för logistiska ändamål i början av 1900 - talet². Enligt Närvik på Lantmännen har Järnvägen idag blivit utbytt mot kostnadseffektiv lastbilstransport. Till skillnad från järnväg kan lastbilar upplevas som ett mer diskret logistikmedel. Utöver detta arbetade troligtvis fler människor i hamnen under denna tid vilket kan ha bidragit till att verksamheten gjorde större avtryck i det offentliga medvetandet än vad det gör idag. Bilden avslöjar även föränderliga processer, att platsen har transformerats över tid. Det framgår att byggnaderna har ändrat karaktär, det enda egentliga byggnadsspåret av dåtidens verksamheter är cisternerna till höger i bild. De andra byggnaderna har blivit rivna i förmån till dagens troligtvis mer effektiviserade spannmålsproduktion. Slutligen avslöjar även denna studie att kajen (längst ned i bild) har rivits i förmån till en större inre hamnbassäng.

Denna studie visar framförallt hur en den övergripande atmosfären på piren och dess omgivning har förändrats över tid. Jag vågar därför av denna anledning påstå att platsen fyllde en annan funktion i det kollektiva medvetandet. Hamnen kan ha utgjort en viktig del av näringslivet samt att dess verksamhet var synliggjord på ett annat vis och därför fyllde en annan funktion på ett mentalt plan än dagens.

1 Peter Närvik Driftchef Lantmännen Lantbruk, 2018 - 11 - 05

2 Peter Närvik Driftchef Lantmännen Lantbruk, 2018 - 11 - 05

Bild 12: Bilden är ett schematiskt sammanställt kartmaterial från kommunens fördjupade översiktsplan. Bildserien illustrerar hur hamnen har förändrats över tid och planeras att förändras i framtiden.

Inre pir, finns ej kvar idag

Stora fartyg

Rikt båtliv

Byggnaderna har rivits

Silo 4 står kvar idag

Aktivt järnvägsspår

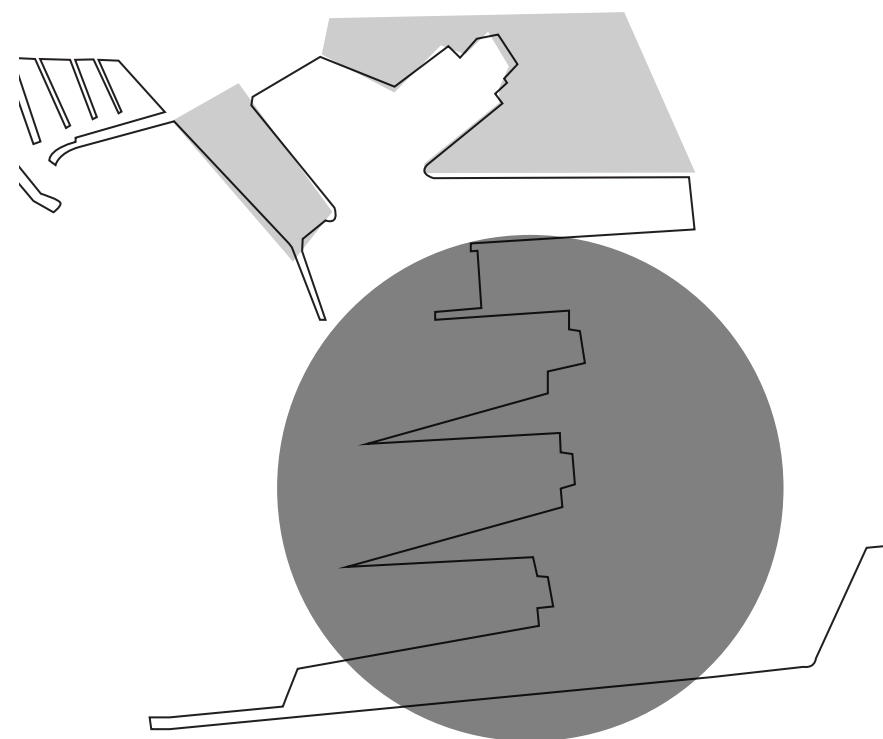

Figur 2: Arkivbild över lantmännens pir. Foto: Ystad Fornminnesföreningen (2017)

2.4 Diskurs

För att studera platsens immateriella processer har jag studerat det filter som Diedrich menar är Diskurs. Jag har därför tagit del av Ystads fördjupade översiktsplan för att få en förståelse för vad kommunens visioner är för hamnområdet. I denna framgår det att utöver att Ystad hamn är en viktig kommunikationsnod för persontransporter så fyller även hamnen en viktig funktion som konventionell lasthamn för lossning och lastning av massaved, kol, flis och spannmål. (Ystad 2014). Enligt kommunens prognoser skall volymutvecklingen för hamnverksamheten vara positiv, trots att lantmännen lämnar hamnen. Fler färjor beräknas anlöpa i framtiden med stigande volym (Ibid).

Av denna anledning vill kommunen flytta hamnverksamheten till ett mer externt läge i hamnen samt bredda och muddra bassängen för att möta den förväntade och ökande efterfrågan på färje och frakttrafik. Om detta realiserar, kan förutsättningarna för exploatering, tillgänglighet och rörlighet i västra hamnområdet radikalt förändras (Ystad 2014, s. 41). Målsättningen är att bygga och utveckla en blandstad med 3000 invånare och 1000 arbetsplatser samt 1500 lägenheter i ett havsnära, stationsnära och centrumnära läge (Ystad 2014, s. 41). Kommunen menar att "området har stor potential att bli en attraktiv stadsdel med positiva värden för hela stadens utveckling" (Ibid). Utvecklingen av innerhamnen vill de utveckla i etapper med start i den västra delen på lantmännens pir för att i ett senare skede utveckla östra hamnområdet (Ystad 2014, s. 43).

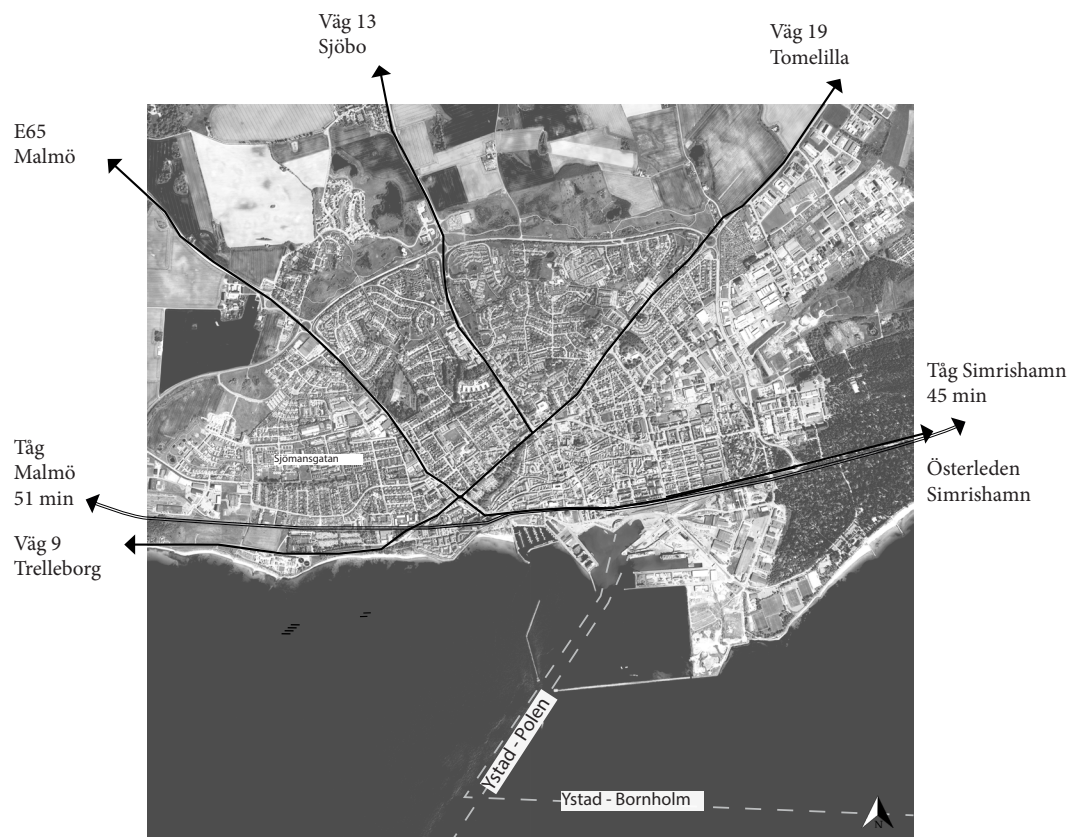

Bild 13: Bilden visar kommunens vision för hamnutvecklingen i etapper. Verksamheter inom de ljusgrå fälten i västra och östra hamnområdet flyttas till ett externt läge (det mörkgrå fältet) där större djup och längre kajer kan möjliggöras (Ystad 2014, s. 40).

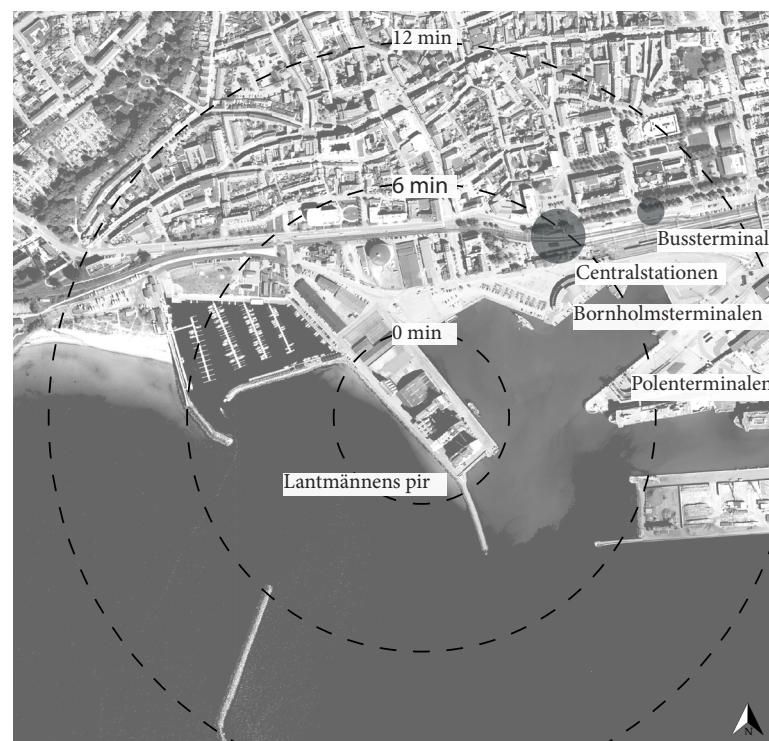
2.5 Kommunikationer

Allmänna kommunikationer är lokaliserade centralt i tätorten. Ystad centralstation har tågförbindelser med Malmö i väster och Simrishamn i öster med avgångar två gånger i timmen under vardagar och helger (Skånetrafiken 2018). Bussförbindelserna är goda med avgångar till de flesta tätorter i mellersta och södra Skåne (Ibid). Vagnätet är väl utvecklat med kopplingar till Trelleborg, Malmö och Lund i västra - samt Sjöbo, Tomelilla i mellersta och Simrishamn i östra Skåne. Från Ystad hamn avgår passagerarfärjor

Bild 14: Kopplingar i infrastruktur samt allmänna kopplingar. Foto: Ystad (2018)

med linjetrafik till både Swinoujscie i Polen samt fyra avgångar om dagen mot Rønne i Bornholm (Bornholmslinjen 2018). Hamnen utgör följaktligen en viktig del av dansk inrikestrafik, då huvuddelen av persontransport till Bornholm går via hamnen i Ystad (Ystad 2014). Kommunikationerna i Ystad är följaktligen flera med kopplingar till de större tätorterna i Skåne med kollektivtrafik samt kopplingar med färjetrafik till både Bornholm och kontinenten.

Bild 15: Gångavstånd från piren Foto: Ystad (2018)

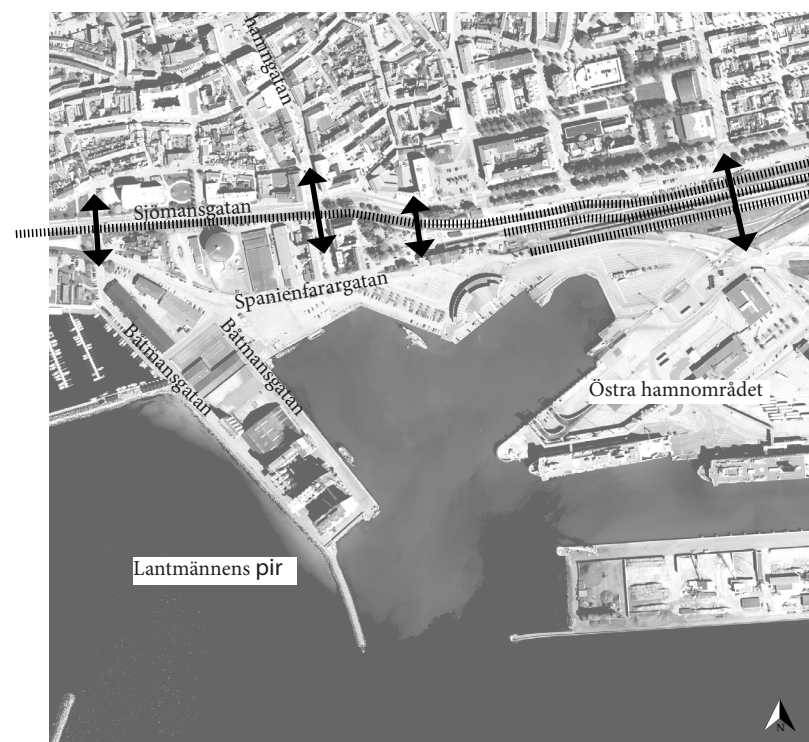
2.6 Kopplingar och barriärer

Det finns idag få kopplingar till Lantmännens pir, trots det geografiska läget med närhet till både centralstationen och de centrala delarna i Ystad. Framförallt finns det inget befintligt gång och cykelstråk i Västra hamnområdet och därför inte någon GC - koppling till piren. Två bilvägar leder dit, både Spanienfarargatan och Båtsmansgatan är kopplade till Sjömansgatan som leder ut men är avstängd i anslutning till piren. Ett stort område längs med kajen i västra hamnområdet, norr om piren utgörs idag av en stor parkeringsplats.

Bild 16: G/C nät i Ystad. Det kan konstateras att det är ett glapp i GC-nätet strax norr om piren. Foto: Ystad (2018)

Järnvägen upplevs som en barriär och begränsar flödet mellan centrala Ystad och hamnområdet. Passagerarna är flera med tre korsningar i plan till den västra delen men i östra delen av hamnområdet finns det endast en passage som dessutom är planskild för GC - trafik.

Bild 17: Pilarna visar var kopplingar mellan hamnområdet och stadskärnan går. Den skrafferade linjen visar var järnvägen utgör en barriär. Foto: Ystad (2018)

2.6.1 Möjligheter

Med denna analys, kan jag konstatera att kopplingar till och från piren är begränsade. I fortsatt arbete har jag inte möjlighet att utforma och redovisa hur eventuellt nya kopplingar kan se ut. Istället har jag i materialet nedan schematiskt identifierat potentiella möjligheter hur GC - nätet kan kopplas ihop med hamnen och lantmännens pir.

Förslag på nya GC - stråk utgår från redan befintliga gatustruktur med Spanienfarargatan och Båtsmansgatan samt delar av parkeringsplatsen norr om piren.

I den fördjupade översiktsplanen framgår det att kommunen planerar att expanderar och flytta hamnverksamheten till ett externt läge, detta kan möjliggöra för en koppling över vatten mellan Lantmännens pir och östra hamnområdet. I ett sådant scenario kan en ny koppling innebära ett nytt kuststråk i Ystad, samt fler kopplingar till östra hamnområdet och stärka flöden till och från piren. Fortsättningsvis i detta arbete förhåller jag mig, rent hypotetiskt till att detta framtidsscenario samt att förstärkta och nya kopplingar till och från piren kan realiseras.

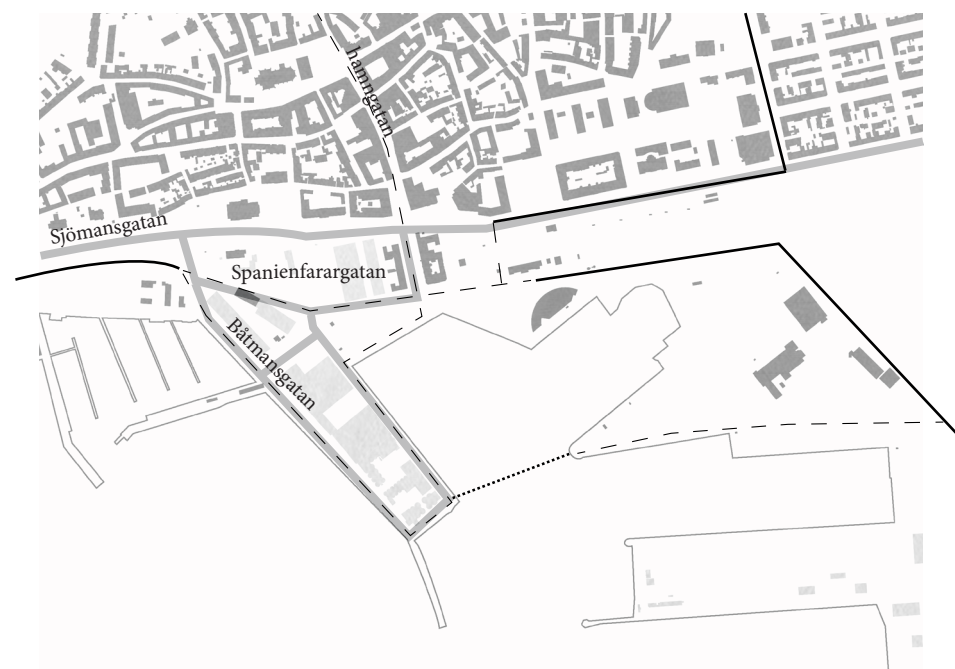

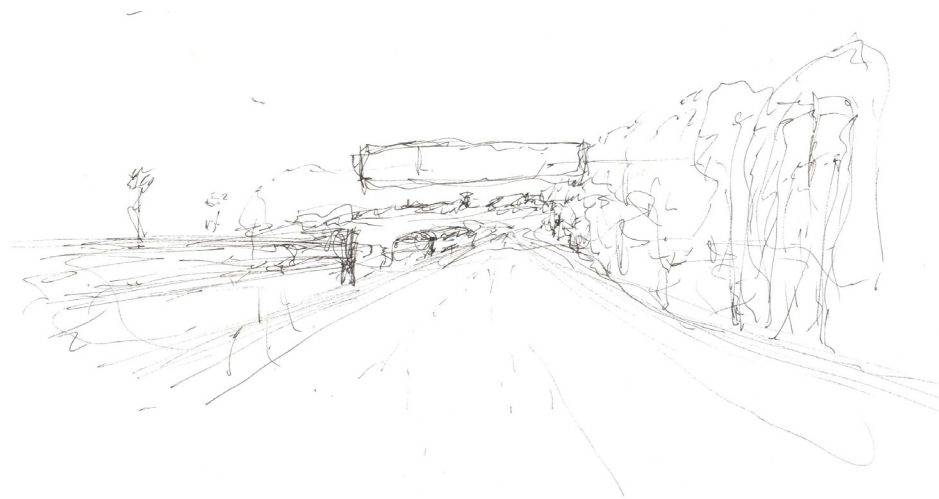
Bild 18: Förslag på kopplingar till och från piren.

- Befintlig bilväg
- Befintligt GC - stråk
- - - - - Möjlighet för nya GC - stråk
- ..... Möjlighet för koppling över vattnet

2.7 Atmosfär

I följande del beskriver jag Ystads stadskärna och hamnområdet genom en subjektiv lins. Det är således mina egna upplevelser och känsla av platserna jag beskriver. Denna analys utgår från vad Diedrich menar är platsens atmosfär, det vill säga en del av platsens immateriella egenskaper, samt platsens kontext, det sammanhang som Burns & Kahn beskriver som ”Area of influence”.

Bild 19: Skiss, Bornholmsgatan i östra Hamnområdet

Bild 20: Skiss, en fickpark Innerstaden

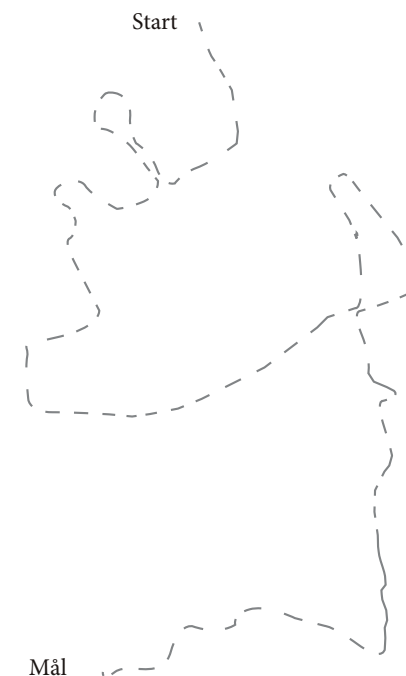

- Min sträcka. Innerstaden
- Min sträcka. Hamnområdet

2.7.1 Innerstaden

Min vandring startade en dimmig förmiddag i november i de norra delarna av Ystads stadskärna. Denna vardagsförmiddag ekade gatorna tomma. Folklivet och aktiviteten i centrum visade vara mer intensifierat framåt eftermiddagen. Vandringen gick genom små gaturum, trånga gränder och torg som definierades av en mångfal av historiska byggnader med fasader av puts, sten och korsvirke. Jag upplevde stadskärnan som ett småskaligt och oförutsägbart gytter med överraskningar bakom varje gathörn. En fickpark uppenbarade sig i änden av en trång gränd och gaturum varvades med oförutsägbara vinklar och aviga hörn. Bilen kändes underordnad människan, det är en plats med små avstånd och rumsligheter, en plats konstruerad i

mänsklig skala. Större rumsligheter uppenbarade sig i takt med att jag närmade mig tågstationen, även intimiteten avtog och till viss del lugnet. En annorlunda hierarki infann sig, biltrafiken och tågstationen tog mer plats i anspråk i stadsbilden, både sinnligt med rörelse och ljudlig med buller. På denna plats var även industrihamnen närvarande som idag domineras av industrier samt färjetrafik, en total motsats mot en upplevelse bara 40 meter tidigare. I takt med att jag närmar mig hamnen vidgas rummet. Det som tidigare vara slutet är nu öppet och framför kajen ligger Bornholmsterminalen och bredvid denna en stor parkeringsplats som breder ut sig med Lantmännens industripir och havet som fond.

Start ➔ Mål

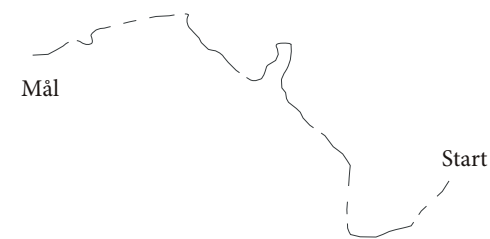
Bild 22 - 40: Bilderna visar situationer från min vandring i stadskärnan

2.7.2 Hamnområdet

Denna vandring startade i Sandskogen, ett stort rekreativområde i östra Ystad och en del av Skåneleden mellan Ystad stadskärna och Nybrostrand. Etappen är 10 km lång varav en kilometer löper genom hamnområdets industriella landskap (Skåneleden 2018). Industrilandskapet utgör en tydlig gräns mot sandskogen. Efter fem minuters vandring har ett lummigt och skogslikt tallbestånd med havet som fond bytts ut mot ett storskaligt och luftigt industrilandskap med hårda material och fordonstrafik högst upp i den rumsliga hierarkien. Jag vandrar längs med Bornholmsgatan, vars huvudsyfte är att mata bil och godstrafik till Bornholmsterminalen. Trafiken har en tydlig rytm, under stora delar av tiden är vägrummet tomt i väntan på nya

avgångar mot Bornholm. Området utgörs av vidsträckta ytor, några är inhägnade och andra är inte det. Jag är inte behörig att beträda området närmast hamnbassängen, denna är avsedd för hamnverksamheter. Under min vandring passerade jag en uppsamlingsplats för lastbilar, många av dem är polenregistrerade, troligtvis i väntan på avgångar mot Polen. I takt med att jag närmar mig tågstationen, blir området både mer kontrollerat och planerat. Asfaltsytor definieras med gatsten och stråket är tydligt avgränsat med staket mot både järnvägen och hamnområdet. Under vandringen var havet närvarande, både visuellt och ljudligt, fast ändå på behörigt avstånd. I denna delen av hamnen är vattnet inte tillgängligt och det var endast i sandskogen som jag tilläts direkt

kontakt med vattnet.

Start ▶ Mål

Bild 41 - 56: Bilderna visar situationer från min vandring i stadskärnan

2.8 Mellanrum

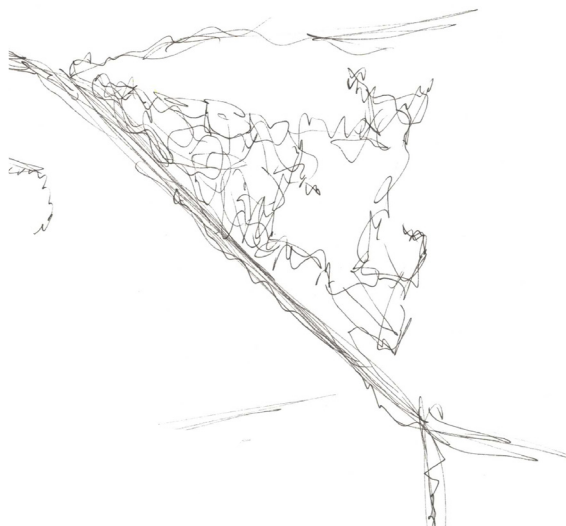
Med anledning av de upptäckter som jag gjorde under min vandring vill jag undersöka struktur och rumslig sammansättning i pirens kontext men även på piren. Syftet är att undersöka och jämföra mellanrummen i innerstaden, östra hamnområdet och Lantmännens pir. I en karta i skala 1:5000 har jag sökt rumsligheter med pennan likt en sniffande

hund. Med pennan har jag upptäckt olika spatiala karaktärer. I diagrammet till vänster varierar mellanrum och spatiala karaktärer med olika skalor, linjerna är sällan raka och bryts plötsligt. I diagrammet i mitten är mellanrummen utbredda samt vida, linjerna är raka och strikta, detta skiljer sig nämnvärt från innerstaden. På Lantmännens

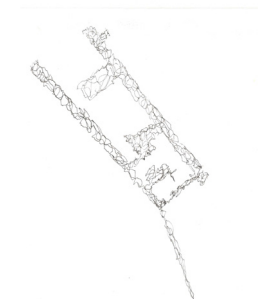
pir, likt östra hamnområdet är linjerna raka. Detta kan bero på att de omkringliggande och rumsbildande volymerna är strikta i form och tar mycket plats i anspråk.

Bild 57: Rumsligheter, Innerstaden

Bild 58: Rumsligheter, Östra hamnområdet

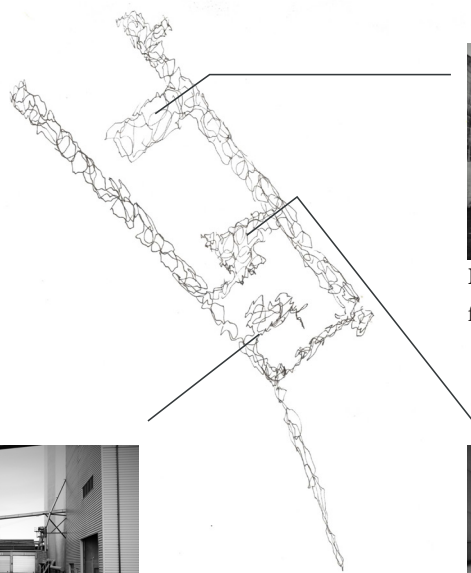

Bild 59: Lantmännens pir

2.8.1 Pirens mellanrum

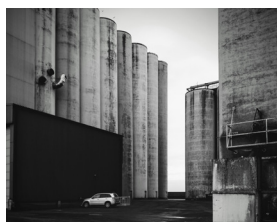
Utöver de fysiska barriärer som begränsar pirens tillgänglighet utgör även volymerna tydliga barriärer i flödet mellan södra och norra piren. Volymerna som löper längs med piren har få öppningar. Det finns endast en passage mellan byggnadsvolymerna samt en passage längst ut på piren mellan vattnet och volymerna. Rhythmiseringen mellan dessa passager känns naturlig. Trots bristen på passager erbjuder piren intressanta mellanrum mellan volymerna, ibland med torglik känsla.

Bild 60: Rumslighet mot havet

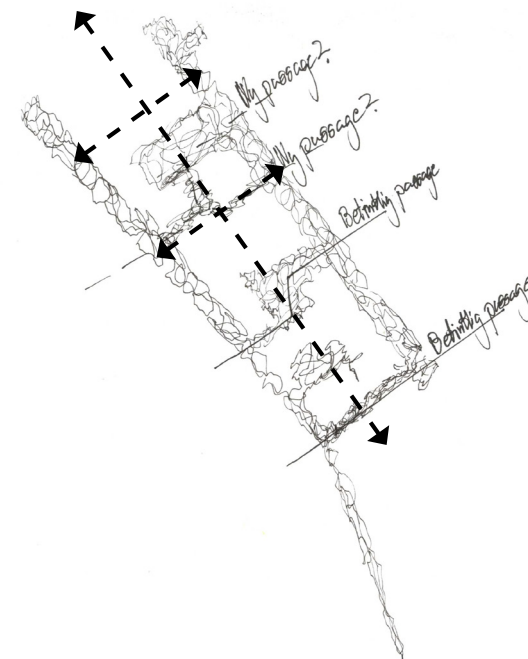

Bild 61: Torglik karaktär framför silo 4.

Bild 62: Rumslighet i pirens "inre" mellan silo 2 och 3.

2.8.2 Möjligheter

Bild 63: I en transformationsprocess, kan upptäckterna förstärkas med både fler och nya flöden mellan norra och södra kajen men också betona de rumsligheter som finns på platsen idag. Det kan även vara intressant att undersöka hur rumsligheter längs med, fast mer skyddat i pirens "inre" kan se ut.

2.9 Pirens monstruösa former

Platsen uttrycker ett främmande arkitektoniskt formspråk med blottlagda rörsystem, enorm skala och monotona ytor. Schytter (2010) menar att detta är icke mänskliga och maskinella uttryck som därför historiskt har blivit marginaliserade inom arkitektur och stadsbyggnad. I min undersökning av piren, tycker jag det är svårt att uppskatta avstånd eftersom få igenkännliga referenspunkter uppenbarar sig. Ett bra exempel är dörrarna på piren, jag upplever dem som små, till och med lastbilarna är små när de står parkerade och lastar spannmål intill de stora betongkonstruktionerna. Detta talar för oproportionella och främmande dimensioner och kan således läsas in som att piren är sammansatt av skalförskjutna strukturer och former. Vidare är kajens strukturer den totala motsatsen mot det välproportionerliga och vertikala som enligt Schytter (2010) är den rådande idealiseringen inom arkitektur. Av denna anledning, kan piren, i Schytters begreppsvärld, vara

sammansatt av monstruösa former (2010, s. 88).

Bild 65: Lantmännens pir

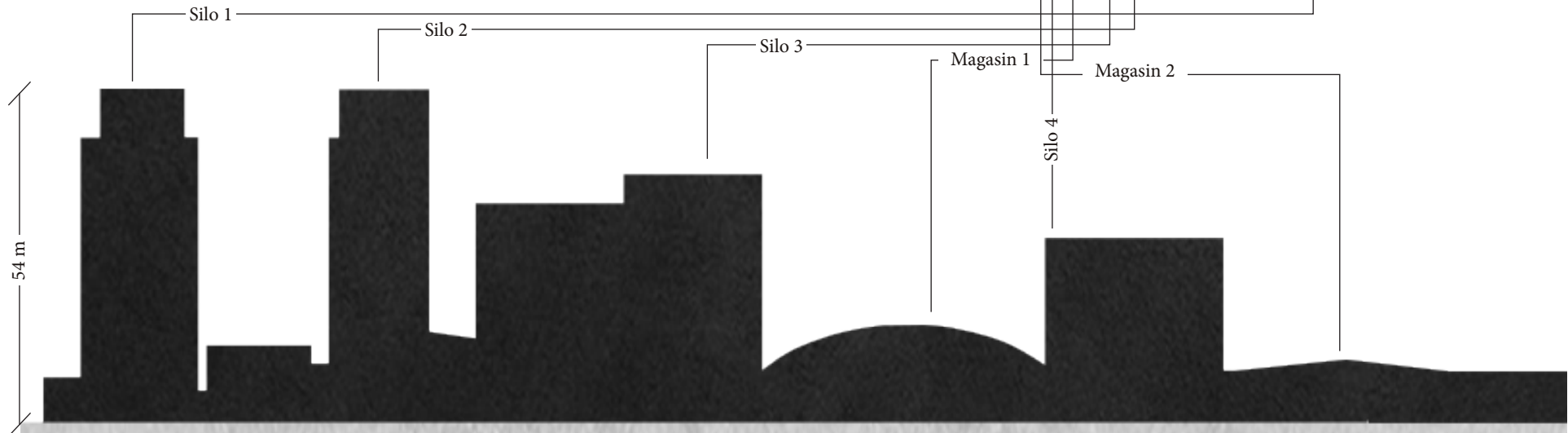
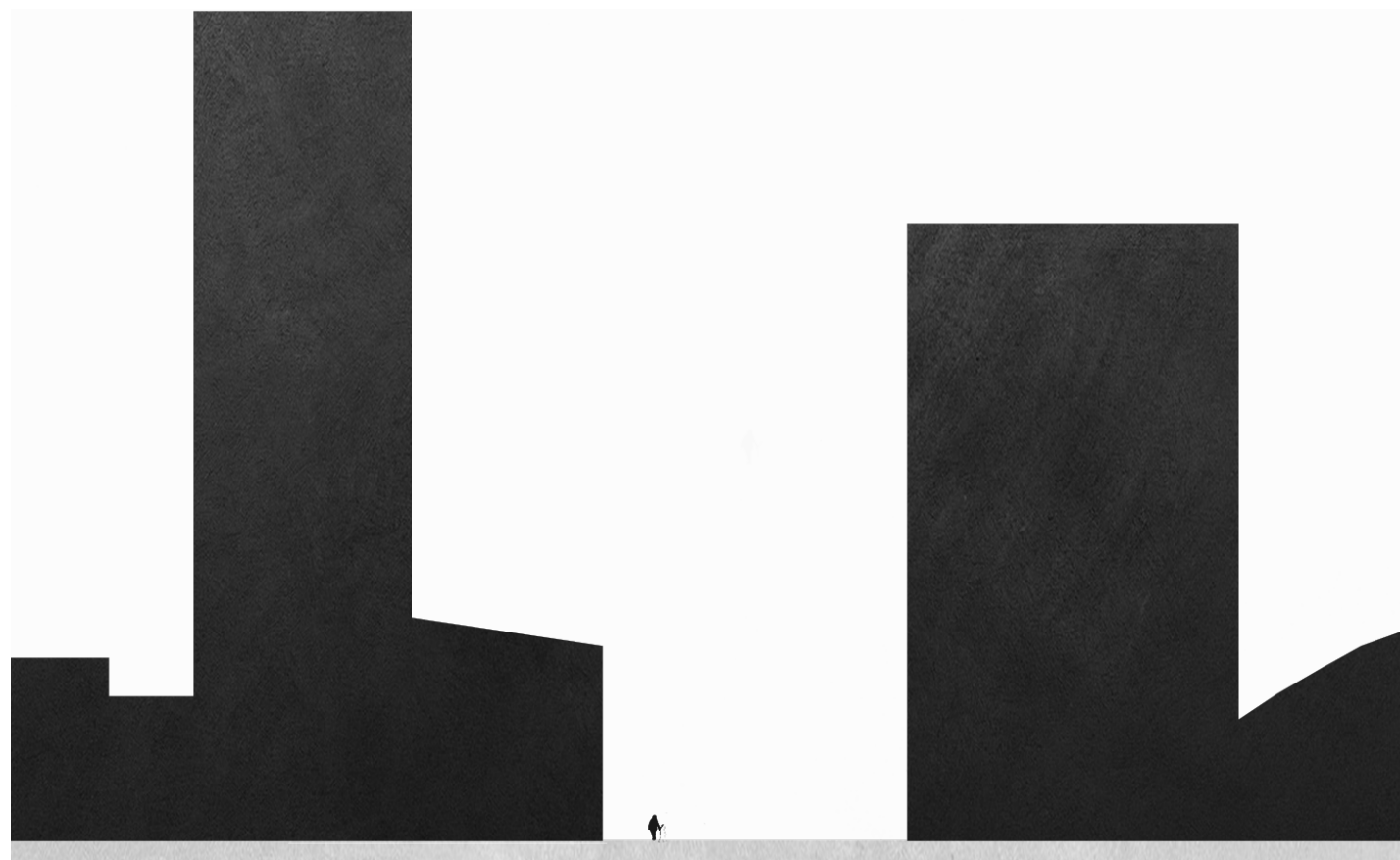

Bild 64: Sektion, Lantmännens pir

Skala 1:250

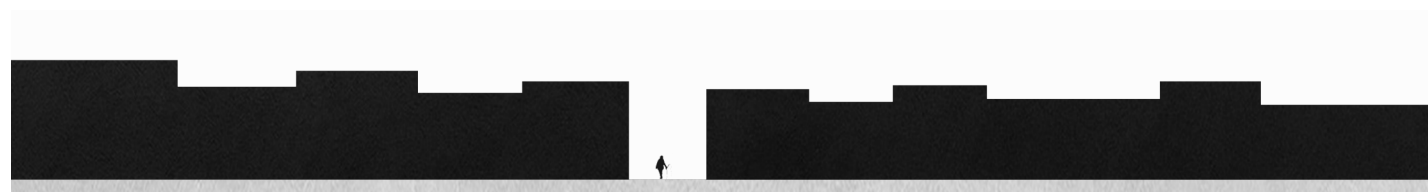
2.9.1 Volymer

Sektionerna illustrerar hur volymerna på piren och stadskärnan definierar luften och respektive rumslighet. Att ställa båda situationerna i relation till varandra, kan ge en uppfattning om hur platserna kontrasterar varandra i skala och volym. Med denna undersökning vill jag undersöka hur ett möte mellan formerna på piren och stadskärnans planerade strukturella sammansättning kan se ut genom metamorfos.

Bild 66: Sektion, Lantmännens pir

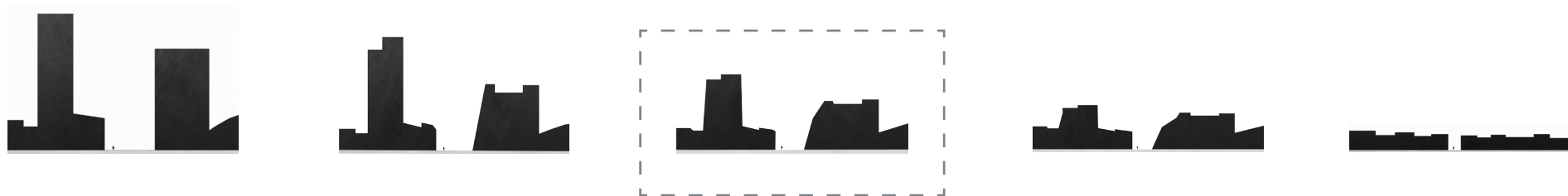
Skala 1:500

Bild 67: Sektion, Stadskärnan

Skala 1:500

2.9.2 Metamorfos

Bild 68: Metamorfos av pirens och stadskärnans volymer. Denna process utgår från existerande former och att låta dessa närma sig varandra. Bilden till vänster utvecklas mot stadskärnans former och stadskärnans former utvecklas mot pirens. I mitten möts processerna. Resultatet är en metamorfos av pirens och stadskärnans strukturer.

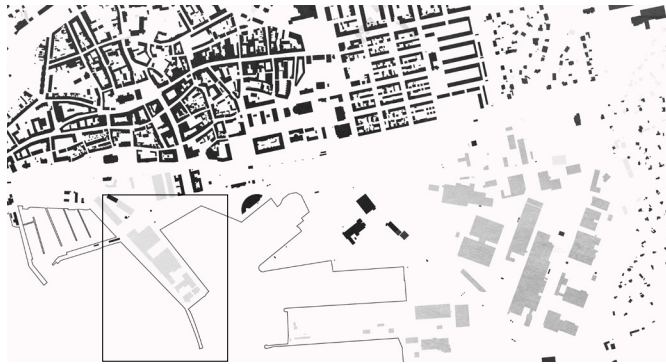
Bild 69: Formerna är inte lika strikta och volymerna lika stora som de existerande påpiren. Även mellanrummen har krympt. Detta är något som kan vara intressant att fortsätta utveckla i transformationen.

Skala 1:500

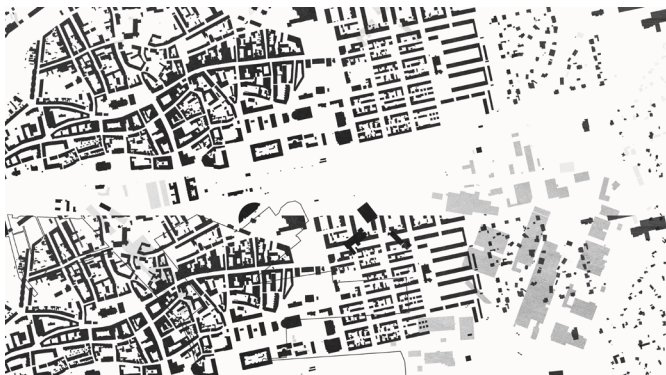
2.9.3 Strukturer möts

Genom analys och läsning av piren och dess kontext framgår det att strukturer samt volymer i stadskärnan skiljer sig från strukturer och volymer på Lantmännens pir. Av denna anledning ville jag prova att kopiera stadskärnans strukturer på piren för att testa hur strukturerna kan samspela med befintliga strukturerna på piren. Resultatet av detta experiment kan vara

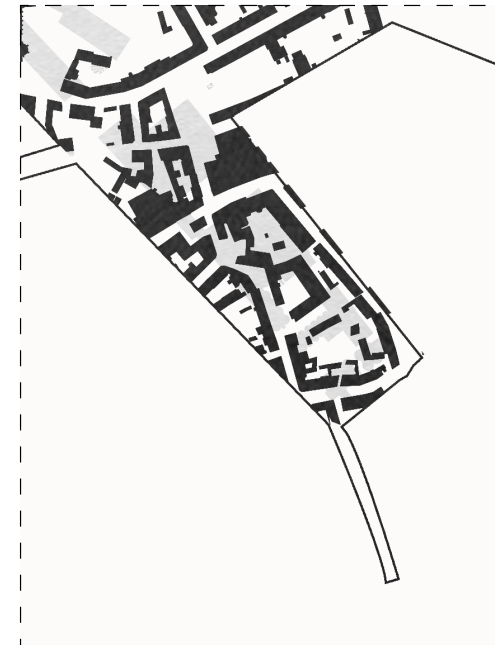
intressant eftersom att det studerar hur pirens befintliga strukturer kan samspela med det som tillförs. Problemet med denna undersökning kan vara att strukturerna är statiska, att formerna inte är flexibla i mötet med pirens. På nästa sida utvecklas denna princip, med stadskärnans strukturer på piren.

Bild 70: Byggnadsstrukturer i Ystad tätort. Byggnadsvolymer i industriområdet är grå. Volymer i stadskärnan är svarta.

Bild 71: Stadskärnans byggnadsvolymer ovanpå Lantmännens pir.

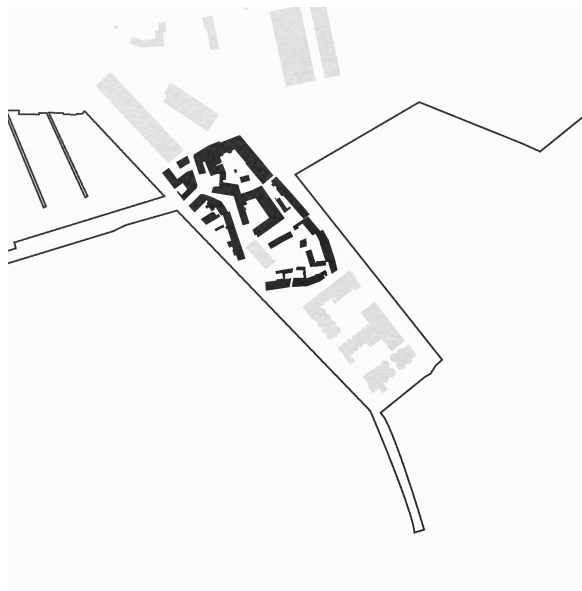
Bild 72: Resultat, Stadskärnan på piren .

2.9.4 Möjligheter

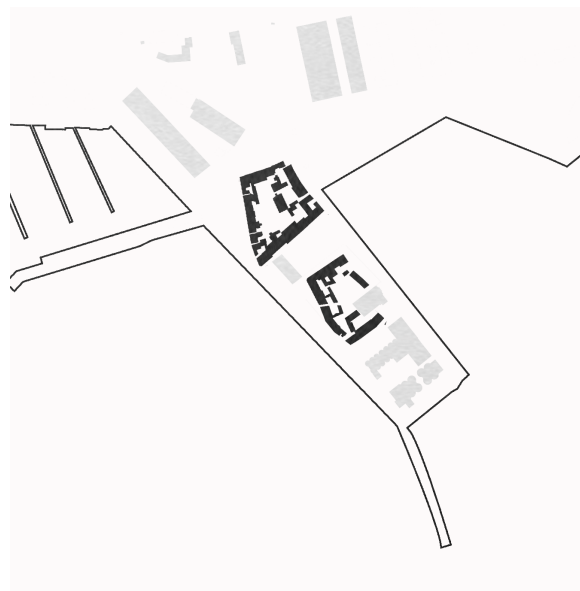
Utifrån föregående experiment provade jag att laborerar med mötet mellan både existerande strukturer på piren och struktur i stadskärnan. I experimenten nedan provade jag att ta bort existerande volymer på piren. I samtliga tre alternativ är magasinerna frånvarande samt att delar av Silo 3 är borta i mittenexemplet. Detta har jag gjort för att testa olika situationer från stadskärnan på piren.

Resultatet av detta experiment kan framöver vara behjälpligt i hur piren kan transformeras. Framförallt fastnade jag för hur småskaligheten kan erbjuda en mångfald av rumsligheter och rörelsealternativ på piren men även

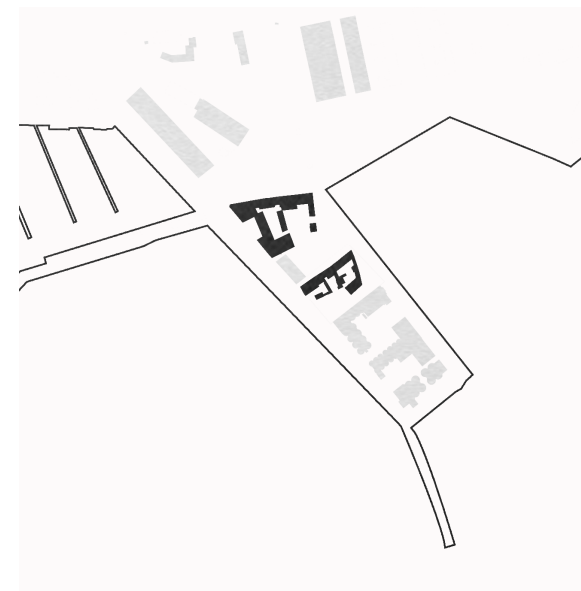
hur olika alternativ av pirens strukturella sammansättning kan påverka resultatet. Jag fastnade för alternativet i mitten eftersom att detta kan tillåta nya strukturer att flätas ihop med det som är befintligt. Vidare tror jag att volymerna behöver bearbetas för att passa in i både form och struktur men även i storlek.

Bild 73: Kvartersstrukturer där magasinerna ligger.

Bild 74: Kvartersstrukturer där magasinerna ligger samt delar av silo 3.

Bild 75: Kvartersstrukturer där magasinerna ligger.

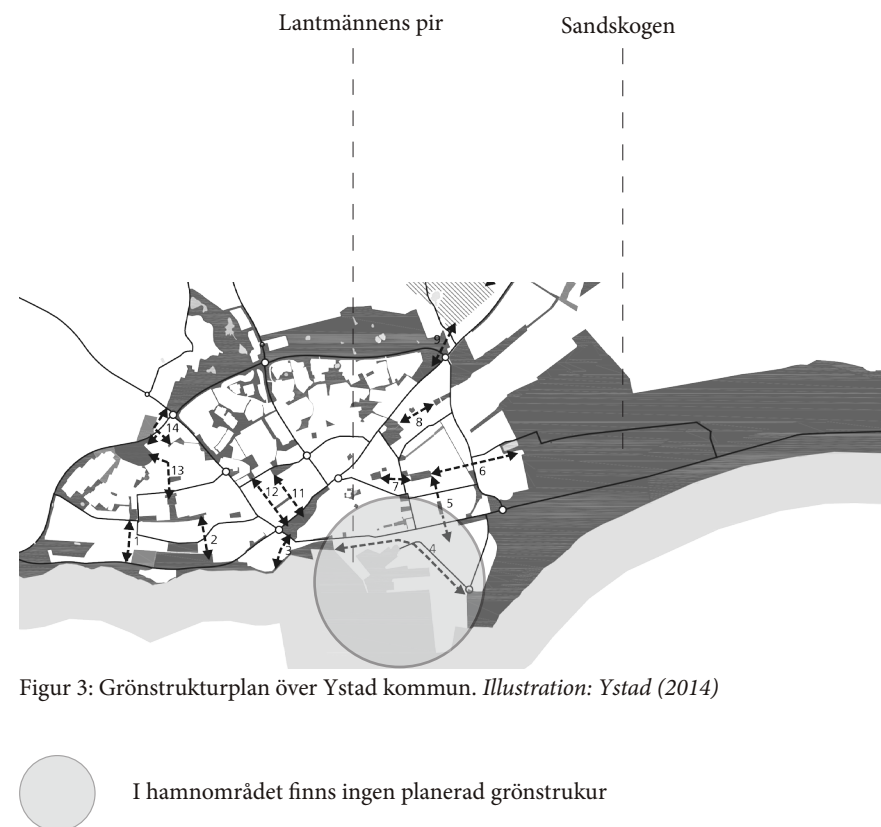

2.10 Grönstruktur

Platsens fysiska egenskaper utgörs bland annat av hur en plats är strukturellt sammansatt (Diedrich, 2013, s. 91). Som en del av strukturanalysen läser jag platsens grönstruktur. Jag har därför tagit del av offentliga dokument och funnit information om detta samt undersökt kommunens vision för utvecklad grönstruktur i översiktsplanen.

Enligt översiktsplanen har kommunen en väl utvecklad grönstruktur och den större delen av bostadsbebyggelsen har ett grönområde inom 300 meter. De centrala delarna av ystad utgörs i huvudsak av hårdgjorda miljöer och ytor med undantag för små gröna nischer och fickparker som är insprängda i den annars brokiga stadsstrukturen. Den befintliga grönstrukturen i de centrala delarna är enligt kommunen svår att expandera eller göra något åt (Ystad 2014, s. 56).

Ystads kommun har en väl utvecklad grönstruktur som sträcker sig från den västra tätorten till Sandskogen som är ett stort rekreationsområde i öster. Det huvudsakliga problemet enligt kommunen är att det inte finns en naturlig öst -västlig koppling idag. Därför planerar kommunen ett grönstråk genom hamnen. Det framgår även att kommunens mål vid planering av ny bebyggelse, att grönytefaktorn skall ligga på 0,4, med andra ord att minst 40 % av tomtens area skall utgöras av grönyta (Ystad 2014, s. 57).

Figur 3: Grönstrukturplan över Ystad kommun. Illustration: Ystad (2014)

2.10.1 Sandskogen

Sandskogen är ett naturreservat som ligger i den östra delen av kommunen. Enligt länsstyrelsen är sandskogen populärt och välbesökt under sommarmånaderna med sol och bad men används även flitigt som strövområde (Länsstyrelsen 2018). Enligt mina iakttagelser kunde jag observera aktivitet under vinterhalvåret då ystadbor använder sandskogen som rekreationsområde. Skogen planterades under 1800- talet, detta gjordes med anledning av stora problem med sandflykt. Skogen domineras av tallskog med inslag av av gran, bok och ekskog. Undervegetation är mager och består av kruståtel,

lingon, blåbär och ljung. De yttre sanddynerna domineras av sandrör, som utöver sin estetik fyller en praktisk funktion eftersom att sandrör med utbredda rotsystem binder sanden. Mager hedvegetation återfinns längre in på sanddynerna med bland annat Sandstarr, Flockfibbla, Gulmåra och Röllika (Länsstyrelsen 2014).

Bild 76: Sandskogen

2.10.2 Återväxt i entropins spår

Schytter beskriver entropiska processer som heterogenitetens degraderande processer (Schytter 2010, s. 85). Förfallet på piren har möjliggjort för återväxt av inneboende processer i naturen som Diedrich menar är en del av platsens dynamiska egenskaper (Diedrich, 2013). Detta förfall och tidens slitage på piren har gett möjligheter för nya processer. Ett exempel är ett litet inhängnat område vid en gastank där det växer havre, fröerna har troligtvis kommit från spannmållstillverkningen. Ett annat exempel är ett litet vegetationssystem som uppenbarar sig bakom den nedlagda silon, mellan denna och en betongmur växer både fläder och hassel med rik undervegetation. På piren kunde jag även finna andra, mer diskreta inslag av naturlig succession

Bild 77- 78: Pirens inneboende processer. Bilden till vänster är en fläderbuske på piren och bilden till höger är havre som gror på piren.

med exempelvis fleråriga örter i asfaltens sprickbildningar.

I det östra hamnområdet ligger två inhägnade områden, som enligt min observation är övergivna. Platserna verkar idag befinner sig i en tidig naturlig succession med fleråriga örter och högt gräs som tagit över och dominerar ytorna. Här finns även spår av Sandskogen, då ett par ungtallar etablerat sig på platsen.

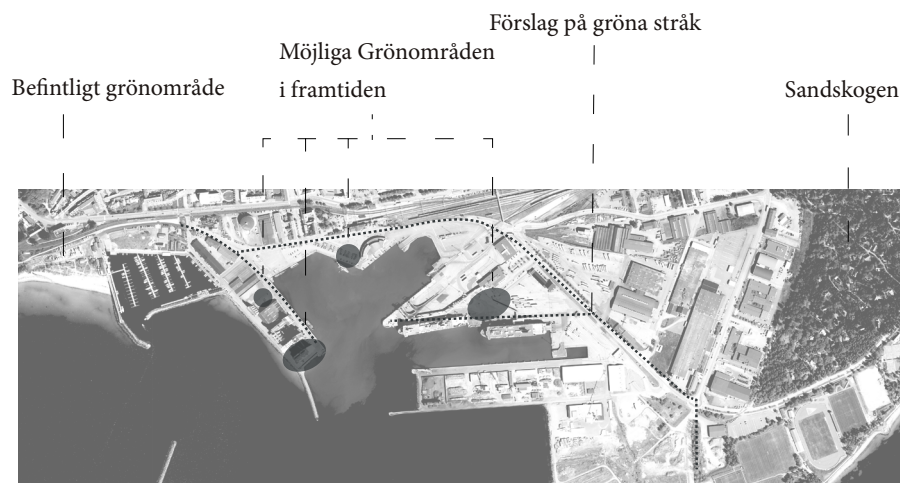
Bild 79 - 80: Hamnområdets inneboende processer, en igenvuxen ödetomt.

2.10.3 Möjligheter

Planerad grönstruktur och vegetation är idag i princip obefintlig i både hamnområdet och på Lantmännens pir. Detta innebär att det inte finns ett naturligt grönt stråk som binder samman västra Ystad och Sandskogen i öster. Det finns heller inget grönt stråk som kopplar de centrala delarna till Lantmännens pir eller övriga industriområdet.

Med denna bakgrund kan det finnas goda möjligheter att utveckla en sammanhängande grönstruktur i tätorten genom att koppla befintliga och framtida stråk till ny grönstruktur i industrihamnen och Lantmännens pir.

Utifrån de upptäckter som avslöjade återväxt i entropins spår. Kan det även vara intressant att undersöka hur detta fenomen kan användas i en transformation av piren.

Bild 81: Möjligheter för utvecklad grönstruktur samt gröna stråk i hamnområdet och Lantmännens pir. Foto: Ystad kommun (2018)

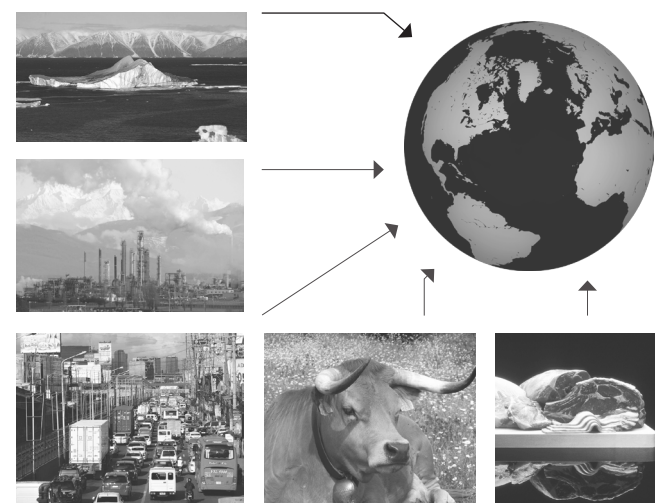
Bild 82: Bilden illustrerar ett möjligt framtidsscenario med tallbestånd på piren. Det kan vara intressant att undersöka hur piren kan se ut om naturliga processer tilläts att utvecklas fritt.

2.11 Naturliga processer

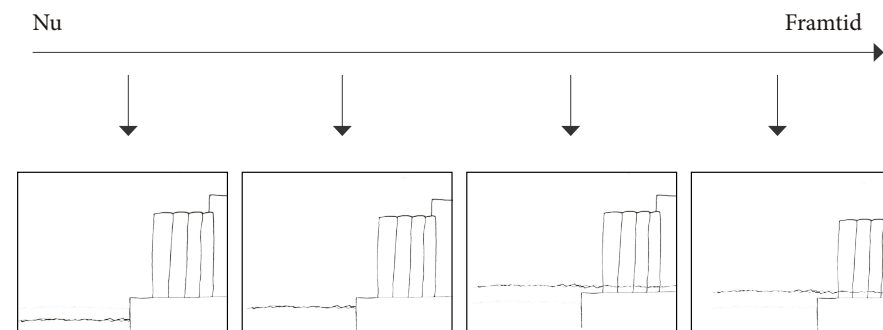
Diedrich menar att platsens dynamiska egenskaper utgörs av av både processer och användning. I följande del studerar jag hur havsnivåhöjning och havets dynamiska karaktär kan och har en påverkan på piren. Jag förhåller mig således i detta arbete till utomstående naturliga processer.

Enligt FN:s klimatpanel (IPCC) är stigande havsnivåer en tydlig effekt av ökad global medeltemperatur, vidare menar de att havet kan stiga med en meter det kommande seklet beroende på framtidens utsläpp av växthusgaser (Naturvårdsverket 2014). De viktigaste faktorerna som påverkar stigande havsnivåer är termisk expansion (havet vidgas vid uppvärmning) samt issmältning från glaciärer och landisar (Ibid). I stora delar av Sverige är landhöjningen en intressant aspekt i detta sammanhang, då även denna väntas att höjas, i Stockholm väntas höjning bli 50 cm. Detta gäller inte för kusterna i södra Sverige och exempelvis Ystad (Ibid). Av denna anledning kan man konstatera att denna del av Sverige är mer drabbad av en eventuell havsnivåhöjning och är i behov av strategier inom planering för att möta detta hot. Havsnivåhöjningen beräknas stiga även efter år 2100 men enligt SMHI klimatrapport från 2017 finns det inte tillräckligt med underlag för att utvärdera i vilken hastighet en sådan höjning kommer att ske (Nerheim et al. 2017).

Detta är ett förhållningssätt som de flesta kustnära kommuner verkar ha idag. Jacob Von Oelreich har skrivit rapporten "framtida havsnivåhöjning i kommunal planering" för totalförsvarets forskningsinstitut, FOI och kungliga tekniska högskolan, KTH, och är kritiskt mot detta förhållningssätt (Oel-

Figur 4-9: Processer som bidrar till stigande havsnivåer. Foto: (Se Figurförtäckning)

Bild 83 - 86: Förenklad bildserie över hur stigand havsnivåer kan påverka piren över tid (SMHI 2018)

reich 2012). I rapporten undersöker han hur sydsvenska kustnära kommuner förhåller sig till stigande havsnivåer. I denna riktas han följaktligen kritik mot att de flesta kommuner i sina plandokument endast förhåller sig till forskning som rapporterar om havsnivåhöjning fram till år 2100 och att den högsta uppskattade havsnivån därför stannar på en meter. Von Oelreich hänvisar till en rapport, "Long-term sea-level rise implied by 1:5 C and 2 C warming levels" och menar att havsnivåhöjningen skulle hypotetisk, i ett framtidsscenario, kunna bli 1,5 - 4 meter år 2300 (2012 s. 17).

Enligt Ystads fördjupade översiktsplan räknar kommunen med 100 års högvatten och därför en eventuell stigning av havsnivån med 2,57m. Detta är förenligt med vad Von Oelreich skriver i sin rapport, då Ystad förhåller sig till eventuell höjning en bra bit över 1 meter. Kommunen räknar med att stigande havsnivåer kan leda till ökad översvämningsrisk, erosion och höjda grundvattennivåer. Översvämningsrisken bedöms att öka till följd av ökad extrem nederbörd och detta förutses bli vanligare i framtiden (Ystad 2014 s. 70).

Vidare menar kommunen i sina exploateringsplaner för hamnområdet att bebyggelsen bör ligga på + 3,5 möh för att klara ett hundraårshögvatten år 2100 (2014 s. 74). I denna uppskattning har kommunen tagit hänsyn till de vågar som bildas för att skapa en buffert och säkerhetsmarginal, de menar även att husen som planeras att byggas där bör klara tillfälliga översvämningsrisker (Ibid). I detta arbete förhåller jag mig till kommunens riktlinjer, d.v.s. en förväntad havsnivåhöjning

på 2,57 meter över hundra år samt en höjning av kajen till + 3.5 meter.

Figur 10: kartan visar hur hundraårshögvatten på + 2,57 m kan påverka hamnlandskapet. *Illustration: Ystad (2014)*

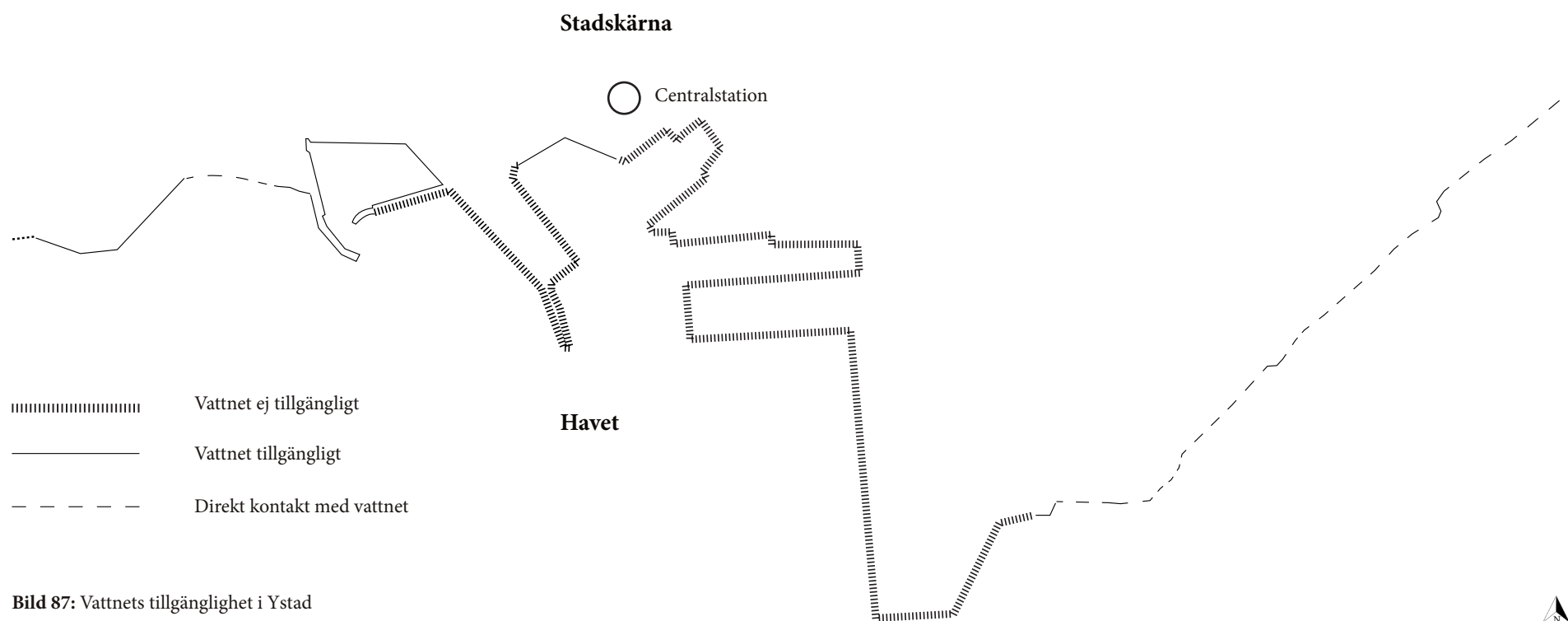

Figur 11: Upphöjning av marknivå i hamnområdet vid exploatering. *Illustration: Ystad (2014)*

2.11.1 Havets tillgänglighet i Ystad

I denna analys framgår det var vattenlinjen i Ystad tätort är tillgänglig. Vattnets tillgänglighet utvärderas utifrån tre följande aspekter. Den första aspekten utgår från platser där vattnet inte är tillgängligt i den meningen att det inte är fysiskt möjligt att närma sig vattenlinjen. Den andra aspekter innebär att det är fysiskt möjligt att närma sig vattnet men att direktkontakt inte är möjligt. Den sista aspekten är platser som erbjuder direktkontakt

med vattnet. Av analysen framgår det att direktkontakt med vattnet endast är möjligt till öster och väster om tätorten. Det framgår även att stora delar av hamnen inte möjliggör fysisk kontakt med vattnet.

Bild 87: Vattnets tillgänglighet i Ystad

2.11.2 Södra kajen

En åtta meter bred vågbrytare verkar idag som en buffertzona mellan havet och vistelseytan på kajen. Den består av stenblock samt en skyddsvall som extra skydd mot ett intensivt vågklimat. Enligt sektionen till höger kan konstruktionen ge skydd även vid en havsnivåhöjning på tre meter. Trots det till synes väl tilltagna skyddet, fann jag spår av tång på vistelseytan som avslöjade att vattnet, troligtvis vid hårt väder och blåst har letat sig över denna. Av denna anledning kan jag konstatera att konstruktionen redan idag är under-

Bild 88: Ett långt band av stenblock utgör den yttersta buffertzonen på södra piren.

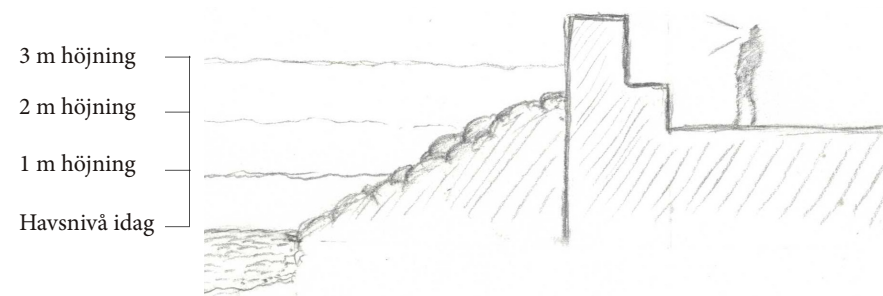
Bild 89: Ingen visuell återkoppling mot havet.

Bild 90: Spår av tång samt sprickor i skyddsvallen

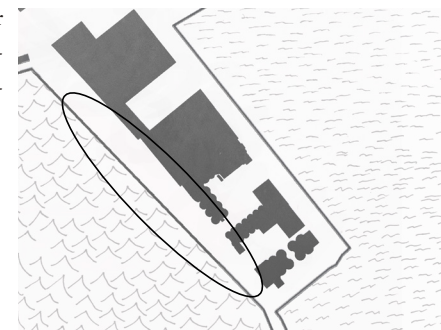
målig. Ett ytterligare bevis för detta är entropiska processer med sprickor i skyddsvallen som avslöjar extrema krafter som framkallas av havets rörelser.

Med bakgrund i denna analys kan det finnas anledning till att bredda buffertzonen för att möta havets dynamiska krafter och samtidigt höja kajen för att möta långsiktiga hot med stigande havsnivåer.

Bild 91: Utöver att skyddsvallen påverkar visuell återkoppling med havet bidrar den även till att rumsligheten kan upplevas som inklämd på grund av pirens volymer

Bild 92: Pirens södra kaj är utsatt för intensiva och tillfälliga dynamiska förändringar i form av vågkrafter.

2.11.3 Norra Kajen

Förutsättningarna och omständigheterna på Norra kajen skiljer sig från den Södra kajen med svagare och mindre hotfulla dynamiska krafter. Denna sida vetter mot inre hamnbassängen och är därför skyddad. Risken för plötslig fluktuering i vattennivån på grund av hög vågintensitet är därför liten. Kajkanten är endast 2 meter hög, av denna anledning kan kajkanten enligt kommunens översiktsplan översvämmas vid förhöjda havsnivåer (se bild). I ett eventuellt framtida scenario med 3 meter havsnivåhöjning är ka-

Bild 93: Norra kajen.

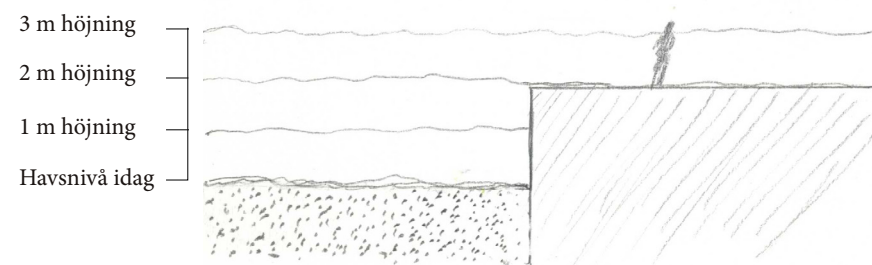
Bild 94: Färgetrafiken sätter vattnet i rörelse.

Bild 95: Norra kajen i skydd av den inre hamnbassängen.

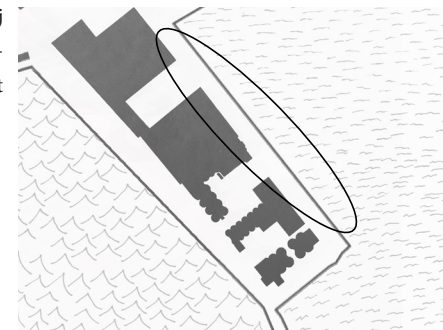
jen översvämmad med god marginal.

Denna analys visar att vattnet, kortsiktigt inte utgör något hot men att kajen behöver höjas i ett långsiktigt perspektiv för att möta förväntade havsnivåhöjningar.

Bild 96: Sektionen visar det inte finns ett långsiktigt skydd mot stigande havsnivåer.

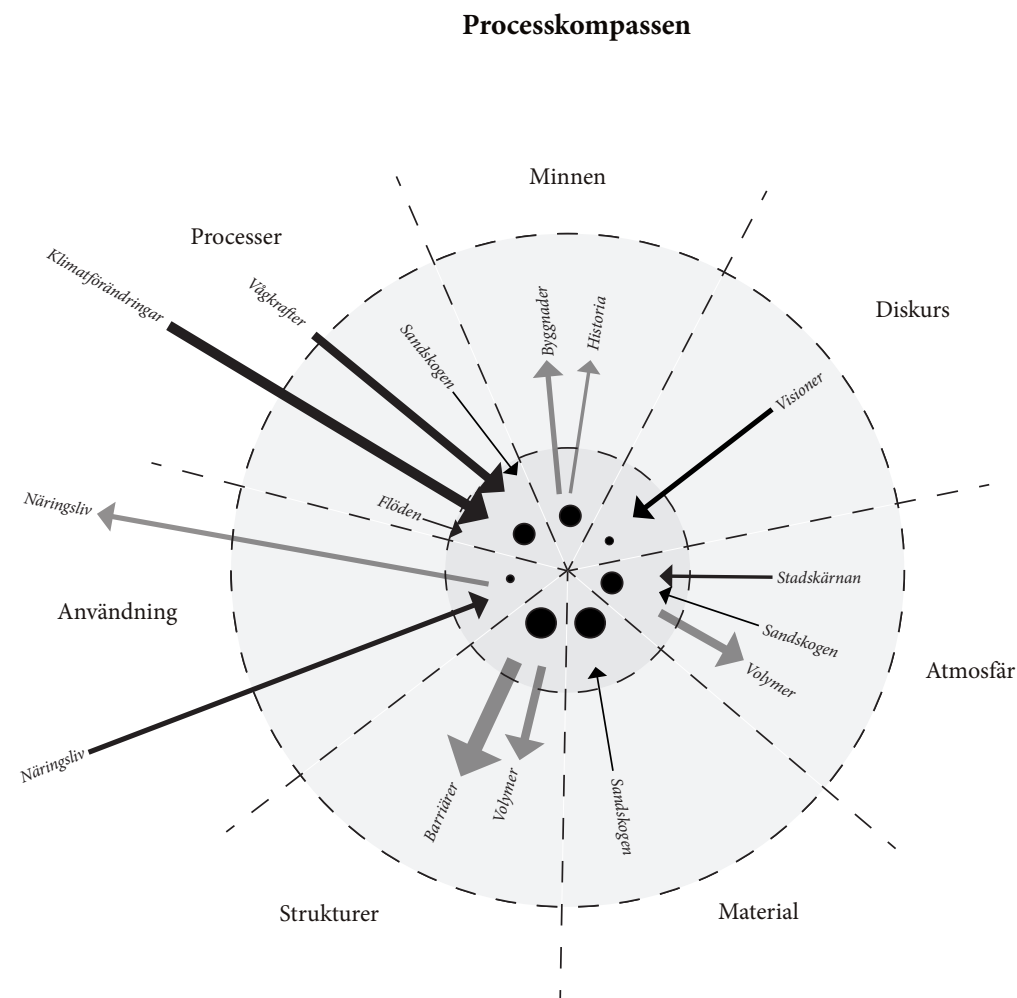
Bild 97: Pirens Norra kaj är skyddad av inre hamnbassängen med ett mildt vågklimat.

2.12 Sammanfattning

I förestående del har jag analyserat utomstående processer som kan påverka Lantmännens pir samt pirens platsspecifika egenskaper utifrån de gränser som definierar piren idag. Jag har även identifierat möjligheter som i framtiden kan påverka processer i platsens kontext men även aspekter i platsens kontext som kan påverka processer på piren. De analyser och upptäckter jag gjort kan sammanfattas med processkompassen.

Bild 98: Genom att läsa processkompassen framgår det att både stigande havsnivåer och vågkrafter, är dynamiska processer som kan ha stor påverkan på piren. Med denna iakttagelse kan det vara relevant att undersöka hur kajerna kan transformeras för att möta havets dynamiska krafter samtidigt som vattnet tillgängliggörs. Det framgår även att näringslivet är den enda aktören på plats, det är således endast de som använder piren. Samtidigt visade analysen att barriärer utgör en betydande faktor i hur pirens strukturer påverkar yttre processer i den meningen att rörelse till piren förhindras. Med denna bakgrund kan det vara intressant att undersöka hur transformation kan påverka användning genom att programmera platsen annorlunda och ersätta barriärerna med nya kopplingar. Dessutom visar diagrammet att flöden utanför piren har liten påverkan på processer inom piren. Det verkar även som att fysiska egenskaper på piren som exempelvis struktur och material kan påverka immateriella upplevelser utanför piren. Atmosfär och minnen är sådana. Ett exempel kan vara hur byggnadsvolymer upplevs av allmänheten i både ett historiskt perspektiv men även som atmosfäriskt element. I transformationen kan det därför vara relevant att undersöka hur tillförda byggnadsvolymer kan integreras i pirens industrilandskap i fråga om form och struktur. Avslutningsvis kunde jag konstatera att Sandskogens närvaro avspeglas i naturliga processer i pirens kontext med spår av tall på ödetomter. Utifrån denna iakttagelse kan det vara intressant att studera hur Sandskogens karaktär kan integreras och samspela med pirens existerande strukturer.

3. Transformation

I följande del undersöker jag hur Lantmännens pir kan transformeras utifrån de upptäckter jag gjort, samt de kvalitéer och utmaningar som formuleras i den sammanfattande delen av analysen. Denna del baseras i huvudsak på Ellen Braaes Transformationsteori kompletterat med teori och exempelstudier inom landskapsarkitektur och stadsbyggnad.

3.1 Intentioner

Mina intentioner för transformationsprocessen av Lantmännens pir är baserade på de upptäckter jag gjort genom litteraturstudier, platsbesök, analys, skiss och tankeprocess. I förestående del har jag redovisat dessa upptäckter. I texten nedan beskrivs intentionerna för transformationen av Lantmännens pir.

Integrera Lantmännens pir till en större kontext

För att koppla piren till sin kontext och transformera dess exkluderande sammansättning bör fysiska barriär som idag utgör en tydlig gräns ersättas med nya kopplingar. Kopplingar till och från piren mot centrala Ystad bör stärkas samt att östra hamnområdet bör kopplas ihop med piren över vattnet i inre hamnen. Detta kan skapa förutsättningar för både nya och stärkta flöden både inom piren och i pirens kontext. Den rumsliga strukturen på piren kan utvecklas genom att både betona befintliga rum samtidigt som fler passager mellan södra och norra piren möjliggör för ökad rörlighet på piren. Av denna anledning vill jag undersöka hur flöden i pirens "inre" kan se ut.

Skapa kontakt med havet och säkra piren mot havsnivåhöjningar och intensivt vågklimat

En strategi för att stärka flöden till piren kan vara att skapa målpunkter och betona pirens platsspecifika kvalitéer, havets och vattnets närvaro kan vara en sådan. Av denna anledning vill jag undersöka hur vattnet kan tillgängliggöras samtidigt som havets dynamiska processer med stigande havsnivåer

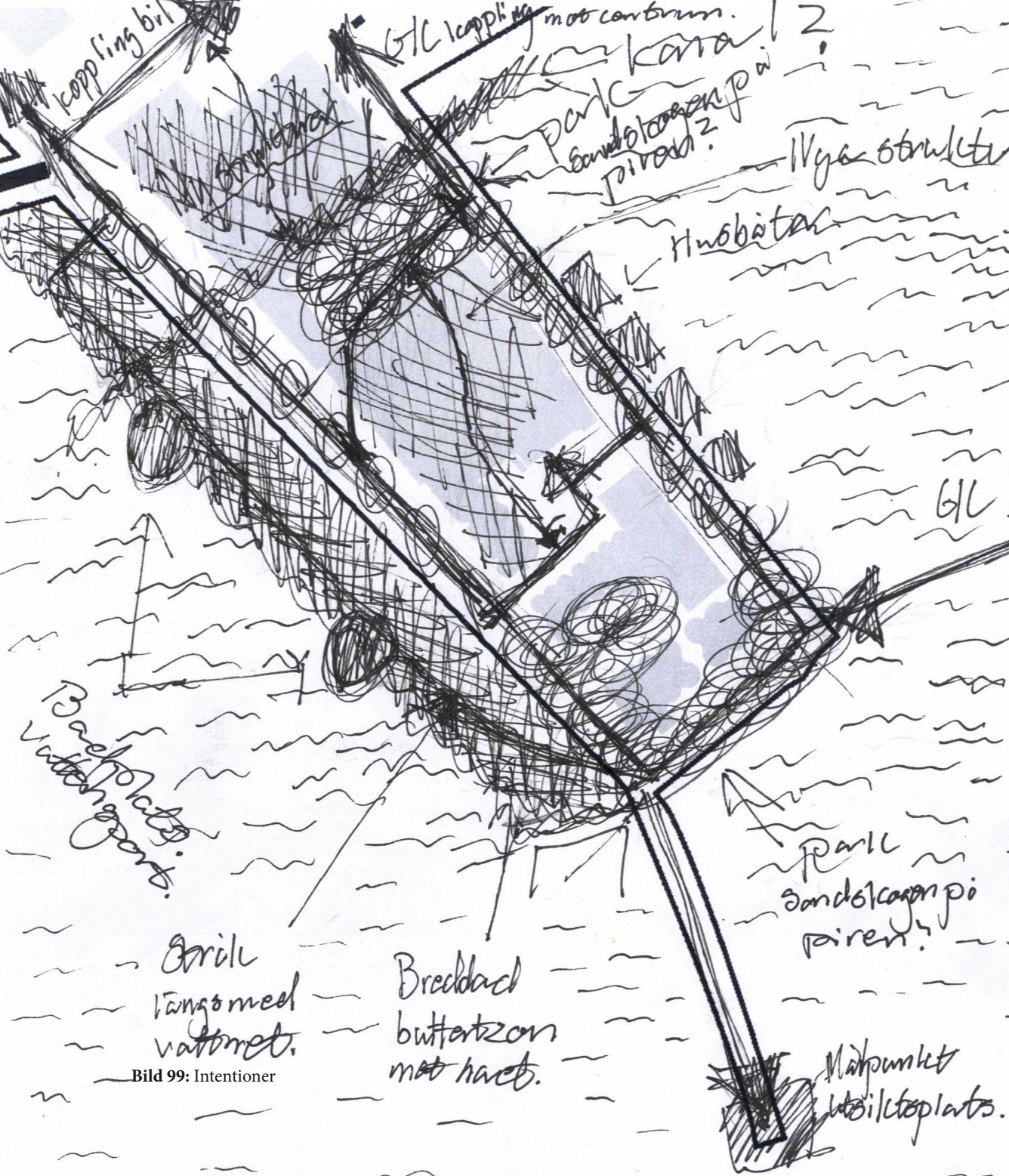
och vågkrafter kan behandlas i en transformationsprocess.

Integrera pirens heterogena volymer till en ny kontext

Piren strukturella sammansättning utgörs främst av heterogena volymer med tydlig rumslig struktur. De heterogena volymerna på piren har platsspecifika kvalitéer och identitetsbärande egenskaper, detta är aspekter som jag vill integrera i kommunens vision för att utveckla piren till en blandstad med bostäder och verksamheter. Genom detta ställningstagande vill jag i en transformationsprocess undersöka strategier inom stadsbyggnad och landskapsarkitektur som kan tillämpas i en sådan situation.

Utveckla grönstruktur på piren

Piren och hamnområdet utgörs nästa uteslutande av hårdgjorda miljöer idag. Jag vill undersöka hur utökad grönstruktur kan möjliggöras genom att studera hur naturens inneboende processer kan vara en del av transformationsprocessen

Intentioner

Integrera Lantmännens pir till en större kontext

– Stärka flöden och koppling till och från piren men även undersöka hur flöden kan utvecklas inom piren

Skapa kontakt med havet och säkra piren mot havsnivåhöjningar och intensivt vågklimat

– Att tillgängliggöra vattnet samtidigt som havets dynamiska processer med stigande havsnivåer och vågkrafter behandlas som ett förestående hot

Integrera pirens heterogena volymer i transformationsprocessen

– Undersöka hur volymer kan tillföras samt hur byggnader kan omvärderas genom att studera och tillämpa teori inom landskapsarkitektur och stadsbyggnad

Utveckla grönstruktur på piren

– Genom att undersöka hur naturens inneboende processer kan vara en del av transformationsprocessen

Bild 99: Intentioner

3.2 Koncept

Ett möte med havet

Optimerad transformation

Transformationsidé

Breddad kajpromenad
“Flytande” och “Svävande” gränser
Vattnets väg in i landskapet

Kontraster

Olik transformation

Kontinuerlig transformation

Transformationsidé

Återbruk
Adderande volymer
Porositet
Skalförskjutning

Återväxt

Kultiverande transformation

Transformationsidé

Sandskogen på piren

Bild 100: Koncept

Ett möte med havet

3.3.1 Optimerad transformation

I denna del undersöker jag hur piren genom transformation kan tillgängliggöra vattnet samt hur piren kan utformas för att både kortsiktigt möta havets dynamiska skiftningar och långsiktigt med havsnivåhöjningar. Braae skriver att "optimised transformation" handlar om att ta reda på vad ett objekt borde restaureras till och inte var det en gång var (Braae, 2015 s. 293). I min analys kunde jag konstatera att framförallt södra piren var märkt av vågkrafter med sprickbildningar i vågbrytaren. Med denna iakttagelse och Braaes transformations paradig borde vågbrytaren inte restaureras till vad den en gång var. Istället redovisar jag i följande del hur denna plats borde se ut. Havets dynamik som ett förestående hot och att tillgängliggöra vattnet är följaktligen två aspekter i pirens optimerade transformation.

Strategier

I boken, *River. Space. Design* redogör författarna för dynamiska designstrategier och metoder för flodnära områden. De utgår huvudsakligen från situationer där fluktuerande vattenflöden utgör direkt hot på grund av exempelvis tidvatten och plötsliga skyfall (Promoniski et al 2017 s. 20). Trots att Lantmännens pir befinner sig i en annan kontext, finns det likheter i problembeskrivningen av flodnära områden med plötsliga flöden och dynamiska krafter på södra piren. Hot mot norra piren föreligger möjligtvis i en annan tidshorisont, trots denna deskription ger boken goda exempel på koncept som kan tillämpas i en vattennära situation.

Tolererande samt adaptiv design är exempel från boken som ger en över-

blick hur design kan tillämpas i vattennära transformation. Vidare påpekar författarna att varje plats och situation är unik och att problem sällan kan lösas genom att använda en enskild strategi (Promoniski et al 2017, s. 40).

Även Per - Johan Dahl och Dana Cuff skriver om hur landskapet kan vävas ihop med vattenlandskapet (2015, s. 42). De menar att planerare borde se bortom det som ofta förekommer i vattennära områden det vill säga, gång och cykelvägar samt husprojekt som kapitaliserar på attraktiva utsikter. Istället efterlyser de liksom Prominski et al. exempel på design med flytande terrasser, fiskebryggor, bad, båtmöjligheter, picknickplatser, konstinstallationer och kommersiella aktiviteter. Till skillnad från Prominski et al. föreslår de även att medvetet ta in vatten till landområden genom att skapa kanaler eller bassänger. Detta är enligt Dahl & Cuff, adaptiva metoder och strategier för att möta morgondagens utmaningar med stigande havsnivåer (2015, s. 42).

3.3.2 Tolererande design

Prominski et al. skriver att utmaningen med "tolererande" design som designpraxis är att öppna upp och tillgängliggöra ytor som ibland kan bli översvämmade. På den sydliga sidan av lantmännens pir beror vattnets dynamik på vågornas intensitet. Eventuellt vattennära vistelseytor kan på denna plats därför bli otillgängliga beroende på väder och vind. Av denna anledning kan det vara angeläget att design tillämpas på ett sådant vis att den klarar dynamiska och föränderliga processer (Promoniski et al. 2017, s. 60). En metod som exemplifierar detta är spatial expansion som innefat-

tar just tolererande design, detta tillvägagångssätt innebär enligt Prominski m.fl att vatten får lov att sprida sig i sidled samt att landmassan tar sig ut i vattenrummet. Ett exempel kan vara att terrassera mot vattenlinjen, detta kan göras med exempelvis trappor eller större vistelseytor (Promoniski et al. 2017, s. 52).

En viktig faktor i denna princip är att materialvalen är hårdiga och kan motstå erosion, exempel kan vara betong och murverk (Ibid). Denna metod tillgängliggör vatten och och uppmuntrar därför till möjligheter som exempelvis, bad och vattensport.

3.3.3 Adaptiv design

Att tillämpa adaptiv design, innebär enligt Prominski et al. att implementera flytande element som är följsamma med förändrade vattennivåer (2017 s. 64). Detta är ett väl använt tillvägagångssätt, som tillämpas i flera städer runt om i Europa med exempelvis, husbåtar, badskepp och flytande öar (Ibid). Utöver de funktionella kvalitéterna betonar Prominski et al. att flytande element i stadsbilden kan bidra med till en intressant visuell upplevelse i en urban situation (Ibid).

Fördelen med denna strategi är att flytande element inte är beroende av vattenståndet, samt att de tillgängliggör vattenrummet. Avvecklade båtar eller flytande konstruktioner kan fungera som husbåtar, caféer eller exempelvis restauranger. Det finns även exempel med flytande simbassänger som kan

användas där vattenkvalitén inte är tillräckligt god (Ibid).

En annan metod som Prominski et al. presenterar är överhäng, att röra sig ovanför vattnet. Detta kan vara en bra metod att använda för att tillgängliggöra vatten i en tätbebyggd situation (2017 s. 58). Rent tekniskt innebär det att en plattform hänger ovanför vattenlandskapet, detta kan erbjuda brukare ett närmande till vattnet och dess processer samt nya perspektiv och upplevelser (Ibid).

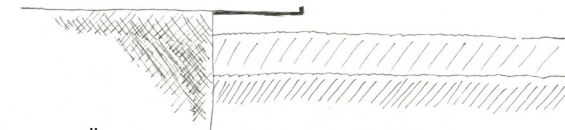

Bild 101: Överhäng

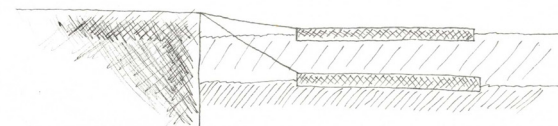

Bild 102: Flytande element

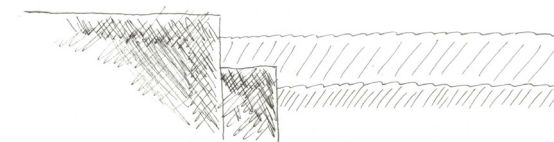

Bild 103: Linjär expansion

3.3.4 Transformationsidé - Breddad kajpromenad

Buffertzonen utgör en linjär expansion med terrassering mot havet, denna design tillåter vattnet att sprida sig i sidled mot land. Den linjära expansionen består av två parallella promenader. Den närmast vattnet, är planerad för att tåla tillfälliga översvämningar vid hög vågintensitet. Promenaden på piren ligger på + 3.5 meter i jämförelse med dagens + 2 meter. En höjningen av piren i kombination med en breddad buffertzon skyddar piren mot förhöjda vattennivåer.

Promenaden närmast havet kan utformas med sekvenser och erbjuda pauser till besökarna med nischer som erbjuder sittplatser och badplatser. Promenaden kan exempelvis utformas med platsspecifik materialitet med stenblock samt slittålig betongsten.

Ur ett dynamiskt perspektiv skulle denna transformationsidé kunna tillämpas trots att lantmännen fortfarande bedriver sin verksamhet där.

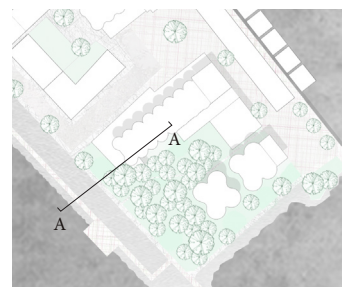

Bild 104: Illustrationsplan

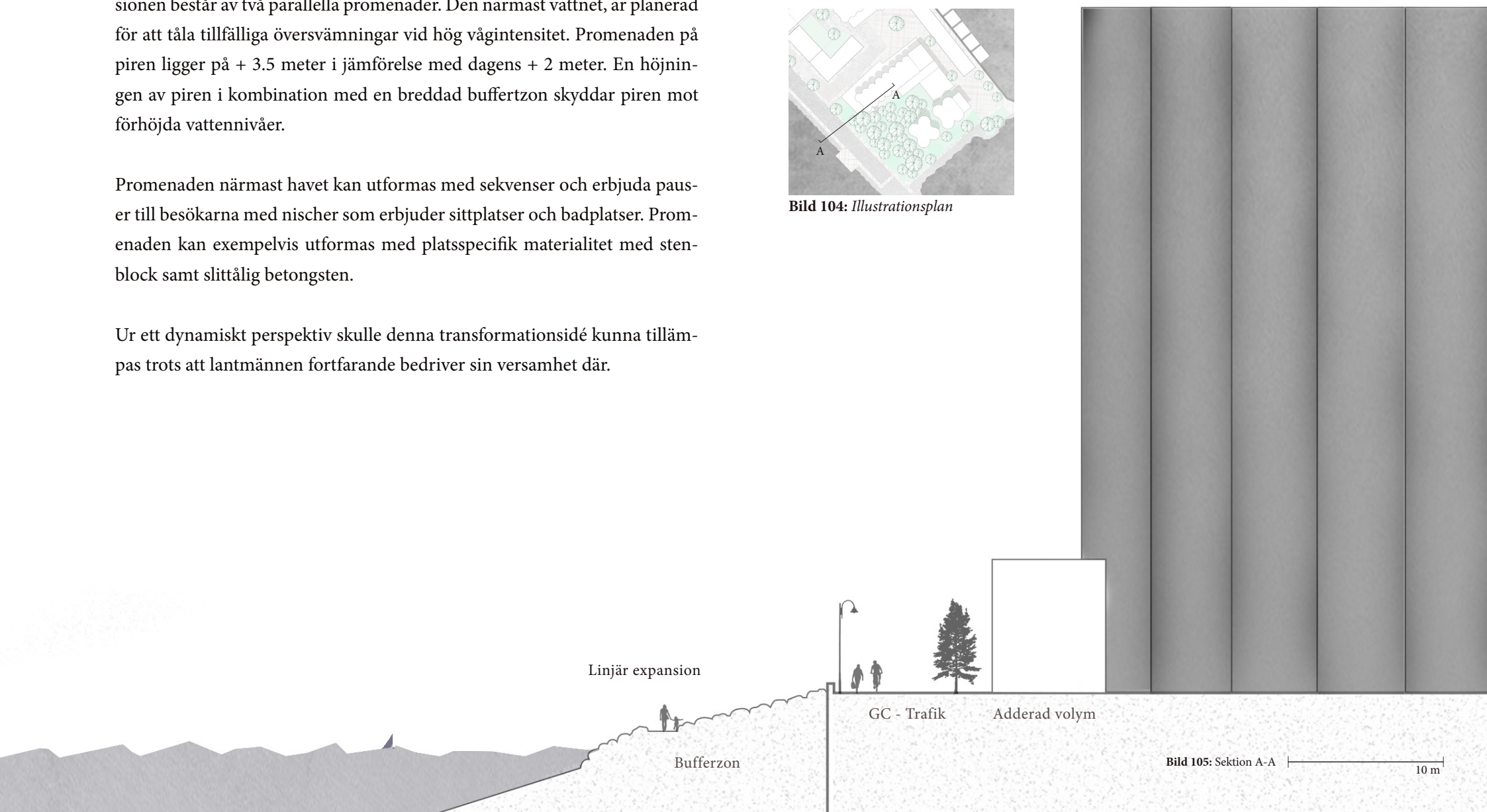
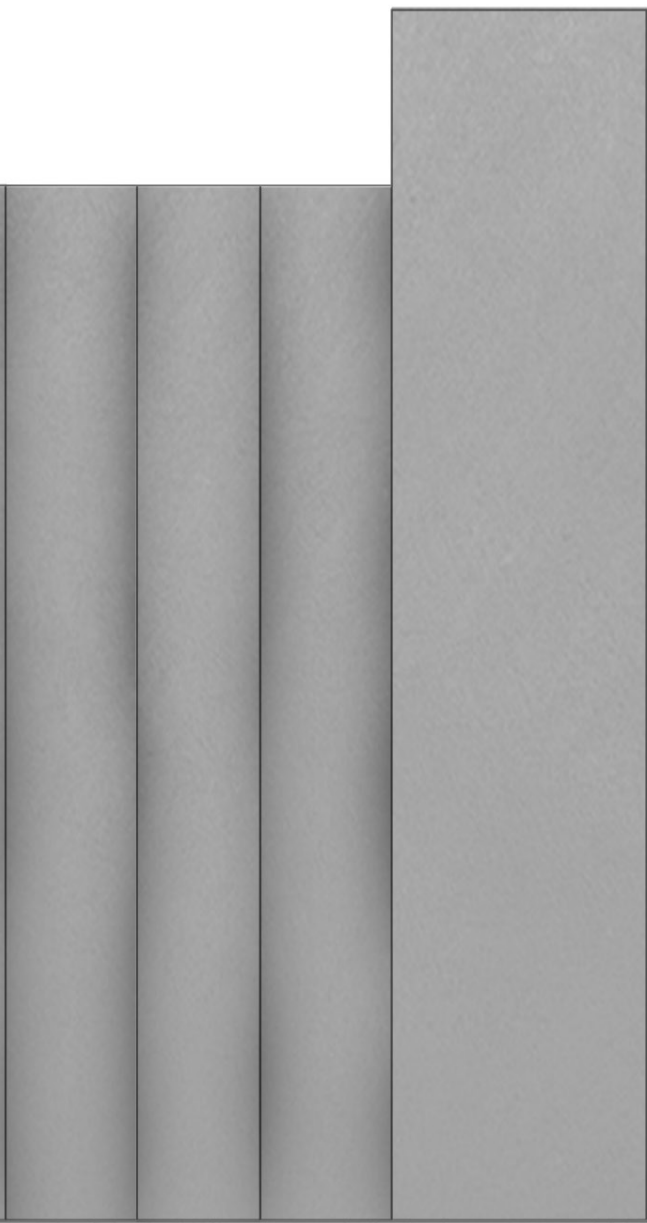

Bild 105: Sektion A-A

10 m

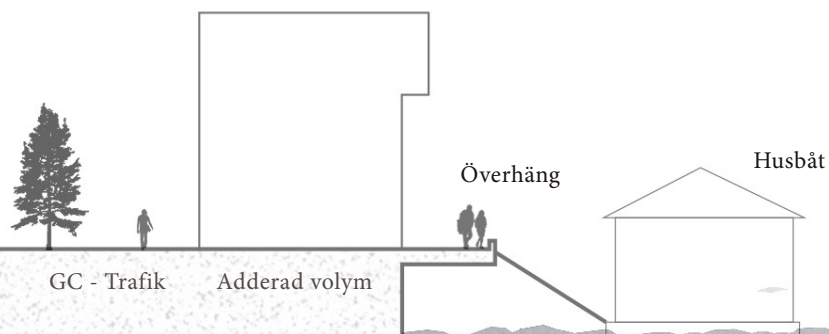

Bild 104: Illustrationsplan

3.3.5 Transformationsidé - Flytande och svävande gränser

Delar av den norra kajen är terrasserad med lägsta punkt närmast vattnet. I denna situation döljs terrasseringsar av översvämningstålig bebyggelse med lägsta sida mot vattenbrynet. För att tillgängliggöra vattenzonen ligger ett långsgående stråk utanför bebyggelsen mot vattnet genom ett överhäng. Helhetskonceptet med denna situation är att väva ihop bebyggelse med vattnet, precis som Dahl & Cuff skriver om hur landskapet kan vävas ihop med vattenlandskapet (2015, s.42). Av denna anledning kopplas ytterligare ett lager av bebyggelse ihop längs med det överhängande stråket bestående av husbåtar som är en form av adaptiv design. Längs med norra kajen kan det även finnas utrymme för båtar att angöra.

Bild 105: Sektion B-B | 10 m

3.3.6 Transformationsidé - Vattnets väg in i piren

Kanalen är ett exempel på linjär expansion, med längsgående promenad utmed kanalen. En sådan lösning kan kopplas ihop med stråken på södra och norra sidan av piren. Tanken med denna lösning är att den har en motsatt linjär lutning, med lägsta punkt i söder och stigande mot norr, i förhållande till landfyllnaden på piren som på denna plats har lägsta punkt i norr och högsta punkt i söder.

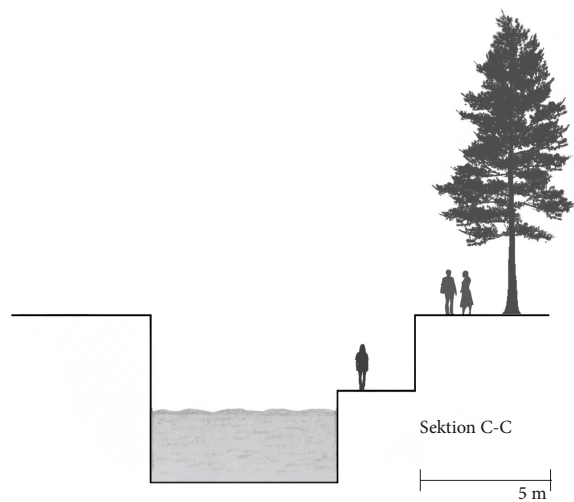

Bild 106: Sektion C-C

Bild 107: Illustrationsplan

Skala 1:2000

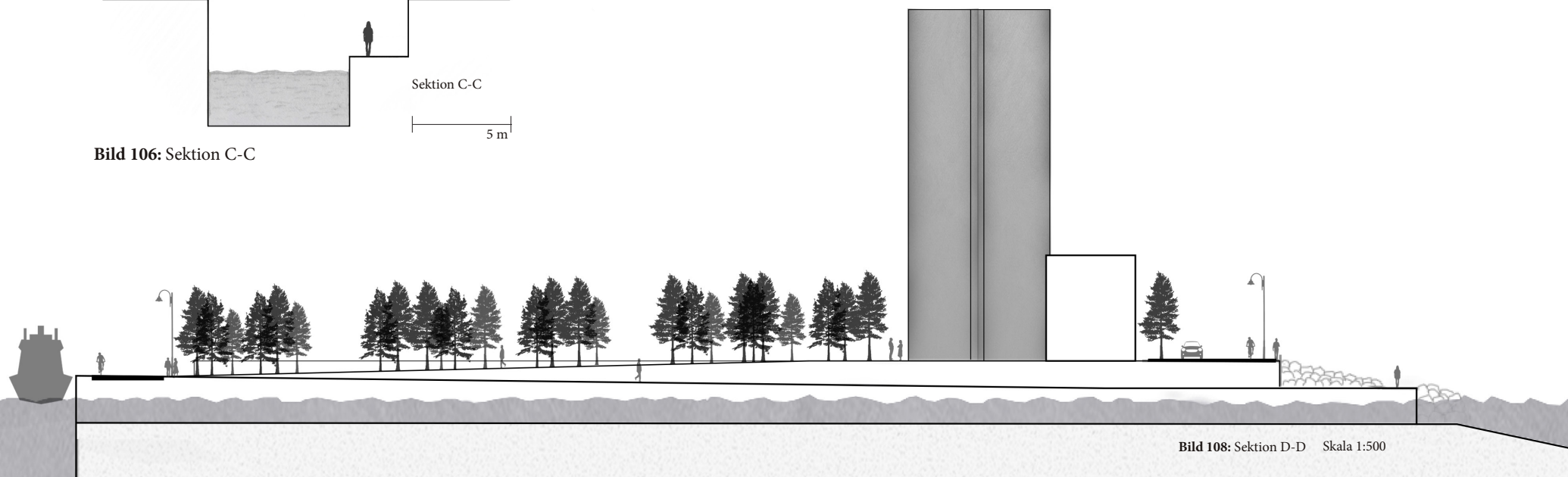
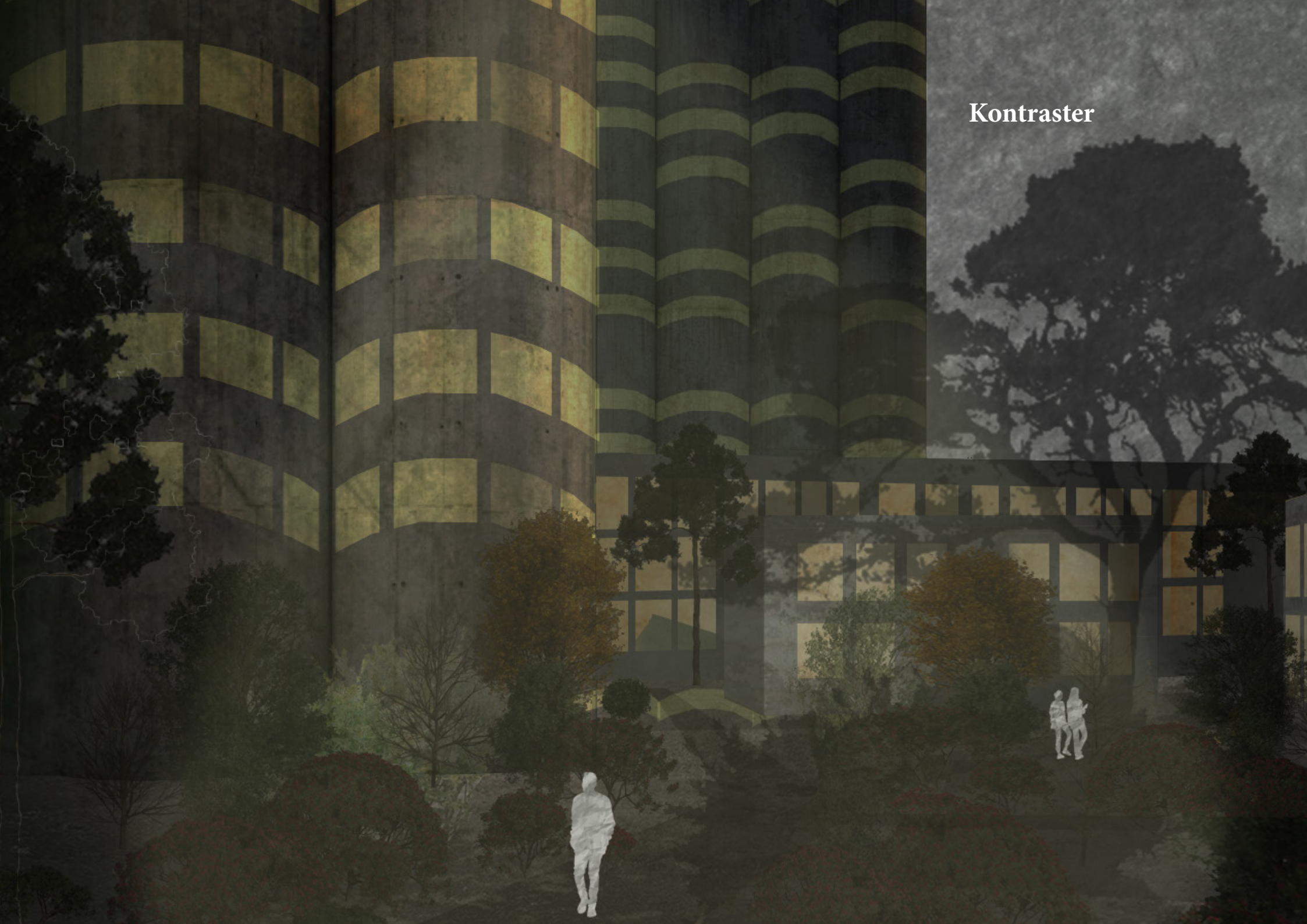

Bild 108: Sektion D-D Skala 1:500

Kontraster

3.4.1 Olik och kontinuerlig transformation

Min analys visade att piren är sammansatt av strukturer och volymer som Schytter menar är heterogena inslag i stadsbilden. Hon resonerar kring hur det heterogena kan användas som estetisk stadsbyggnadsfaktor och föreslår att den heterogena arkitekturen kan få ändrad funktion eller transformeras genom additiva byggprocesser (Schytter 2010, s. 100).

Det förstnämnda kan kopplas till hur Braae anser att befintliga strukturer kan få ändring i funktion som kan stärka deras plats och användning (2015, s. 297). Med andra ord, kontinuerlig transformation, att reflektera över hur vi tolkar och kommunicerar det förflutna i nutid och framtid (Braae 2015, s. 297).

Det sistnämnda kan innebära olik transformation, som bygger på kontraster mellan det gamla och det nya (Braae 2015, s. 294). Det handlar om att betona det som utgjorde platsen innan transformation men också det som adderas till platsen, att båda förstärks av den andres närvaro (Braae 2015, s. 293 -294).

3.4.2 Omprogrammering

Två exempel på arkitektur som kommunicerar det förflutna i nutid och framtid är Silo park i Aukland samt the Crago mill i Newtown utanför Sydney i Australien. Silo park är ett gammalt industriområde som en gång i tiden var föremål för rivning men har istället blivit återanvänt. Flera av cisternerna står kvar på platsen och platsen har fått nya funktioner som huserar olika

typer av användning som exempelvis rekreation och event (worldlandscapearchitect 2019) bilden visar en silo som utgör en del av Silo park, av bilden framgår det att silons tak är tillgängligt, en utsiktsplats för allmänheten. Ett annat exempel på kontinuerlig transformation kan vara att omprogrammera cisterner till bostäder. Crago Mill i Newtown, strax utanför Sydney i Australien är ett exempel på detta. Den gamla spannmålssilon från 1930 utvecklades med bibehållna industriella kvalitéer, skala och estetisering. Byggnaderna rymmer idag 63 lägenheter med 14 våningar (Australian Institute of Architects 2006).

Det finns fler exempel inom stadsbyggnad med byggnationer som har transformerats och frångått sin ursprungliga funktion. Detta angreppssätt kan följaktligen vara en transformationsstrategi för att behandla heterogena volymerna på piren samt för att tillföra nya funktioner och användning

Figur 12: Silo park, Aukland. Foto: Ingolfson

Figur 13: Crago mill, Aukland. Foto: Bar

3.4.3 Adderande byggnadsvolymer

Precis som Schytter påpekar, att additiva byggprocesser kan vara en strategi för att transformation beskriver även Dahl & Cuff exempel på detta. De menar att detta tillvägagångssätt kan projicera nya möjligheter på befintliga situationer (2015, s. 38). För att kringgå kostsamma rivningar och dyra restaureringar föreslår Dahl & Cuff, arkitektoniska interventioner som kan adderas, antingen inuti eller ovanpå existerande strukturer (2015, s. 38). Avslutningsvis menar de att detta är ett sätt bevara identitet samtidigt som något nytt tillförs till platsen (Ibid). Adderande byggprocesser kan utifrån denna teori vara en strategi för att transformera genom att betona kontraster i byggnadsvolymer men även i material och form.

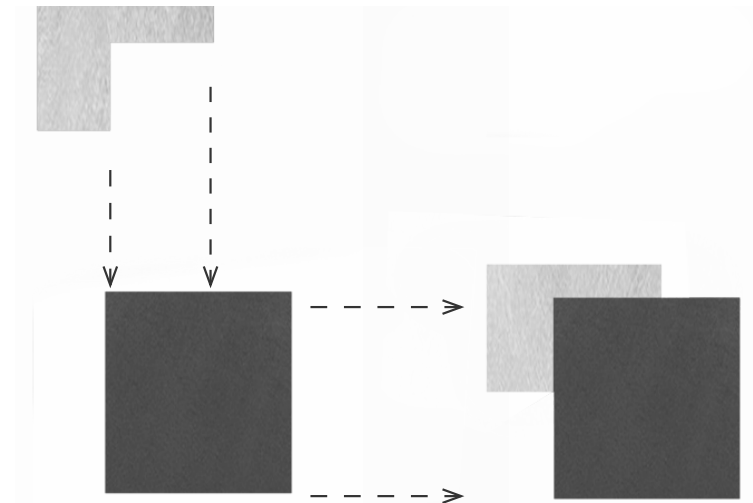

Bild 109: Adderande byggnadsvolymer, principer

Figur 14: Adderande byggnadsvolymer, konserthuset i Hamburg. Foto: Rabich

3.4.4 Ny form åt det slutna kvarteret

En annan strategi som Dahl & Dana Cuff skriver om i *Housing in the river city* är “transfigure the perimeter block”, som kan översättas: “Transformation av det slutna kvarteret”. De menar att kvartersstrukturen i stor utsträckning dominerar svenska städer idag (2015, s. 32).

De påpekar de positiva effekter som den traditionella kvartersstrukturerna för med sig med exempelvis hög densitet, jämlig distribution av semi-privata ytor och den tydliga gränsen mellan stad och byggnad (Ibid). De lyfter även fram negativa aspekter som den traditionella kvartersstrukturen för med sig, att denna har orsakat ett likriktat och homogent uttryck i den urbana strukturen samt att det kan medföra hårda gränser mot gaturummet och stadslivet. Vidare menar de att kvartersstrukturen även upplevas som en strikt interiör i det offentliga rummet (Ibid). Detta kan tolkas som att slutna kvartersstruktur är strikt i den meningen att det inte tillåter rörelse och att det är formmässigt är statiskt.

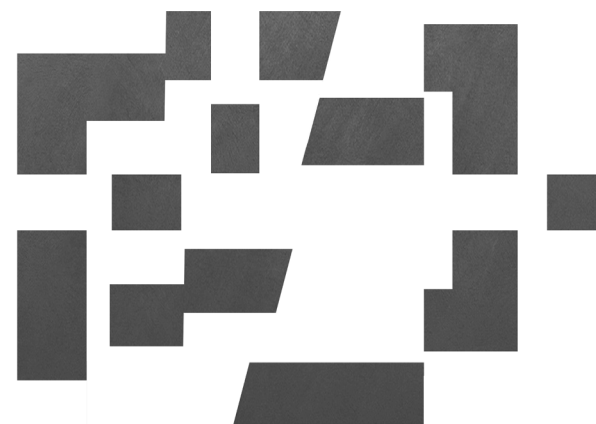
Med denna strategi menar de att den slutna kvartersstrukturen kan fusionera eller sammansmälta med oortodoxa byggnadstyper (Ibid). Av denna anledning kan det vara intressant att prova hur denna typ av kvartersfusion kan integreras med piren industribyggnader och struktur. Denna strategi kan innebära, precis som Braae skriver, att introducera nya element som betonar kontraster i tid. Men även kontraster i volymer, former och strukturer. Intressant med bruten kvartersstruktur är att den kan erbjuda ett rörelseschema som kontrasterar mot det befintliga på piren på grund av den kan vara sammansatt av porösa former och volymer. Detta kan därför

innebära intressanta rumsligheter, och slutligen, att denna strategi kan vara lättare att anpassa till befintlig plats eftersom att den inte är lika statisk som det traditionella kvarteret.

Nedan följer ett illustrativt exempel hur kvartersstrukturen kan brytas upp, resultatet påminner om en struktur som kan återfinnas i de centrala delarna av Ystad.

Bild 110: Bildserien illustrerar en uppbyggande process och samtliga figurer har lika volym. Figuren till vänster illustrerar det brutna kvarteret. Den slutna strukturen bryts upp steg för steg där volymer förskjuts till kvarterets ”inre” men även utanför kvarterets gränser. Resultatet blir följande en bruten kvartersstruktur.

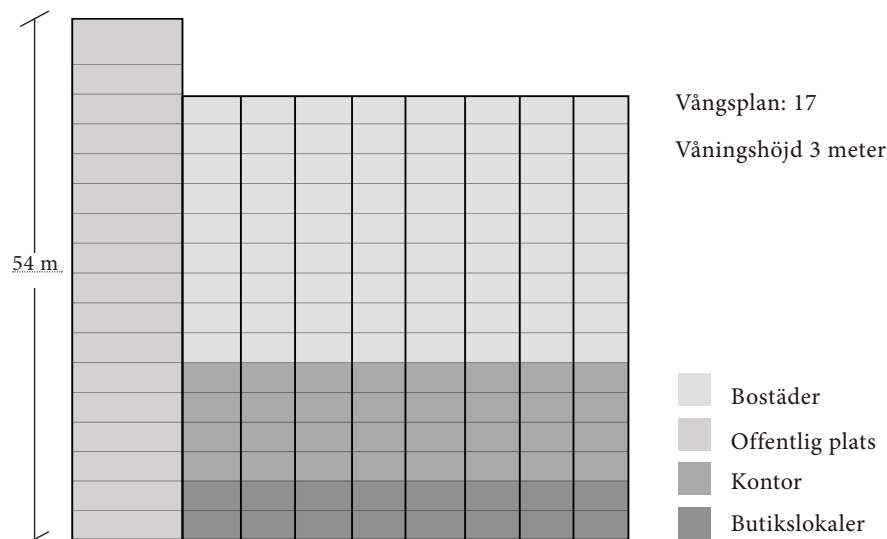

Bild 111: De förskjutna volymerna är rumsskapande och kan bidra till att skapa intressanta rumsligheter och rörelse inom kvarteret.

3.4.5 Transformationsidé - Återbruk

För att möta kommunens vision om att utveckla en blandstad med fler lägenheter och verksamheter på Lantmännens pir kan flera eller delar av cisternerna transformeras till lägenhets samt verksamhetshus med kontor, offentliga mötesplatser och butiker. En sådan transformation där byggnadernas användning och funktion återvinns för ett annat ändamål, kan tolkas som en kontinuerlig process som Braae menar är att det förflutna kommuniceras i nutid och framtid.

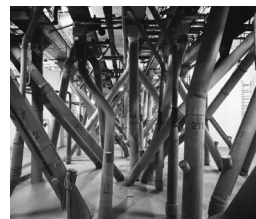
Bilden nedan illustrerar antal våningar som kan få plats i silo 2. Silon kan programmeras med butiker, kontor, bostäder och offentliga platser som exempelvis bibliotek, muséum eller öppna förskolor.

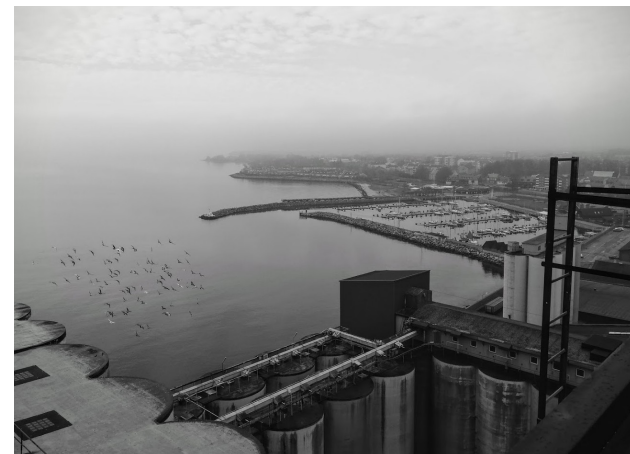
Bild 112: Förslag hur en silo 2 kan organiseras med verksamheter och bostäder

Delar av silon kan utvecklas till offentliga platser. Utsikten från piren är mycket god med 54 meter ovanför mark och ingenting som skymmer siktlinjen. Det kan vara en idé att tillgängliggöra taket på en eller flera av cisternerna för att utveckla detta till en publik utsiktspunkt för Ystadborna.

Från ett av mina platsbesök fick jag möjlighet att studera en silo inifrån. Inne i silon öppnades en helt ny värld, spannmålsproduktionen blottade sig till minsta beståndsdel. Stora rörsystem, kranar, rullande band och spiraltrappor var bara några av detaljerna som både fängade min uppmärksamhet och nyfikenhet. Detta är miljöer som kan bevaras och transformeras till en offentlig plats, en plats som kommunicerar det förflutna och kan medvetandegöra pirens historia för besökare.

Bild 113 - 114: Silon inifrån

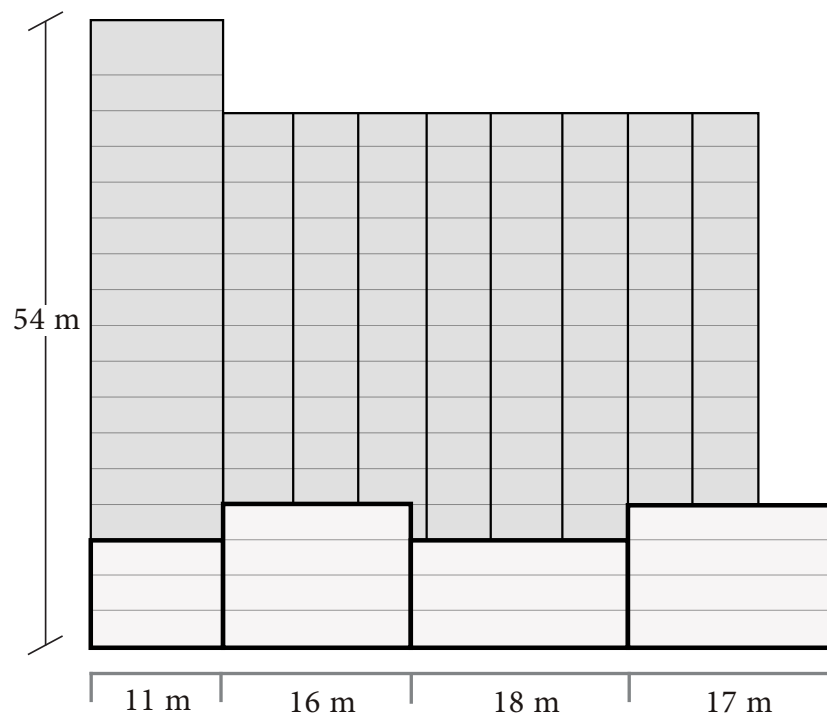

Bild 115: Utsikt över småbåtshamnen från taket på Silo 2.

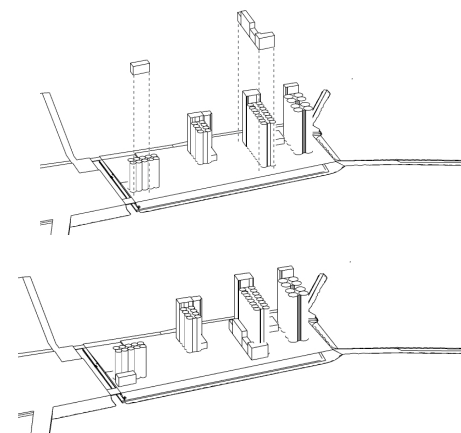

3.4.6 Transformationsidé - Adderande volymer

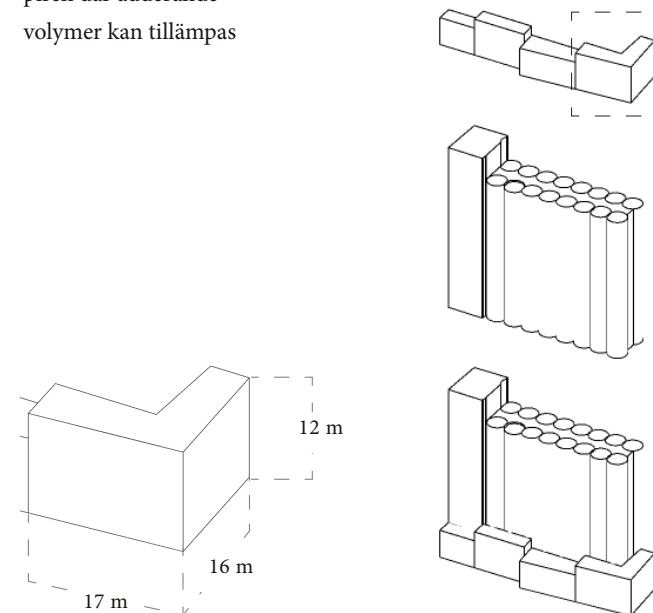
Adderande volymer kan tillföra kontraster samt bevara den ursprungliga identiteten. Volymerna som adderas kan genom formspråk och material betona kontraster mot befintliga byggnader. Denna strategi kan liksom "återbruk" tillföra fler boendemöjligheter och möjligheter för verksamheter att etablera sig på piren. Volymerna kan variera i höjd och utformning. Nedan följer exempel på transformation där adderande volymer kontrasterar den befintliga situationen.

Bild 116: Adderande volymer kan tillföra en ökad kapacitet på 4047 m²

Bild 118: Platser på piren där adderande volymer kan tillämpas

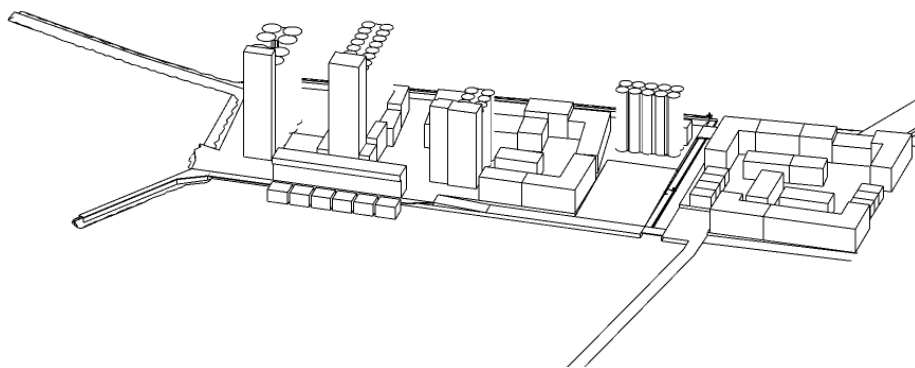

Bild 117: En volym med 1620 m²

Bild 119: Hur adderande volymer kan tillämpas på Silo 2

3.4.7 Transformationsidé - Porosiet

Det kan vara fördelaktigt att tillämpa bruten kvartersstruktur på Lantmännens pir. Till att börja med tillför även denna idé fler boendemöjligheter, liksom föregående transformationsidéer. Utöver lägenheter kan volymerna även innefatta stadsradhus. Denna metod kan vara enklare att anpassa till befintlig situation än exempelvis, traditionell kvartersstruktur, då den är flexibel i hur den kan bli utformad. En bruten kvartersstruktur på piren kan bidra till skapa intressanta rumsligheter, mikroklimat samt en ökad tillgänglighet genom att öppna möjligheter för rörelse och flöden. Av denna anledningen kan det bidra till att utveckla stråk i pirens "inre" som är mer skyddat samt erbjuder ett alternativ till stråken längs med kajkanterna. Vidare kan en sådan transformation i ett större sammanhang spegla stadskärnans strukturella sammansättning samt kontrastera i volym, form och material mot de befintliga strukturerna på piren.

Bild 120: Bruten kvartersstruktur på piren

Fördelar med bruten kvartersstruktur

- Rörelse
- Tillgänglighet
- Mikroklimat
- Intressanta rumsligheter
- Lättare att anpassa till befintlig plats

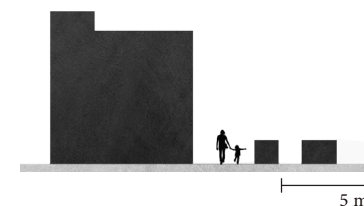

Bild 121: Hur bruten kvartersstruktur kan påverka rörelse

3.4.8 Transformationsidé - Skalförskjutning

Bruten kvartersstruktur på piren innebär att nya volymer introduceras på platsen. Här finns det möjlighet att betona kontraster mellan det gamla i tid genom skalförskjutna volymer. De nya volymerna kan således kontrastera pirens befintliga och monstruösa former med varierande höjder. Detta kan bidra till en platsspecifik

rumslig upplevelse mellan pirens varierande skalor, där mänsklig skala möter cisternernas heterogena och främmande skala. Kontrasterna kan även innebära att upplevelsen av skala förskjuts, d.v.s. att det som upplevs som högt upplevs som högre än vad det faktiskt är.

Bild 119: Sektionerna illustrerar lika volymer i olika skala. Sektionen nedan illustrerar hur skalförskjutning kan upplevas i ett rumsligt sammanhang på piren.

Bild 122: Skalförskjutna volymer

5 m

Återväxt

3.5.1 Kultiverande transformation

I min analys kunde jag visa att planerad grönstruktur på piren men även i hela industrihamnen är obefintlig. Jag fann dock spår av inneboende naturliga processer med exempelvis oplanerad vegetation. Till att börja med anser jag, att platsen i en transformationsprocess och i anslutning till att piren tillgängliggörs bör få utvecklad grönstruktur. Att låta platsens inneboende processer vara den huvudsakliga designagenten, där tidsaspekten är den mest fundamentala byggstenen kan enligt Braae tillskrivas som kultiverad transformation. Följaktligen är det designerns roll, att genom kunskap, validera, observera och återkoppla efter transformation. Denna strategi kan tillämpas i vegetationsbyggandet av pirens grönstruktur. Ett exempel på en sådan strategi, återfinns, inte så långt ifrån Lantmännens pir Ystad, nämligen i området cementen i Limhamn i Malmö.

3.5.2 Cementparken

Cementen i Limhamn är ett gammalt industriområde som idag är under transformation. I detta område ligger Cementparken som anlades i ett redan tidigt skede under exploateringsfasen av området som planeras att bli en blandstad. Magnus Svensson som är vegetationsexpert på Malmö stad förklarar i en intervju med tidskriften Utemiljö "att några av cementfabrikens gamla silos hade krossats och använts i växtbäddarna som utgör parken" (Belyazid 2017). Han menar vidare att betongkrossen utgör ett utmärkt komplement till övriga substrat i växtbäddarna samtidigt som de i processen undvek onödiga transporter eftersom

att materialet redan fanns på plats (Ibid).

Till att börja med är detta ett exempel på platspecifik design. Vidare förklarar han att växtmaterialet har valts utifrån platsens ståndort med torra somrar och milda vintrar. Av denna anledning har växtmaterialet främst utgjorts av torktåligt växtmaterial. Svensson förklarar även att platsen initialt har varit mycket utsatt för vind men även sol på grund av platsens läge nära havet samt att bebyggelsen inte har varit färdig då parken anlades (Ibid).

Planteringen och dess utveckling är en dynamisk process. Magnus menar att den kommer förändras över tid genom succession och konstaterar att växtlighet under tid kommer att ta över de orörda ytorna samt att träden kommer växa till sig och färga luftrummet (Ibid). Denna beskrivning stämmer väl överens med hur Braae beskriver kultiverande transformation, att det bygger på dynamiska aspekter och materialets inneboende dynamik.

Konceptet bakom Cementparken i Limhamn kan vara intressant att tillämpa på lantmännens pir eftersom att det finns många gemensamma faktorer. Platsen utgjordes tidigare av silos, platsen ligger nära havet och platserna påminner om varandra i ett geografiskt perspektiv och kan därför ha liknande klimat.

3.5.3 Transformationsidé - Sandskogen på piren

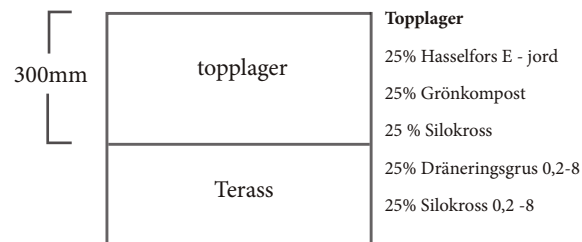
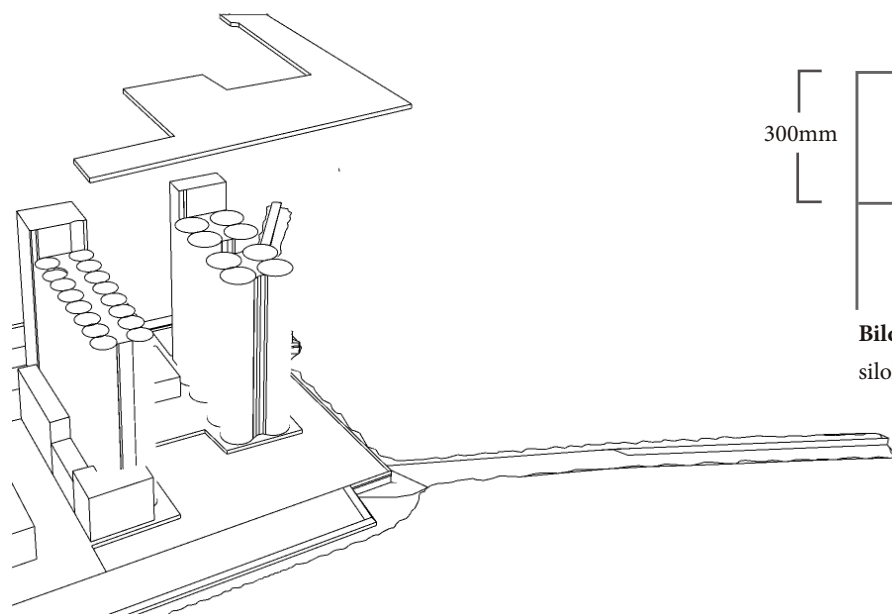
Till att börja med, enligt tidigare diskussion har jag provat att ta bort en del av Silo 3. I en sådan situation finns det möjlighet att krossa betong för att, precis som i cementparken, använda detta som en del av växtbäddssubstratet på platsen (se växtbädd) (Svensson 2018).

Kultiverade transformationen av piren innebär att jag platsspecifikt vill

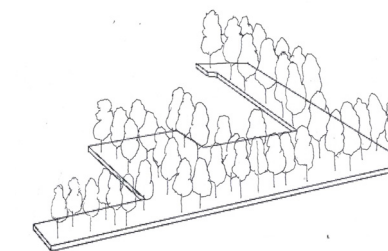
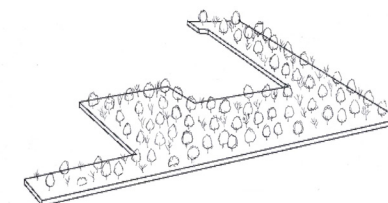
förhålla mig till de kvalitéer och upptäckter jag gjort i analysen av piren och i en större kontext. Med bland annat Sandskogens rekreativområde men även hamnområdets och pirens inneboende processer med oplanerad grönska. Utifrån dessa iakttagelse vill jag testa hur Sandskogens karaktär och atmosfär under tid kan bli en del av industripirens transformerade landskap.

Transformation

Kultiverande transformation

Bild 124: Växtbädd med silokross

Bild 125: Succession, förändring över tid.

Bild 123: Var en växtbädd föreslås att ligga

Stora delar av sandskogen består av tallbestånd. Tall (*Pinus sylvestris*) kan tolerera allt från extremt kalla till blöta förhållanden men också extremt torra och varma ståndorter (Sjöman & Slagfelt 2015, s. 505). Detta är karaktärsstarka träd, och en etablering av detta skulle troligtvis rimma väl med sandskogens rekreationsområde samt ystadbornas medvetande och sinnebild av detta. Vidare kan tallbeståndet på piren upplevas som en förlängning av sandskogen till centrala Ystad och därför utgöra visuell närvaro i ystadbornas vardagsliv. För att möjliggöra en trädplantering behövs troligtvis marken brytas upp för att etablera träden i trädgropar (Stockholm stad 2017)

De dynamiska processer som utgör en etablering av ett naturligt bestånd är långsamma. Av denna anledning kan det finnas grund till att dynamiskt använda naturlig succession som en del av gestaltningen och transformationsprocessen. En naturlig plantering som i huvudsak utgörs av tall kan kombineras med mer planerade planteringar i kantzonerna. Tallbeståndet kan kombineras med torktåliga perenner och tidigt blommande lökar som planteras i växtbädden med silokross. Exempel på arter kan vara *Crocus* och *Allium* samt torktåliga perenner som *Lavendula angustifolia*, *Yucca gloriosa*, *Stachys byzantina* och *Euphorbia epithymoides* (Svensson 2018). Med inslag av buskar och halvträd som exempelvis den silverbladiga *Euonymus fortunei* (Chatto 2016, s. 28-29). Ett annat exempel är *Stipa Calamagrostis* som är ett prydnadsgräs skulle kunna rimma fint med tuvtäteln som binder sanden i Sandskogen (Ibid). Denna strategi kan innebära att planteringen får ett upplevelsevärde redan från första året med lökar samt med perenner som

är snabbetablerade. Under tid kan tallbeståndet konkurrera ut undervegetationen genom att det både ger skugga och tar mer plats i anspråk. Naturens inneboende processer samt designerns roll, i detta fall en vegetationsexpert, är att observera och att återkoppla efter att planteringen är genomförd.

Bild 127: Illustrationsplan

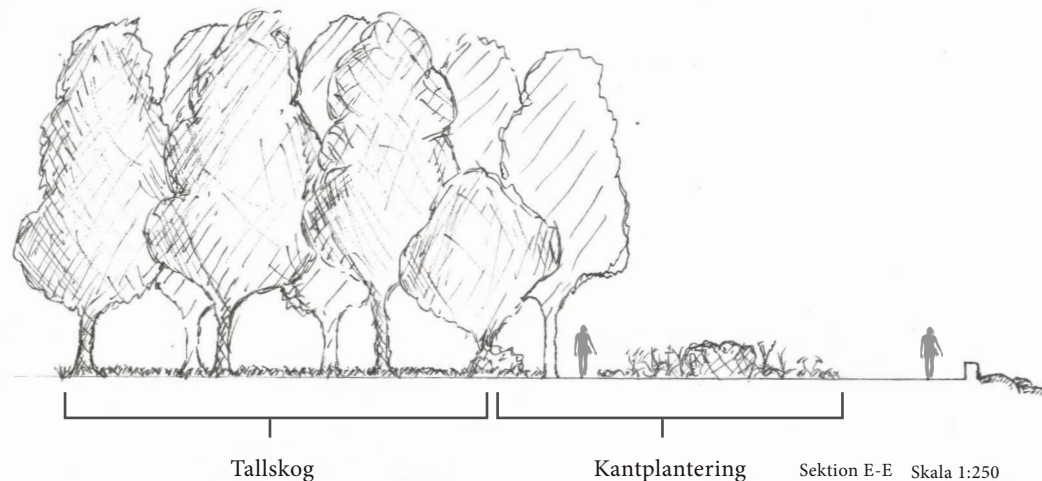
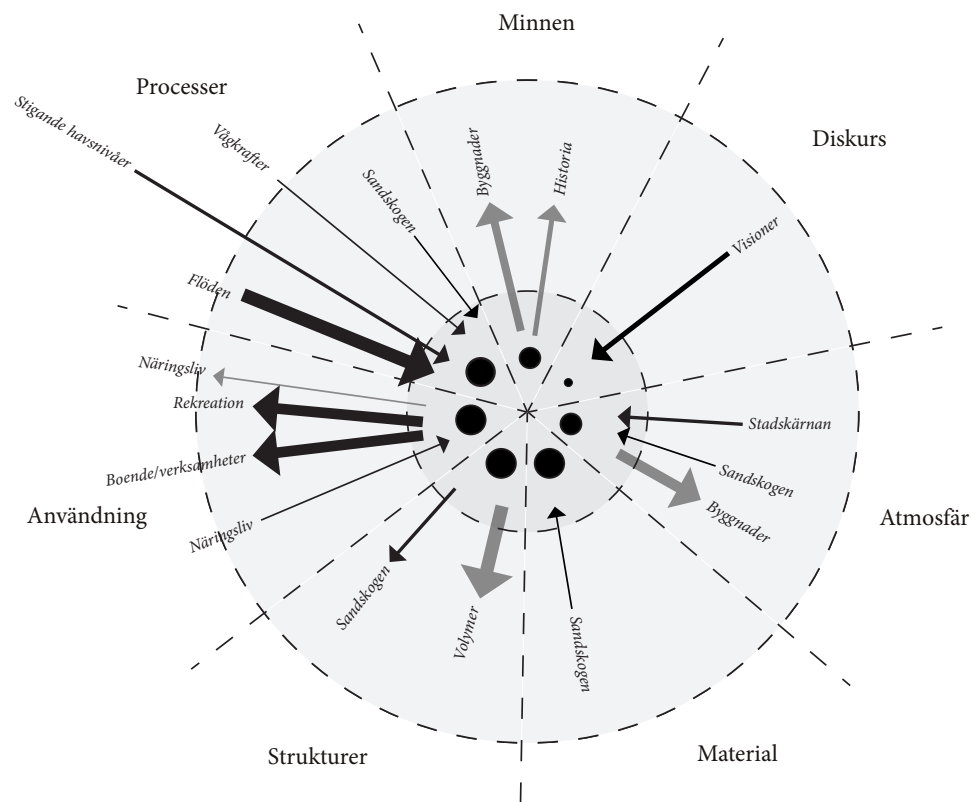

Bild 126: Tallskogen på piren

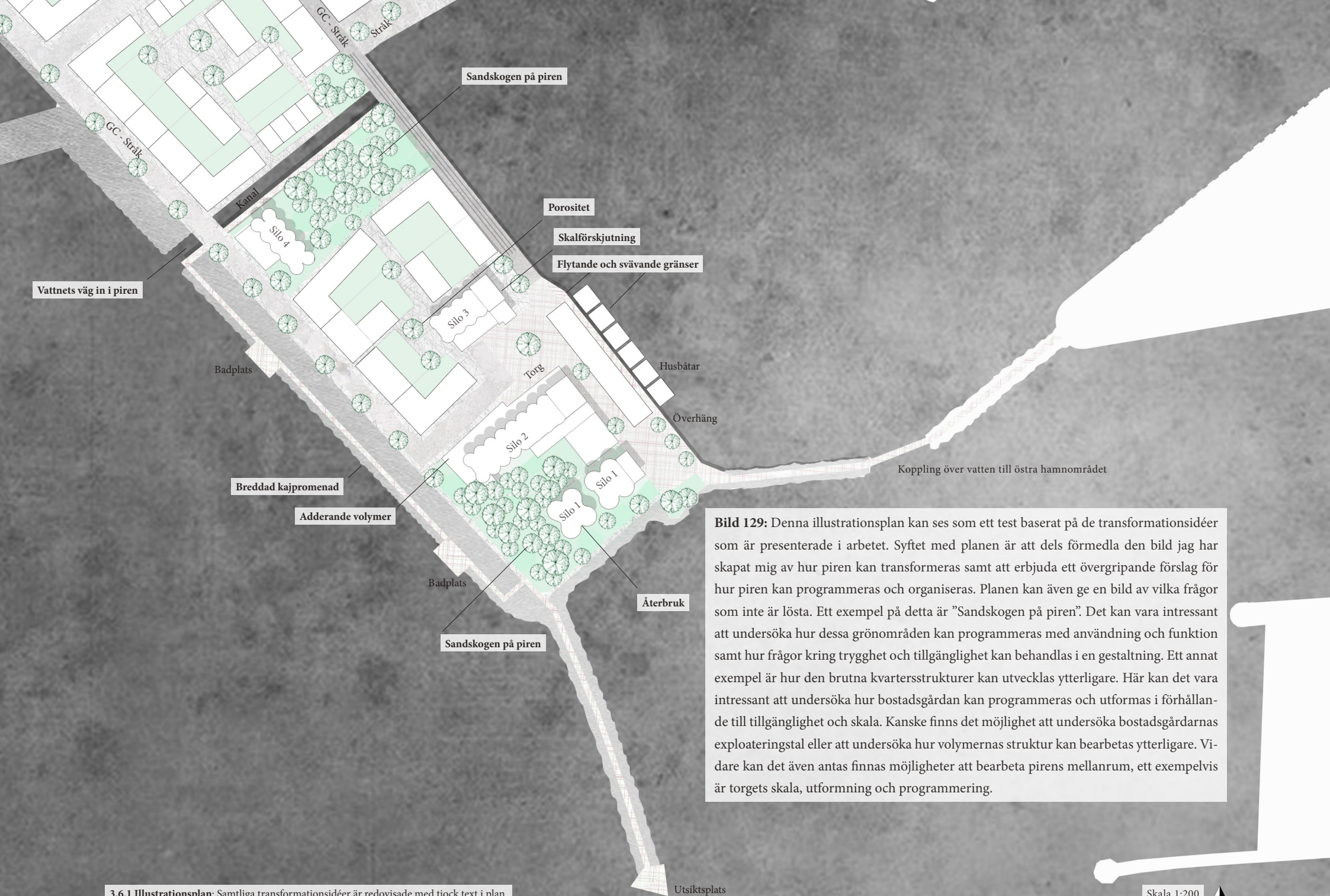
3.6 Sammanfattning

I förestående del har jag undersökt transformation genom Braaes fyra transformationsparadigmer. Utifrån tre vägledande koncept: Ett möte med havet, kontraster och återväxt, presenterades följaktligen teori och exempelstudier inom landskapsarkitektur och stadsbyggnad som blev vägledande för de transformationsidéer som föreslås på piren. Detta tillsammans med analys samt intentioner har varit grundläggande för transformationsprocessen.

I transformationsprocessen har jag undersökt hur vattnet kan tillgängliggöras samtidigt som piren kan säkras mot vågkrafter och framtida hot med stigande havsnivåer genom optimerad transformation. Denna transformationsidé samlade inspiration från flodnära designprinciper som adaptiv och tolererande design. För att undersöka hur pirens existerande strukturer kan behandlas har jag använt mig av olik och kontinuerlig transformation. Olik transformation innebar att testa hur kontraster kan betonas genom att studera hur adderande volymer och bruten kvartersstruktur kan samspela med pirens existerande strukturer. Kontinuerlig transformation har inneburit att undersöka hur existerande byggnader kan omvärderas i funktion och användning med inspiration från exempelstudier inom arkitektur. Avslutningsvis har jag undersökt hur inneboende processer som exempelvis naturlig succession kan tillämpas genom kultiverande transformation inspirerad av en plantering i Cementparken i Malmö.

Bild 128: Processkompassen illustrerar hur transformationsidéerna kan påverka processer i pirens kontext. Men även hur ”möjligheter” som presenteras i analysen kan påverka processer inom piren. I denna framgår det att transformationen kan innebära förändringar i flöden till piren men även hur rekreation (sandskogen på piren) och boende/verksamheter (adderande volymer, bruten kvartersstruktur, återbruk) kan påverka användning i pirens kontext. Dessutom visar den att transformationen (adaptiv och tolererande design) kan vara en påverkande faktor av vilket hot vågkrafter och stigande havsnivåer kan utgöra.

Vattnets väg in i piren

Sandskogen på piren

Porositet

Skalförskjutning

Flytande och svävande gränser

Badplats

Breddad kajpromenad

Adderande volymer

Badplats

Sandskogen på piren

Återbruk

Silo 3

Torg

Silo 2

Silo 1

Silo 1

Husbåtar

Överhäng

Koppling över vatten till östra hamnområdet

Bild 129: Denna illustrationsplan kan ses som ett test baserat på de transformationsidéer som är presenterade i arbetet. Syftet med planen är att dels förmedla den bild jag har skapat mig av hur piren kan transformeras samt att erbjuda ett övergripande förslag för hur piren kan programmeras och organiseras. Planen kan även ge en bild av vilka frågor som inte är lösta. Ett exempel på detta är "Sandskogen på piren". Det kan vara intressant att undersöka hur dessa grönområden kan programmeras med användning och funktion samt hur frågor kring trygghet och tillgänglighet kan behandlas i en gestaltning. Ett annat exempel är hur den brutna kvartersstrukturen kan utvecklas ytterligare. Här kan det vara intressant att undersöka hur bostadsgården kan programmeras och utformas i förhållande till tillgänglighet och skala. Kanske finns det möjlighet att undersöka bostadsgårdarnas exploateringstal eller att undersöka hur volymernas struktur kan bearbetas ytterligare. Vidare kan det även antas finnas möjligheter att bearbeta pirens mellanrum, ett exempelvis är torgets skala, utformning och programmering.

Utsiktsplats

3.7 Metod och Material

De litteraturstudier jag genomfört är samtida. Detta kan således betraktas som ett snävt urval ur ett källkritiskt perspektiv. Jag vill dock motivera detta med att hamnomvandling av industriområden är ett relativt samtida fenomen. Av denna anledning sträcker sig inte litteratur som behandlar detta ämne särskilt långt tillbaka i tiden. I Sverige är kända exempel, Västra hamnen i Malmö och Hammarby sjöstad i Stockholm, båda är postindustriella platser som omvandlades i slutet av 1990 - talet.

Arbete har baserats på design research, där teori samt kreativa och experimentella aspekter utgör fundamentet i den undersökande forskningen. Detta har således inneburit att analys och transformation har utgått från personliga tolkningar av och upptäckter på platsen baserat på teoretiska resonemang och forskning. Processen har således pendlat mellan att testa idéer genom skiss samtidigt som forskning och fackmaterial har studerats för att producera ett trovärdigt resultat. Denna avvägning har varit svår, jag känner arbetet kunde innehålla mer teori samtidigt som det kreativa undersökandet kunde fått mer utrymme. Trots att båda aspekterna underbygger varandra, vågar jag påstå, att de kan ta ut varandra i den meningen särskilda aspekter inte tillåts undersökas tillräckligt grundligt. Två exempel på detta är att jag på ett djupare teoretiskt plan gärna studerat hur havsnivåhöjningen påverkar Lantmännens pir i framtiden genom att ta del av mer forskning och data. Jag hade även velat genomföra fler experiment för att undersöka form och struktur, framför allt i modell men även i skiss och undersökande diagram. Detta hade jag velat göra eftersom att metoden är relativt fri och var behjälplig i utforskandet av immateriella aspekter som exempelvis

atmosfär men även i mitt undersökande av former. Att undersöka former i skiss, har varit en givande process som är idéväckande, med idéer som har utvecklats genom associationer som vidare har blivit grundläggande för transformationen på Lantmännens pir. Jag önskar att jag hade haft mer tid, eller disponerat min tid annorlunda för detta ändamål.

Teorin har erbjudit mig som användare en guide för att läsa platsens fysiska, dynamiska och immateriella egenskaper med sju platsspecifika filter. Den föreslår inte hur de olika filtren ska eller kan vägas mot varandra och har tillämpats genom design research vilket har lett till att läsningen av platsen blev kopplad till min subjektiva uppfattning av de faktorer som bör undersökas och vidare kopplade till mina värderingar, känslor och kunskaper. Av denna anledning kan jag konstatera att resultatet av en sådan analys troligtvis sett annorlunda ut om någon annan genomfört det. Personliga erfarenheter och kunskaper är något som vi blir färgade av och beror på ett flertal olika faktorer, bland annat utbildningen, det kan därför vara möjligt att resultatet skulle skilja sig mindre mellan två landskapsarkitekter än mellan en stadsbyggnadsantikvarie och väg och vatten - ingenjör. Subjektivitet behöver inte vara dåligt men behöver kompletteras med utomstående fakta och forskning. Jag vill inte påstå att det är möjligt att uppnå objektivitet i en liknande process, jag vill heller inte påstå att det skulle vara önskvärt, ett sådant scenario skulle följaktligen innebära att alla människor bär på liknande kunskaper, erfarenheter, insikter och känslor. Vidare menar jag med detta konstaterande att kunskapsinhämtning som för med sig nya erfarenheter och insikter är grundläggande i denna metod. Med kunskapsinhämtning

menar jag platsobservationer genom skiss, fotografi, modellbyggande och diagram samt teori genom litteraturstudier. Processen var följaktligen dynamisk i den meningen att dessa aspekter korrelerade genom att testa och validera idéer i ett samspel mellan kreativa undersökningar och teoretiska resonemang.

4. Slutsats och diskussion

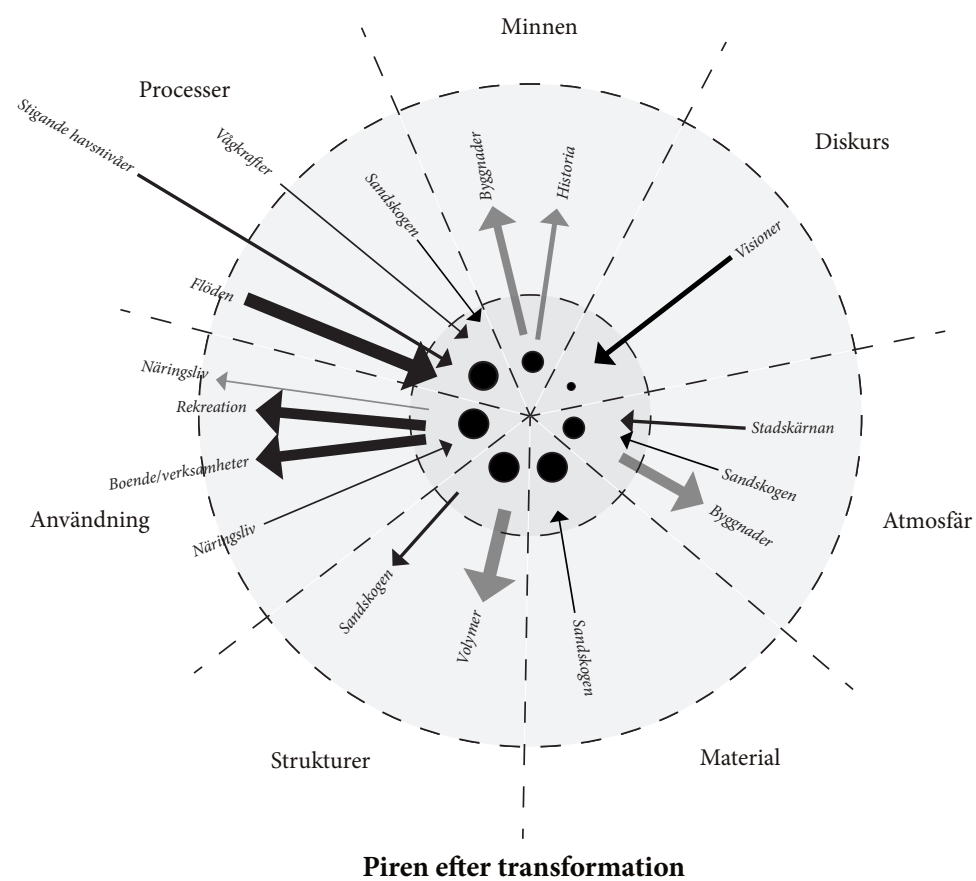
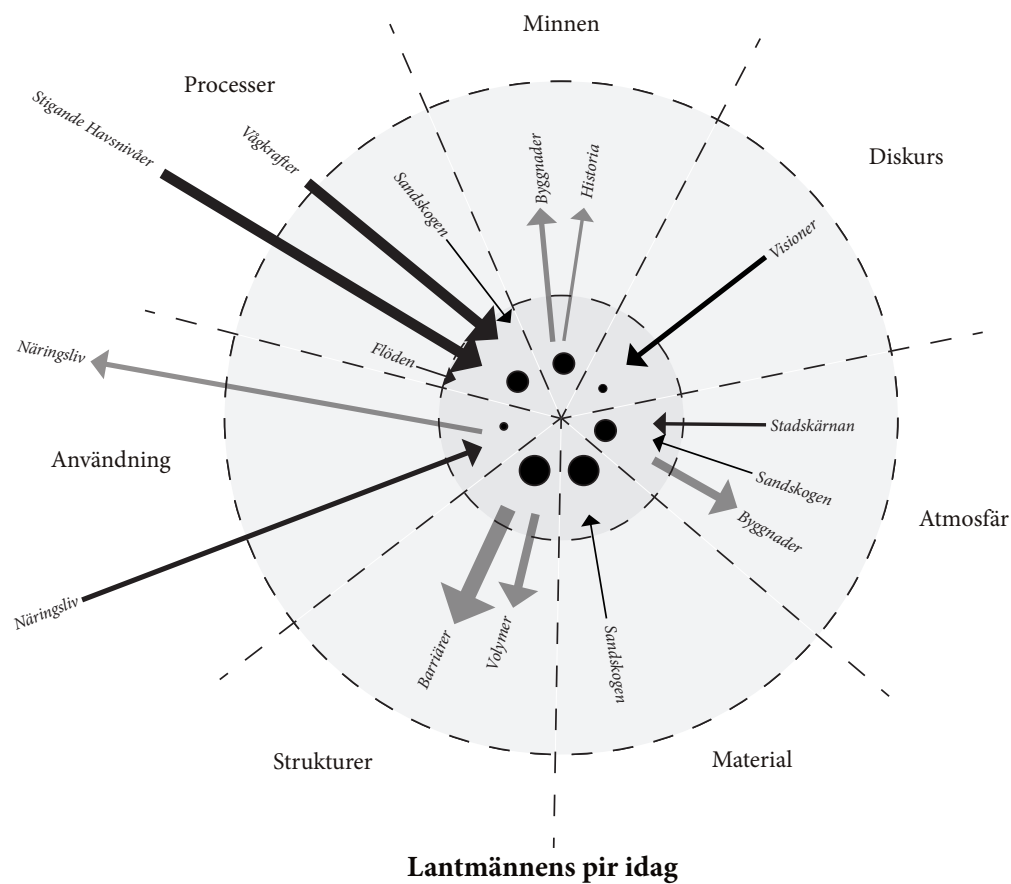
I det avslutande kapitlet redovisar jag hur processer kan förändras genom transformation, både inom pirens givna gränser men även i en större kontext. Detta illustreras med processkompassen i ett ”före” och ”efter” scenario (se nästa sida). Vidare diskuterar jag studien utifrån de huvudkällor jag refererat till och använt mig av. Avslutningsvis reflekterar och diskuterar jag studiens resultat utifrån de frågeställningar som arbetet ämnar att svara på samt ger förslag på vidare forskning.

4.1 Processer före och efter transformation

Bild 98, bild 128: I analysen kunde jag konstatera att det finns möjligheter till att förstärka befintliga samt etablera nya stråk som kopplar ihop hamnområdet med övriga tätorten. Enligt processkompassen innebär detta att processer i pirenns kontext kan öka incitament för rörelse i hamnområdet och på piren (se flöden under processer). Genom transformationen föreslås det nya stråk med målpunkter, rekreation (sandskogen på piren), badplatser (breddad kajpromenad), handel (återbruk), offentliga utsiktsplatser och boplatser (bruten kvartersstruktur), detta är exempel på aspekter som kan bidra till ökad rörelse till och från piren samt incitament till att vistas där. Denna förändring illustreras tydligt med kompassens

tjocka svarta pilar som visar markanta förändringar i både användning och processer. Det kan även konstateras att havets dynamiska krafter med stor vågintensitet och stigande havsnivåer har minskat sin påverkan piren. Denna förändring framgår av pilarnas minskade tjocklek. Dessutom kan bruten kvartersstruktur och adderade byggvolymerna innebära att befintliga byggnader, i fråga om minnen och atmosfär, kan ha en större påverkan på pirenns kontext efter transformation. Detta menar jag eftersom att transformationen har inneburit betonande av kontraster i tid. Att den ena (det befintliga) stärks av den andra (det som tillförs) närvaro.

4.2 Diskussion

I detta arbete har jag genomfört en litteraturstudie, platsanalys och undersökt hur Lantmännens pir kan transformeras. I platsanalysen användes litteraturen som en guide, utifrån teoretiska resonemang och personliga upplevelser undersöka piren fysiska, dynamiska och immateriella egenskaper. Jag har framförallt utgått från Diedrichs avhandling som behandlar platsspecifika värden och samtidigt förhållit mig till platsens flera spatiala lager. Genom att ta del av dessa studier kunde jag sammanställa processkompassen, ett processverktyg som har varit behjälpligt i att sammanställa aspekter och upptäckter i platsanalys men även hur förändringar kan påverka processer i framtiden. Genom att använda dessa teorier i platsanalysen har processen inneburit ett nästan tredimensionellt förhållningssätt, då jag studerat piren i flera olika skalor och perspektiv. Ett förhållningssätt som har varit givande och lärorik med insikter, för att använda Chemtoffs ord, att "Everything is changed with whatever is Changed" men samtidigt utmanande i begränsningar och avgränsningar. I analysen innebar detta, utifrån de frågeställningarna som arbetet ämnade att svara på, att undersöka och identifiera de processer som kan ha en påverkan på piren men att även undersöka de processer på piren som kan ha en påverkan i en större kontext.

Som teoretiskt underlag i platsanalysen studerade jag även Schytters teorier om det heterogena industrilandskapet. Hon menar att industrilandskapet kan upplevas som främmande, till och med fult och smutsigt. Problemet med att använda dessa ord som terminologi är att de kan sakna nyans och därför behövs kompletteras med förklarande. Jag vill dock lyfta fram hur

Schytter (2010) beskriver industrilandskapet som en heterogen och främmande plats. Detta begrepp tror jag kan användas i andra sammanhang, på platser som inte är integrerade i planerade urbana system, platser som på något sätt existerar i den allmänna periferin.

Som underlag i transformationsprocessen studerade jag Braaes transformationsteori. Att använda transformation som begrepp och angreppssätt i hur piren kan utvecklas över tid har öppnat nya perspektiv men även till viss del varit svårgreppbart. Skiljelinjer och gränser mellan innebörden av transformation och design är flytande, av denna anledning kunde det ibland vara svårt att veta i vilket gränsland jag rörde mig inom eftersom att båda tanke-sätt använder samma arbetsmetoder och redskap. Braae (2015) menar att transformation inte sker framför skrivbordet i en ritstuido utan kräver närvaro och observation av en plats som en del av handlingen i transformationsprocessen. Detta har för mig fungerat som en bra utgångspunkt, att transformationen börjar genom platsbesök och analys. Vilket kan sammanfattas som att transformationsprocessen inbegriper medvetenhet och kunskap om platsspecifika värden och att detta är den huvudsakliga skillnaden från design. Med detta resonemang vågar jag påstå att transformation som begrepp kan inbegripa två processer, nämligen analys och design, och att dessa bör vara korrelerade. Avslutningsvis anser jag att denna metod gav mig nya perspektiv av hur en gestaltungsprocess kan gå till samt att Diedrichs analytiska ramverk samspelar väl med Braaes transformationsteori.

4.3. Slutsats

I denna avslutade del diskuterar jag de resultat och upptäckter jag har gjort i denna studie som följaktligen ämnar att svara på frågeställningarna nedan.

Hur kan platsspecifik transformation omvärdera piren och dess strukturers användning och funktion samt integrera det främmande industriella landskapet i fråga om form, struktur och grönska?

Hur kan transformation tillämpas för att tillgängliggöra och möta havets dynamiska karaktär med kortsiktiga och långsiktiga processer?

Transformation som omvärderar både användning och funktion

Utifrån exempelstudier kunde jag konstatera att byggnadsstruktur kan förbli oförändrad, det vill säga ett uttryck som kommunicerar det förflutna samtidigt som dess användning och funktion transformeras. Genom dessa studier och min transformationsidé vågar jag påstå att användning och funktion kan innebära två olika processer. Transformation av funktion kan innebära att bevara byggnadens inre och befintliga strukturer men att den programmeras till ett nytt syfte med exempelvis en offentlig utsiktsplats. Transformation av användning kan innebära att byggnadens ”inre” transformeras fysiskt till något annat, ett exempel på detta kan vara en transformation från spannmåls verksamhet till bostäder. Gemensamt för båda processerna är att de betonar platsspecifika karaktärer som utgör piren idag, det vill säga befintliga strukturer och volymer. Avslutningsvis skulle denna typ av transfor-

mation även kunna innebära en dynamisk process där delar av eller hela silon tillåter tillfälliga användningsområden. Utifrån denna diskussion vågar jag påstå att platsspecifik transformation kan omvärdera både användning och funktion.

Vidare anser jag att det kan ge mervärde att förstå skillnaden mellan användning och funktion. Utifrån mina reflektioner vill jag lyfta fram det som skiljer dem åt. Jag anser att funktion utgår från subjektet medan användning utgår från objektet. En transformation i funktion innebär att förändring i beteende och handlande kan omprogrammera platsen. En transformation i användning innebär att fysiska förändringar programmerar beteende och handlande. I arbetet behandlas dessa frågor främst i fråga om byggnader, men det kan även vara intressant att tillämpa dessa tankegångar i transformationsprocesser av platser och situationer i urbana rum. En annan aspekt skulle vara att undersöka vilken användning eller funktion som efterfrågas av allmänheten. Detta skulle således ge svar på hur transformationen kunde omvärdera användning och funktion genom att få en uppfattning om de faktorer som efterfrågas hos allmänheten.

Transformation som integrerar det främmande industrilandskapet i fråga om form och struktur och grönska

Utifrån teoristudier, yrkeskunskap, subjektiva upplevelser samt analys av lantmännens pir, anser jag att adderande volymer och bruten kvartersstruktur, kan vara goda metoder att tillämpa för att undersöka hur det främmande industriella landskapet kan integreras i både form och struktur.

I detta avsnitt diskuterar jag hur bruten kvartersstruktur och adderande byggnadsvolymer har tillämpats för att integrera det främmande industrilandskapet i fråga om form och struktur.

Trots att jag tidigare iakttagit adderande byggnadsvolymer i byggda urbana miljöer så har jag inte förrän nu tagit del av denna metod som ett teoretiskt resonemang. Om jag inte tagit del av detta skulle transformationen av Lantmännens pir troligtvis sett annorlunda ut. Genom att testa denna metod som transformationsidé anser jag att det finns både en pragmatisk samt rumslig argumentation för att använda adderande byggelement. Dels tillför adderande volymer förhöjt exploateringsstal samt att det kan tillföra intressanta rumsliga kvalitéer och kontraster i landskapet då de volymer som adderas kan skilja sig i form och material mot det som är befintligt med platsspecifika värden. Den ekonomiska aspekten kan även vara ett argument, Cuff & Dahl (2010) menar att det finns ekonomiska incitament för att tillämpa adderande byggprocesser eftersom att det kan undvika onödiga rivningskostnader.

Jag har använt och studerat bruten kvartersstruktur för att integrera och introducera nya former i pirens industrilandskap. Denna metod anser jag kan vara fördelaktigt att tillämpa på en befintlig byggd situation eftersom att den är flexibel i hur den utformas samt att den tillåter dynamiskt rumsliga lösningar i mötet med existerande former. Utöver detta kan nya möjligheter öppnas för rörelse och flöden både inom men även utanför det brutna kvarteret. I detta arbete skiljer sig det brutna kvarteret från pirens existerande former och strukturer, vilket bidrar till att skapa kontraster mellan det som kommunicerar det förflutna och det som tillförs. Precis som adderande volymer innebär tillämpning av bruten kvartersstruktur att piren blir sammansatt av olika strukturer, volymer och upplevelser i tid. Jag tror att sådan transformation kan tillföra starka upplevelsevärden då skalförskjutna volymer tydligt berättar något om platsens historia men också vad transformationen tillfört. Detta kan således vara fördelarna med olik transformation, att genom kontraster berätta en historia - att göra anspråk på det som är befintligt med platsspecifika värden men att samtidigt betona det som tillförs.

Fortsättningsvis innebär en tillämpning av adderande byggnadsvolymer och bruten kvartersstruktur som metod ett möte mellan det som Schytter (2010) menar är främmande arkitektoniska uttryck och det bekanta. Genom detta betonas således pirens byggnadsstruktur som är sammansatt av kvalitéer som inte återfinns på annan plats i Ystad. Detta kan vidare skapa en stark identitet på piren, som en plats där det som upplevdes som främmande samspelar med det som är bekant. Ett samspel som följaktligen kan bidra till hur främmande industriarkitektur kan integreras i form och struktur.

Slutligen undersöker jag hur grönska på piren kan utvecklas platsspecifikt. Transformationen utgick från att låta inneboende processer vara vägledande för utfallet, med andra ord byggde transformationsidén på naturens inneboende dynamik och succession. Att introducera sandskogen på piren, kan vara ett sätt att förlänga sandskogen in i staden samtidigt som sandskogens karaktär blir mer närvarande och tillgängliggörs visuellt för allmänheten. Detta resonemang innebär att transformationen är ett resultat av fynd och upptäckter i pirens kontext samtidigt som transformationsidén kan påverka upplevelser och flöden utanför pirens gränser. Vidare föreslår transformationen i huvudsak utveckling av grönska på de platser som utgör rumsligheter på piren idag. Jag vågar därför även påstå att transformationen varit platsspecifik i den meningen att naturliga processer över tid kommunicerar det förflutna i rumslighet och struktur.

Transformation för att tillgängliggöra och möta havets dynamiska karaktär med kortsiktiga och långsiktiga processer

Med bakgrund i teoristudier som behandlar designprinciper i flodnära situationer samt yrkeskunskap, subjektiva upplevelser och analys av lantmännens pir, anser jag att tolererande och adaptiv design kan tillämpas för att möta havets dynamiska karaktär med stigande havsnivåer samt att tolererande design kan tillämpas i en situation där intensiva vågkrafter utgör ett hot.

På den södra sidan av piren samt kanalen tillämpade jag tolererande design

genom linjär expansion, med andra ord breddades kajen mot havet. Grundläggande för denna princip är tillgängliggöra vattnet genom skapa vistelseytor som kan bli tillfälligt översvämmade samtidigt som piren säkras mot förhöjda havsnivåer. Det är viktigt att påpeka att denna transformationsidé endast är en princip eftersom att jag i min undersökning inte studerat proportioner eller fastställt exakt hur bred en sådan buffert bör vara. Detta för att konstruktionen skall klara ett intensivt vågklimat och för att kunna skydda den högsta punkten mot förhöjda vattennivåer. Jag tror att linjär expansion kan vara en bra princip i en situation där man som praktisk utövare bedömt att ett vattennära stråk kan tillföra rekreativa och upplevelsemässiga kvalitéer samtidigt som havets dynamiska krafter utgör ett hot. I detta arbete har jag inte genomfört sociotopstudier, intervjustudier eller tagit del av allmänhetens uppfattning i denna fråga. Jag har därför hypotetiskt antagit utifrån subjektiva upplevelser samt analyser i en större kontext, att ett vattennära stråk kan tillföra rekreativa kvalitéer eftersom att vattenlinjen inte är tillgänglig i de centrala delarna av staden. Med denna bakgrund menar jag, beroende på situation, att tolererande design kan vara en möjlig princip att tillämpas i en situation som liknar den på södra kajen.

Adaptiv design med flytande element samt överhäng är två principer jag testade på den norra kajen av piren. I min mening utgör hamnbassängen ett perfekt mikroklimat för flytande element, detta är vistelseytor som fluktuerar med vattennivån men som troligtvis är känsliga för ett intensivt vågklimat och därför anpassade till situationer med mildt vågklimat. Denna princip kan vid exploatering av hamnområdet och Lantmännens pir användas för

att programmera eller förlänga vistelseytor ut till vattnet. Av denna anledning kan jag konstatera att adaptiv design ger svar på hur transformation kan anpassas för att tillgängliggöra men även möta havets dynamiska och fluktuerande karaktär. Detta tror jag främst gäller långsiktigt med stigande vattennivåer och bara delvis när det gäller havets kortsiktiga dynamiska processer med exempelvis hög vågintensitet. Jag är osäker på om överhäng som strategi är ett dynamiskt verktyg för att möta havets dynamiska krafter, eftersom att det i funktion är statiskt och inte tillför mer än vad en vanlig kajkant gör. Jag ser framförallt fördelen med överhäng som ett dynamiskt verktyg i det avseendet att det erbjuder möjlighet att utforska form och struktur på befintlig situation. Kanske lämpar sig denna metod bäst på tätt bebyggda platser, då den föreslår expansion av vistelseytor ovanför vattenytan. Det skulle även vara intressant att kombinera med linjär expansion, där överhäng, på en lågpunkt kan utgöra exempelvis en badplats.

4.4 Vidare forskning

Med bakgrund i den forskning jag genomfört samt diskussion vill jag lyfta fram tre områden som skulle kunna vara intressanta att studera i vidare forskning. Det första kan vara att undersöka i detalj hur vegetationsbyggnad på piren skulle kunna se ut. Att studera vilket växtmaterial som skulle tåla blåsiga, salta och torra platser, likt den på lantmännens pir och följaktligen föreslå en komposition för växtmaterialet samt hur detta kan utvecklas över tid genom succession. Det andra området kan vara att genomföra antingen en kvantitativ eller kvalitativ intervjustudie av hur allmänheten uppfattar industrilandskap generellt eller specifikt med utgångspunkt i Lantmännens pir. Slutligen, det tredje området behandlar en aspekt som jag under arbetets gång haft i mina tankar men inte haft möjlighet att avhandla. Jag fundera på hur piren kan transformeras dynamiskt med tillfällig design. Hur den kan användas samt tillgängliggöras för allmänheten när Lantmännen flyttar sin verksamhet därifrån. I ett sådant scenario kan det finnas behov och möjlighet för att introducera tillfällig arkitektur i väntan på exploatering eller under tiden som platsen exploateras.

Det finns säkerligen fler idéer och förslag på vidare forskning. Detta är tankar jag hoppas kan väckas hos läsaren genom att ta del av denna studie.

5. Källförteckning

Tryckta källor

Burns, C. J. & Kahn A. (2005) *Site matters: desicn concept, histories, and strategies*. Routhledge. London

Braee, E. (2015). *Beauty redeemed: recycling post-industrial landscapes*. Risskov: IKAROS Press

Chatto, B. (2016). *Drought-resistant planting, lessons from Beth chatto's gravel garden*. 1. uppl. China: Frances Lincoln

Cuff, D. & Sherman, R. (2011). *Fast forward urbanism: rethinking architecture's engagement with the city*. 1 uppl. New Yor20k: Princeton Architectural Press.

Diedrich, L. (2013) *Translating Harbourscapes Site-specific Design Approaches in Contemporary European Harbour Transformation*. Diss. Department of Geosciences and Natural Resource Management. University of Copenhagen. Holmbergs, Malmö, Sweden

Fraser, M. (2013). *Design research in architecture: an overview*. Farnham, Surrey: Ashgate

Prominski, M. Sokeman, A. Zeller, S. Stimberg, D. Voermanek, H. (2017). *River. Space. Design: planning strategies, methods and project for urban rivers*. 2. uppl. Basel: Birkhäuser.

Sjöman, H. & Slagstedt, J. (2015). *Stadsträdslexikon*. 1. uppl. Dimograf: studentlitteratur

Offentliga dokument

Länsstyrelsen. (2018). Ystad sandskog. Tillgänglig: <https://www.lansstyrelsen.se/skane/besok-och-upptack/naturreservat/ystad/ystads-sandskog.html>

Naturvårdsverket. (2014). *Framtidens havsnivåer*. Tillgänglig: http://www.smhi.se/polopoly_fs/1.36622!/IPCC_fakta_nr2korr.pdf

Stockholm stad (2017) *Växtbäddar i Stockholms stad- en handbok 2017*. Tillgänglig: http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKE-wiD5LX4m_bfAhXF1ywKHbMSBpIQFjABegQICBAC&url=http%3A%2F%2Fwww.stockholm.se%2FPageFiles%2F153375%2FV%25C3%25A4xtb%25C3%25A4ddar_i_Stockholm_2017_.pdf&usg=AOvVaw2rAjCBKroCZpX_pGqbCts-

Ystad kommun. (2013). *Staden Ystad 2030 - fördjupning av översiktsplanen för Ystads kommun*. Ystad: Ystad kommun. Tillgänglig: https://www.ystad.se/globalassets/dokument/sam/planavdelningen/fop-ystad/fop-ystad-antagen-av-kf-20160615-94_mindre-fil.pdf

Rapporter

Nerheim, S. Schöld, S. Persson, G. & Sjöström, Å. (2017). *Framtida havsnivåer i Sverige*. (Klimatologi Nr 48, 2017). Tillgänglig: https://www.smhi.se/polopoly_fs/1.129876!/klimatologi_48.pdf

Von Oelreich, J. Svenfelt, Å. Wikman - Svahn, P. & Carlsson Kanyama, A. (2012) *Framtida havsnivåer i kommunal planering*. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:563705/FULLTEXT01.pdf>

Artiklar

Belyazid, U. (2017). *Utemiljön först ut i Limhamn*. (Utemiljö Nr 2, 2017).

Cuff, D. & Dahl, P-J (2015). *Housing in the RiverCity: Rethinking place and process*. Göteborg: Mistra Urban Futures. Tillgänglig: [https://scholars.cityu.edu.hk/en/publications/publication\(30dac218-8da5-4a48-bf39-2fa1402a1de4\).html](https://scholars.cityu.edu.hk/en/publications/publication(30dac218-8da5-4a48-bf39-2fa1402a1de4).html)

Guwallius, K. (2012). *Mot en bättre hamn*. (Movium Magazon Nr 2, 2012). Tillgänglig: <https://kolbjorn.se/2012/mot-en-bättre-hamn/>

Schytter, H. (2010). *Havenen og det heterogene byrum, Nordhavn betragted gennem Georges Battailes heterologi*. Tillgänglig: <https://tidsskrift.dk/kok/article/view/15793/13679>

Webbplatser

Australian Institute of Architects (2013) *The Australian Institute of Architects*. Tillgänglig: <https://dynamic.architecture.com.au/gallery/cgi-bin/awardssearch?option=showaward&entryno=20062061> [2018-11-06]

Bornholmstrafiken (2018). *Oplev Bornholmslinjen*. Tillgänglig: <https://www.bornholmslinjen.dk/> [2018-12-13]

Skånetrafiken (2019). *Sök resa*. Tillgänglig: <https://www.skånetrafiken.se/sok-resa/> [2018-12-13]

SMHI. (2018). *Smhi medelvattenstånd*. Tillgänglig: https://gis.swedgeo.se/smhi_havsniva/# [2018-11-29]

Worldlandscapearchitect (2019) *Jellicoe Harbour & Silo Park*. Tillgänglig: <https://worldland>

scapearchitect.com/jellicoe-harbour-silo-park-auckland-new-zealand-taylor-cullity-lethlean-wraight-associates/#.XDzzYPx7mRs [2018-11-06]

Muntliga källor

Närvik, P. (2018). [intervju] Driftchef, Lantmännen Lantbruk. Ystad.

Svensson, M. (2018). [undervisning] Vegetationsexpert, Malmö stad. Malmö.

Övriga

Länsstyrelsen. (2014) *Välkommen till Ystad sandskog*. [Informationstavla]

Sjöström: ett skånsk-romerskt konstnärsliv. Stockholm: Carlssons.

Bilder med tillstånd

Figur 1: Eniro. (2018). Tillgänglig: <https://kartor.eniro.se/?c=55.425379,13.821251&z=16&q=Ystad>”;

Figur 2: Ystad fornminnesförening. (2018). Tillgänglig: <http://ystadsjohistoriska.se/>

Figur 3: Ystad. (2014). *Befintlig grönstruktur*. Ystad kommun. Staden Ystad 2030: fördjupning av översiktsplanen för Ystads kommun.

Figur 4: Maeder, s. (2006). *Arouquesa Kuh*. [fotografi] https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Cows#/media/File:Arouquesa_Kuh1.jpg [2018-12-01]

Figur 5: Roque, P. (2017). *Heavy traffic along*. EDSA in Pasay City. [fotografi] [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Heavy_traffic_sa_EDSA-Tramo_\(Pasay\)\(2017-08-04\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Heavy_traffic_sa_EDSA-Tramo_(Pasay)(2017-08-04).jpg) [2018-11-19]

Figur 6: Inaglory, B. (2016). *Icebergs*. [fotografi] https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Icebergs_in_the_High_Arctic_-_20050907.jpg [2018-12-01]

Figur 7: Siegmund, W. (2008). *Anacortes Refinery*. [fotografi] Tillgänglig: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=refinery&title=Special%3ASearch&go=Go#/media/File:Anacortes_Refinery_31911.JPG [2018-12-07]

Figur 8: Anonym. (1988). *FoodMeat*. [fotografi] Tillgänglig: <https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Meats#/media/File:FoodMeat.jpg> [2018-12-09]

Figur 9: Putzer, A. (2007). *Globe*. Tillgänglig: <https://commons.wikimedia.org/wiki/Globe#/media/File:Globe.svg> [2018-12-09]

Figur 10: Ystad. (2014). *Medelvattenstånd*. Ystad kommun. Staden Ystad 2030: fördjupning av översiktsplanen för Ystads kommun.

Figur 11: Ystad. (2014). *Upphöjning av marknivå vid exploatering*. Ystad kommun. Staden Ystad 2030: fördjupning av översiktsplanen för Ystads kommun.

Figur 12: Ingolfson. (2010). *Silo park*. [fotografi] https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Future_Silo_Park,_Wynyard_Quarter_I.jpg [2018-12-07]

Figur 13: Bar, J. (2007). *Crago Flour Mill*. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Newtown_Crago_Flour_Mill_2.JPG [2018-12-06]

Figur14: Rabich, D. (2016). *Elbphilharmonie*. [fotografi] [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hamburg,_HafenCity,_Elbphilharmonie_\(und_Mahatma-Gandhi-Br%C3%BCcke\)_--_2016_--_3054.jpg#metadata](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hamburg,_HafenCity,_Elbphilharmonie_(und_Mahatma-Gandhi-Br%C3%BCcke)_--_2016_--_3054.jpg#metadata) [2018-12-05]

Bildförteckning

Bild 1-3: Fotografi Hampus Sundén

Bild 4-9: Illustration Hampus Sundén

Bild 10-11: Fotografi Hampus Sundén

Bild 12-21: Illustration Hampus Sundén

Bild 22-56: Fotografi Hampus Sundén

Bild 58-59: Illustration Hampus Sundén

Bild 60-62: Fotografi Hampus Sundén

Bild 63-64: Illustration Hampus Sundén

Bild 65: Fotografi Hampus Sundén

Bild 66-75: Illustration Hampus Sundén

Bild 76 -80: Illustration Hampus Sundén

Bild 81-82: Illustration Hampus Sundén

Bild 83-87: Illustration Hampus Sundén

Bild 88-90: Fotografi Hampus Sundén

Bild 91-92: Illustration Hampus Sundén

Bild 93-95: Fotografi Hampus Sundén

Bild 96-112: Illustration Hampus Sundén

Bild 113-115: Fotografi Hampus Sundén

Bild 116-129: Illustration Hampus Sundén

Ett möte med havet: Illustration Hampus Sundén

Kontraster: Illustration Hampus Sundén

Återväxt: Illustration Hampus Sundén

Illustrationsplan: Illustration Hampus Sundén

